

SLÄKTKRÖNIKA

Berättelsen om mina anfäder från mitten av 1600-talet fram till idag.

Min födelseort: Kolsvedja, Ljusdal.

Lennart Olsson

Förord (2007)

Forskning i kyrkböcker mm genomfördes i huvudsak i mitten av 90-talet. Genom studium av mikrokort som beställdes från biblioteket kunde ett stort antal anfäder påträffas. Detta förfaringssätt var en stor framgång i förhållande till tidigare studier på plats, d v s på de olika landsarkiven.

Idag skriver vi år 2007, d v s en tidsperiod om drygt 10 år har förflutit. Släktforskningen har påbörjats på nytt. Skälen är flera. I första hand har teknikutvecklingen varit avgörande med en enorm utveckling av det s k nätet, d v s Internet. Med uppkoppling till detta nät finns obegränsade möjligheter att söka information. Ett exempel är uppsatser och artiklar om äldre företeelser i Sverige eller utomlands. I denna uppsats har information om t ex Helsinge Regemente hämtats från nätet. Dessutom har alla de gamla kyrkböckerna nu gjorts tillgängliga på detta nät, vilket gör det möjligt att bedriva forskningen direkt vid datorn, med omedelbar tillgång till samtliga kyrkliga akter som tidigare mikrofilmats.

Släktfoton, såväl ateljefoton som rena amatörfoton har kunnat skannas i egen skanner och lagras digitalt i dator. Filerna med foton har därefter sparats i särskild separat hårddisk för att inte riskera att förstöras vid skada på datorn. Genom fotoskrivare har bilderna med fullt godtagbar kvalité kunnat skrivas ut i A4-format.

En sista orsak till den återupptagna forskningen är givetvis också att jag vid fyllda sextiofem inte längre har några förpliktelser i arbetslivet utan är s k pensionär. I och för sig har jag inga sysselsättningsproblem i övrigt, men det ger ju en möjlighet att vidareutveckla redovisningen och skapa en intressant och lättillgänglig släktkrönika.

Släktforskning i sig är ett omfattande arbete, vilket närmare beskrivs i "boken". En särskild fråga är sättet för presentation av all inhämtad information. Man ska då hålla i minnet att antalet personer snabbt uppgår till flera hundratal med information om levnad, plats, äktenskap, barn, dödsdag, dödsorsak mm. På senare tid har ett antal dataprogram utvecklats för att hantera informationsmängden. Då dessa datorstödda informationer ibland läggs ut på nätet kan man med lämpliga sökfunktioner hitta även personer i den egna släktkretsen. På detta sätt har två "problempersoner" inom Gunillas släkt, vars födelsesocknar jag tidigare misslyckats med att finna, direkt kunnat lokaliseras genom annan persons släktforskning. Kanske var det denna upptäckt, som blev den aha-upplevelse som på nytt väckte intresset. Huruvida det "gamla" materialet ska läggas in i dataprogram, är ännu inte klart. Det blir i så fall ett betydande merarbete.

I sin slutliga form är tanken att denna krönika ska bestå av flera delar, dels denna skrift med tabeller och register, dels bildbilagor, i första hand som traditionella fotoalbum (se ovan), därefter intressanta övriga handlingar som ordnats i pärmar och, förhoppningsvis, registrerats (t ex skolbetyg, bouppteckningar mm). Till sist finns en (ej registrerad) brev- och vykortssamling samt en rest av gamla handlingar som inte kunnat inordnas i denna serie utan finns samlade i särskild låda (skrivböcker mm). För övrigt gäller det tidigare förordet, som följer direkt efter denna nya introduktion.

En avgörande skillnad gentemot de tidigare uppsatserna är att denna "bok" berör hela min släkt. Redovisningen har därför delats i en "allmän" del och därefter i tre skilda avsnitt; Hälsingedel, (pappa, farfar m fl), Örebroedel, (Mamma, morfar, mormor m fl) och Sörmlandsdel, (Farmor m fl). Till detta kommer en uppsats som berör personer utanför slakten samt ett avslutande avsnitt. Att redovisningarna med denna uppdelning naturligtvis kommer att överlappa varandra, går inte gärna att undvika, och detta är nog inte heller till någon nackdel.

Väl mött på de kommande sidorna, som dels är kopior av tidigare uppsatser, dels utgöres av kompletterade eller nyskrivna avsnitt !

Vetlanda 2007-08-15

Lennart

Förord (1993)

Att släktforska är ett gigantiskt arbete om man vill kunna förteckna sina anfäder. Skall arbetet dessutom innefatta någon form av beskrivning av de levnadsöden som framskymtar i tillgängligt material ökar arbetsinsatsen ytterligare.

Området är dock fascinerande. Det är slående hur mycket uppgifter som trots allt går att få fram ur husförhörslängder, födelse- vigsel- och dödsattester, vilka tillsammans utgör de huvudsakliga informationskällorna. Exempel på detta hoppas jag kan komma fram i den följande "boken" eller uppsatsen.

För att kunna få en fylligare beskrivning har materialet kompletterats dels med uppgifter från sparade handlingar av olika slag, dels vissa kulturhistoriska notiser, dels rent historiska anteckningar.

Som första målsättning har för varje person eftersträövats en "komplett" redovisning från kyrkböckerna, d v s att kunna följa varje person i alla husförhörslängder även vid alla flyttningar, samt att finna samtliga attester.

Sockenprästernas noggrannhet under århundradena har i detta avseende sannerligen skiftat, från de mest detaljerade beskrivningar av personernas vandel och deras flyttningar inom socknen och till andra socknar, till enkla, svårlästa, ofullständiga och ibland felaktiga uppgifter. Det har med andra ord ofta varit som det kända letandet efter nålen i höstacken och att hustru Gunilla stått ut med detta mitt sökande i film efter film är verkligen beundransvärt.

För personer som levt under andra halvan av 1800-talet och i början av detta århundrade har en del autentiskt material kunnat användas, som bilder, tidningsurklipp, dödsannonser mm.

Som antytts ovan har kyrkböckerna studerats på mikrofilm. Dessa filmer beställes från Svensk arkivinformaton (SVAR) i Ramsele, en organisation med mycket god service.

Beställda mikrofilmer har kunnat studeras hemma i ett stereomikroskop av hög kvalitet.

För att ha en minsta möjlighet att lyckas med sin forskning erfordras ett högt mått av noggrannhet och en smula tur. Resultatet kan till sist bli ganska spännande.

Boken får ses som en första etapp i en forskning som bör kompletteras med t ex forskning i krigsarkivet för de funna soldaterna etc. När detta kan ske får framtiden utvisa.

Hur jag lyckats med min uppgift får läsaren själv bedöma.

Lennart Olsson

ALLMÄN DEL

Syfte mm

Anledningen till att denna bok kommit till är att det för de flesta naturligtvis är intressant att söka sina rötter och få en inblick i det förgångna. Det är också spännande att söka identifiera personer på gamla släktfoton, försöka lokalisera deras vistelseort och kunna ge en glimt av deras livsvillkor. För det mesta är de personer man kan finna i det förgångna ofta mycket intressanta och det är förbluffande hur nära i tiden dessa generationers livsöden känns, när man studerar alla anteckningar som gjorts om dem.

Det är naturligtvis också en strävan att presentera alla data och handlingar i en form som kommande generationer kan tillgodogöra sig och förhoppningsvis anse intressanta. Detta kräver mycket arbete, men målet är naturligtvis att arbetet kan bibehållas, och kanske t o m kompletteras av någon intresserad bland barnen, barnbarnen, barnbarnsbarnen...

Geografisk utbredning.

Vare sig jag, min bror, vår far eller mor eller vår farmor är någon äkta hälsinge. Det äkta hälsingebloodet härstammar från farfar, Anders Olsson, som kan räkna åtskilliga generationer hälsingar före sig. Bland genomsökta kyrkohandlingar har endast ett enda undantag konstaterats, och vilket detta är får läsaren själv finna ut.

Farmor, Hilda Nordström, är född i Södermanland. I stort sett samtliga hennes anförädrar härstammar från Södermanland, men de har däremot flyttat mellan socknarna på ett sätt som i vart fall skapat arbete för en släktforskare.

Morfar, Edvin Lindkvist, är född i Örebro (liksom min mor). Anförädraren ovan honom håller sig huvudsakligen i detta län.

Linnéa Lindegren slutligen, har också sina rötter i Örebro län, men med en avgrening till Värmland (Visnums-Kils församling).

Tillsammans med vissa mindre "utflykter" ger detta en bild av att jag och min bror bär på en samling gener från 3-4 områden av Sverige. Det är väl kanske inte så förvånande att släkterna höll sig till det någorlunda närmaste grannskapet. Mest förvånande är nog den tämligen långväga flyttning min farmors föräldrar med familj genomförde, när de den 17/6 1886 flyttade från Fors församling i Södermanland till Tallåsens samhälle i Ljusdals kommun, där den inköpta Edefors kvarn tillträdde.

Antal personer.

En "egenhet" vid släktforskning är att antalet personer att studera snabbt blir ganska stort. Om utgångspersonen (kallas vanligen proband) är min bror Anders eller jag själv så är generation nr 1 våra föräldrar och deras föräldrar generation nr 2. Generation nr 3 innehåller då genast 8 personer (Farfarsfar, farfarsmor, farmorsfar, farmorsmor, morfarsfar, morfarsmor, mormorsfar, mormorsmor). Generation nr 6 t

ex, innehåller sextiofyra personer, och tillsammans med deras efterkommande sammanlagt $64+32+16+8+4+2+1=127$ personer.

En komplett redovisning av generation nr 7 kommer då att innehålla ytterligare 128 personer, eller sammanlagt 255.

Antalet generationer som kan utredas är beroende dels på medelåldern vid giftermålet, (detta ger ju antalet generationer som kan finnas under en begränsad tidsperiod) vilket kan variera i olika områden och över tiden, dels hur noggrant kyrkböckerna är förda.

Ett exempel: Om det i dödsattesten uppges födelseort och namn på den avlidnes föräldrar erhålles kännedom om ytterligare en generation, som kanske i sin tur då kan spåras i de tidigare husförhörslängderna eller dödböckerna. Det får anses normalt att i vart fall finna samtliga personer i generation nr 6 och, beroende på omständigheterna, ett mindre antal personer i generation nr 7, 8 och 9, i undantagsfall ännu äldre.

Att sedan utöka forskningen i mantalslängder etc för att komma längre tillbaka i tiden är möjligt. Detta är dock ännu mera tidskrävande, och har därför överhuvudtaget inte skett. I annan forskning som publicerats på nätet har någon person som förekommer i "vår" släkt antecknats från de sk jordeböckerna. När dessa personer medtagits i personförteckningen har källan angetts.

Jag antar att det material som redovisas ändå är av intresse. Det antal personer som finns antecknade i släkten uppgår idag till sammanlagt cirka 420 st där åtminstone namnet är känt. Efter slutförd etapp 2 kan antalet förväntas uppgå till 450.

Det är med andra ord inte rimligt att lämna en närmare redogörelse för alla dessa. I denna bok kommer därför i första hand generationerna 1-3 att beskrivas. I övrigt kommer endast vissa enstaka uppgifter att lämnas. För personer av intresse i tidigare generationer kommer dock en kortare beskrivning att presenteras.

I denna bok har endast rakt upp- eller nedstigande led redovisats. I de dataprogram som finns tillgängliga kan syskon tas med. Ett systematiskt förtecknande av syskon manuellt skulle dock snabbt göra materialet helt ohanterligt.

Vid släktforskning för andra skäl än att söka sina rötter kan dock sk *stamtavla* upprättas. Denna, till skillnad från den *antavla*, som visar förfäder ("anorna"), utgår från viss bestämd person och redovisar sedan alla barn, barnbarn, barnbarnsbarn etc fram till nutid. Detta kan vara lämpligt inför en större släktträff, då säkert en hel del nya släktingar på detta sätt kan påträffas.

Denna bok grundas på redovisning av personer i antavla, dock finns ett exempel på stamtavla medtaget.

Den geografiska utbredningen för anfäder i Ljusdal (farfars släktgren) redovisas på kartbilagor. Dessa är en geografisk presentation av anfädernas födelseort i generationerna 1 till 7.

Personförteckning, numrering.

En förteckning över identifierade personer finns i särskild bilagedel, se förteckning. Förteckningen redovisar ordningsnummer, (se nedan), namn, födelseår, födelseby, socken, uppnådd ålder, dödsorsak, årtal för giftermål och antal barn. Uppgifterna är naturligtvis inte kända för samtliga personer men är redovisade, där det har ansetts kunna ske med tillräcklig säkerhet.

En korrekt numrering är innebär att såväl generationsnummer som ordningsnummer anges. Detta är helt nödvändigt för att kunna hantera ett snabbt växande material.

Generationsnumret är logiskt, 1 för första generationen, 2 för andra etc. Ordningnumret utgår alltid från fädernesidan, far, farfar, farfarsfar etc. Min farfarsfar (tredje generationen) har alltså nummer 3:1. Min farfarsmor får då nummer 3:2 etc. Systemet innebär att för valfri persons nummer, t ex 7:25 återfinns fader med generationsnumret 8 och ,då han alltid står före hustrun, med ordningsnumret 49, alltså 2×25 minus 1. Hustrun har nummer 8:50.

På motsvarande sätt kan man gå nedåt. En man med nummer 7:13 (alltid udda) har sitt barn under 6:7. (Hustruns nummer 7:14/2). En kvinna med nummer 6:12 har barnet (dottern) under 5:6 osv.

Det vanliga är att man redovisar detta överskådligt på en s k antavla. Med de beteckningar som lämnas i bilagorna kan den som är intresserad själv göra upp en sådan. Förtryckta antavlor finns i bokhandeln.

Namnskick.

På såväl 17- som 1800-talet gällde nästan undantagslöst s k *patronymikon*, d v s att son och dotter fick faderns förnamn som första stavelse i sitt eget efternamn följt av -son eller -dotter.

En man som i förnamn hette Anders gav alltså sina barn efternamn Andersson eller Andersdotter. Detta är ett av de medel som kan användas när man söker personer i närliggande generationer. Avvikelser skedde dock, dels för soldater som inte fick ha något son-namn utan därför vanligtvis tog namn efter gården eller byn, dels för de som ansåg sig ha "kommit sig upp" på något sätt och tog något av de namn som idag är mycket vanliga t ex Bergström. Om personerna studerade skedde ofta en "latinisering" av namnet, Per Magnusson blev kanske Peder Magni etc.

Hur var då namnsättningen reglerad ? Ja, sanningen är att landets första namnlag infördes först år 1901 ! Innan dess fanns någon enstaka förordning att adelmän inte fick ta andra adelsmäns namn, att "missdådare" inte fick ta adligt namn och några ytterligare bestämmelser. I princip kunde man alltså fritt ta önskat namn och inte följa den traditionella patronymikon-regeln. Att detta var till fördel för t ex kriminella som i avsaknad av namnregler (och personnummer !) kunde kalla sig för i princip vad som helst och byta namn när det började brännas. Detta observerades av Sigfrid Wieselgren som regogjorde för vikten av en namnreglering i motion till Riksdagens första kammare nr 6 1898. Namnreglerna kom sedan år 1901. Viss reglering fanns av soldatnamnen som dock "hittades på" av den enskilde soldaten, eller oftare, av befälet.

Anförluster.

Det kan ibland inträffa att samma personer återfinns på två ställen i antavlan. Detta är särskilt fallet om många generationer härstammar från samma socken. Förklaringen är att två syskon genom äktenskap åt olika håll hamnar i "linjen" på två ställen. Detta kallas anförlust och innebär att alla personer ovanför dessa föräldrapar sedan är identiska. Detta förekommer i två fall inom Ljusdalskretsen (farfars anfäder).

FORSKNINGSMETODIK

Kyrkböckerna.

Grunden för den allmänna kyrkobokföringen i kyrkans regi var den kyrkolag som tillkom 1686 och som kom att gälla från 1688. Redan tidigare hade biskoparna i vissa stift beslutat om anteckningar över de boende i stiftet. Särskilt kan nämnas Västerås stift, där Johannes Rudbeckius utfärdade sådana bestämmelser år 1622. Den allra äldsta kyrkoboken kommer dock från Årkestiftet, i församlingen Helga Trefaldighet i Uppsala fördes dödbok 1608-1615.

1686 års kyrkolag föreskrev att prästen skulle föra födelse- och dopbok, (*"Alle barns så ächtas som oächtas med dheras föräldrars och faddrars namn, födelse och döpelse dag..."*),

lysnings- och vigselbok, (*"Alle brudefolck med dheras och föräldrarnas namn..."*), död- och begravningsbok, (*"The aflednas namn som i kyrckian äre begrafne..."*) samt husförhörslängd (*"Skrifteboken eller then förteckning på sochnefolcket under by och bolag fördeelt i wisse columner ther uti hwars och ens som läsa kan framsteg i catechismi lära beskrifwit warder..."*) samt slutligen in- och utflyttningslängd. Några detaljerade anvisningar lämnades dock inte.

Husförhörslängderna är i sitt slag unika. De visar att man från statens och kyrkans sida var angelägen om att folket hade vissa kunskaper i läsning, läsförståelse och kristendomskunskap. Systemet var också en folkräkning, bl a för de återkommande utskrivningarna till krigsmakten. Samtidigt var husförhören den första grunden till en viss folklig bildning, som inte var vanlig på andra håll.

Materialet är dock mycket ojämnt. I vissa socknar finns fylliga (och korrekta) anteckningar, där in- och utflyttning noggrant redovisats. I andra socknar har den första bokföringen, trots lagstiftningen, börjat långt senare, och är mycket knapphändig. Vissa böcker är slarvigt skrivna (och därmed svårlästa) och saknar helt uppgift om var den sökta personen tagit vägen vid en ev flyttning. Oftast visar ett tjockt bläckstreck över den sökta personens namn att vederbörande avflyttat, dock utan att uppge vart.

I en födelsebok från 1780-talet har någon välvillig medhjälpare till prosten Nicolaus Laurentii Sörström antecknat efter de fullständigt planlösa kråkfötterna i boken:

"I andseende till Salige Probstens swaga ögon i de sednare Åren har man för framtidens skull måst omskrifwa 1780 och 1781 Års födde Barn". Om samma omtänksamhet förelegat i ett antal andra församlingar hade släktforskarens verksamhet varit klart behagligare.

Till detta kommer att vissa kyrkböcker förstörts vid brand, att vissa sidor är kraftigt fläckade av bläck, eller att skriften är av så låg svärtning att mikrokorten är mycket svårlästa. I allmänhet kan man dock "sakta men säkert" följa en viss person från vagn till grav. Alla avbrott med flyttningar etc skapar dock problem som tar mer eller mindre lång tid att lösa.

Flera ansvariga präster däribland Ljusdalsprästerna har dock i många fall fört sina böcker på ett föredömligt sätt. Särskilt dödsattesterna innehåller många ytterst värdefulla uppgifter och medverkar till att resultatet blivit synnerligen gott och på sitt sätt underhållande.

Metodik.

Metodiken är i sig ganska enkel. Med början för känd person (född eller död före 1900), erhålles uppgift i husförhörslängden (för känd tidsperiod och känd ort) om födelseår, födelsedatum och födelseort samt eventuell in- och utflyttning för denna person. Genom att sedan ta fram födelsebok och aktuell husförhörslängd för tiden för personens födelse kan man sedan gå vidare bakåt i tiden och undan för undan söka föregående generationer. De uppgifter som erhålles ur dessa längder kompletteras med saknade attester, så att uppgifter om födelseort, datum, vigselort och datum samt dödsort, ålder vid dödsfallet, dödsorsak etc finns antecknade. På detta sätt kan generation efter generation följas.

Som med alla andra enkla regler finns här dock en uppsjö undantag och hinder att ta sig igenom. Ofta har flyttningsorten inte angetts, utan personerna har bara strukits i husförhörslängden, i synnerhet om flyttningen skett inom socknen. I vissa fall saknas uppgift om varifrån personen inflyttat. I äldre husförhörslängder saknas ofta såväl födelsesocken som födelsedatum. Endast födelseår är då känt. Om då en sökt person plötsligt "försvinner" från sin by utan att synbarligen lämna spår efter sig kan det bli ett betydande arbete innan man kan få fatt i honom eller henne igen. Vigslar förtecknas endast i hustruns hemsocken, vilket gör att sökandet ibland får sträckas ut till grannsocknar etc.

Det finns med andra ord tusen hinder på vägen, men arbetet är ibland att likna vid detektivarbete och förr eller senare har man ofta funnit den man söker igen och det känns ofta tillfredsställande, i synnerhet om det skett med hjälp av tankearbete i stället för ett blint letande.

Med allt detta vill jag bara ha sagt att släktforskning är en fascinerande sysselsättning som tar tid, mera tid och ännu mera tid, som kräver noggrannhet och ordningssinne, men som i gengäld ger en synnerligen spännande inblick i forna tiders seder och levnadsvanor och i enskilda personers öden.

Katalogisering och dokumentering.

De insamlade uppgifterna måste hållas tillgängliga och överblickbara. Forskningen kräver en mycket stor mängd skrivande. I det avseendet är datorhjälp en fördel. För att enkelt få en överblick över en persons levnad bör det i varje persons handlingar eller akt finnas samtliga husförhörslängder. Detta innebär att om det vid ett tillfälle på gården finns mor, far, barn, farfar och farmor, ska fem likalydande husförhörs-

längder upprättas där en längd bevaras under respektive person . Med stöd av dator kan då rubrik med namn och nummer enligt ovan skiftas snabbt och en längd skrivas ut för varje person. Då det för varje person kan finnas 10 - 15 husförhörslängder upprättade, kan man med kännedom om antalet personer i utredningen (se ovan) få en uppfattning om hur stort material som ska hanteras. Till detta har i min släktutredning upprättats ett blad med födelse- och dödsdatum, födelse- och dödsort, namn och nummer på föräldrar och det barn som fört "linjen" vidare mot utredningens proband, samt ett särskilt blad för födelse- vigsel- och dödsattester. Detta material förvaras sedan i dubbelryggspärmar. Till varje person kan sedan fogas bilder, tidningsurklipp, nedtecknade berättelser, bevarade brev, dödsannonser etc etc.

En sådan samling av material som beskrivs ovan verkar oöverskådlig. Sanningen är att det faktum att man har allt material om en bestämd person samlat på ett ställe ger ett mycket lättillgängligt och i många fall intressant resultat. Från de sakuppgifter som inhämtats från kyrkböckerna, kompletterat med annat material samt i kombination med kulturhistoriska eller rent historiska anteckningar, kan man få en relativt god bild av personen ifråga. Många gånger kan det ge en intuitiv känsla av att känna personen närmare, trots att det kanske förflutit 150 år sedan han eller hon levde. Läsaren får avgöra sanningshalten i detta påstående vid genomläsandet av de berättelser som följer senare.

(Anm. Trots att dataprogram numera (2007) kan stödja forskningen anser jag fortfarande att grunden för kännedomen om en person i många fall är just anteckningar i husförhörslängder och inte minst i dödsattester. Programmen blir med nödvändighet en smula knapphändiga. Kvantiteten ställs som vanligt mot kvaliteten.)

Kartor.

För de flesta skifteslag (byar) eller enstaka hemman finns någon form av äldre kartmaterial tillgängligt. I stora delar av landet har storskiftena och, kanske framför allt laga skiftena lämnat spår i form av tämligen noggranna kartor, vanligtvis i skala 1:4000. I skifteshandlingarnas original finns då ofta namnteckningar av gårdsägarna, och biträdande nämndemän.

Denna typ av forskning gäller huvudsakligen för s k gårdsforskning, där man följer ägarna till ett specifikt hemman under århundraden. Den utredning jag försökt bedriva avser i första hand de personer som utgör mina anfäder, oavsett bostadsort.

Även med denna målsättning finns det givetvis kartor av mycket stort intresse. För Ljusdals socken finns i detta hänseende ett kartverk av oskattbart värde.

Andreas Bure fick (som givetvis är bekant för en lantmätare) konungsligt uppdrag att uppmäta och kartlägga vårt land redan den 4 april 1628. Behovet var stort och den huvudsakliga nyttan fanns naturligtvis i den militära tillämpningen. Utöver detta fanns naturligtvis även behovet att få en bedömning av varje gårds förmåga att bidra till kronan i skattehänseende. Arbetet skulle därför syfta till kartframställning för militärt bruk, för jorddelnings- och beskattningsändamål samt för ordnande av landets inre angelägenheter och för främjande av dess utveckling. (Jfr Linnés resor i Sverige under mitten av 1700-talet för utredning av landets växter, men lika mycket av naturtillgångar i form av gruvor, vattenfall mm mm.)

Behovet av kartor kunde naturligtvis inte klaras av Bure ensam. Av den anledningen anställdes ett antal medhjälpare. Ljusdals socken blev tidigt föremål för den avsedda kartläggningen och den detaljerade undersökningen av markerna. Hälsingesonen Oluff Larson Tresk fick uppdraget att här hålla "jordrevning och rannsaking" Arbetet var synnerligen detaljerat och utfördes redan åren 1640-1641. Kartorna finns förvarade på lantmäteriverkets forskningsarkiv, men kommer antagligen liksom allt annat kartmaterial upprättat inom det statliga lantmäteriet att läggas ut på "nätet", och kan då beskådas för en mindre avgift. Kopia av de kartor som redovisar byarna Kol-svedja, (Kålswidia) och Östra Ångsäter, (Östergården i Ångsätra) har tidigare beställts och finns inramade i Vetlanda. Olof Tresks egen förteckning över avmätta och "rannsakade" byar redovisas i bilaga.

Av varje karta framgår resp gårds skattetal (öres och penningland), utsädesmängd, utjordar, höskördar och sammanlagd förväntad produktion från åker och äng. Beskrivningarna är tämligen svårlästa. Såvitt jag kan se uppges följande ägare i Östra Ångsäter: *Hustru Carin/Jon Amundsson, Mårten Jonsson, Lars Pedersson, Mårten Olofsson, Mårten Persson, Olof Persson. Hustru Carin/Simon Jonsson.* Att hustrun nämns betyder antagligen att hon var änka med annan gårdsbrukare.

I Kolswidia by: *Päder Jonsson, Anders Jonsson, H Sigurdsson, Simon Swänsson, Päll Olofsson, Anders Gudmundsson, Gudmund Larsson, Olof Larsson.* Därefter följer ett antal ägare i "Norra Kiämmesta by", (Norrkämsta).

Felkällor.

En tids forskande visar snart att noggrannheten i de förda böckerna är minst sagt av skiftande kvalité. Födelseår kan vara felaktigt uppgivna med en felmarginal av upp till 2 a 3 år, födelsesocken har angivits fel, t o m födelsenamnet har visat sig felaktigt i något fall. Det är därför mycket viktigt att personuppgifterna beläggs i tillräcklig omfattning. Om det för någon person anges enbart födelseår och födelsesocken är det oftast otillräckligt "bevis" om det i uppgiven socken för angivet år finns person med överensstämmande namn (patronymikon, se avsnitt om namnskick ovan). För att personen skall kunna "godkännas" har det därför krävts ytterligare uppgift, t ex födelsedatum, uppgift om by i vigselattest el likn. För vissa mera ovanliga namn har dock år, socken och namn godkänts. Att för t ex 8:134 Carin Halstensdotter godkänna uppgift som visar rätt år, rätt socken och fader vid namn Halsten får anses rimligt. Med de ovan nämnda kontrollerna an man dock utgå från att uppgifterna i denna bok är korrekta i vart fall till den grad som kyrkböckerna förts korrekt. Om tvekan ändå förelegat har namnen i personförteckningen satts inom parentes.

NÅGRA GLIMTAR FRÅN TIDSEPOKEN.

Reformationen.

Anledningen till vår möjlighet att på ett förhållandevis enkelt sätt få inblick i forna tiders liv är naturligtvis en följd av alla de arkiv som än idag finns i behåll, även om stora delar av arkivhandlingar av oskattbart värde gått förlorade genom brand, slarv eller alltför grundliga utgallringar.

De kyrkoarkiv som finns kvar idag och som numera är tillgängliga för var och en avser bevarade handlingar från husförhör, samt attester avseende födelser, konfirma-

tioner, vigslar och begravningar. Det fanns naturligtvis många skäl för staten att registrera och bokföra människorna, bl a för alla regelbundna utskrivningar till krigstjänst. Parallellt fördes också mantalslängder. Varifrån kom då idéerna om kontroll av kristendomskunskapen ? Sverige var ju sedan lång tid tillbaka ett kristet land. Även om vi inte på allvar räknar Nordens apostel Ansgar som den som på allvar införde kristendomen, så hade den funnits i åtskilliga århundraden när 1500-talet började. Sverige, som det övriga Europa, var då ett genuint katolskt land, prästerna predikade på latin, och den mystiska religionen förknippades sannolikt med en mycket mäktig kyrka med en överhöghet i påvedömet. Detta var något som varken den enskilda eller ens staten alltid kunde påverka.

Under 1500-talet stegrades den katolska kyrkans egensinnighet, maktlystnad och profithunger. Syndade man, kunde man få förlåtelse genom bikten, men för säkerhets skull hade möjligheten att köpa sig förlåtelse och en plats i himmelen införts i och med den s k avlatshandeln. Reaktionen kom med den för oss synnerligen välkände Martin Luther, som efter egna bibelstudier häftigt protesterade mot kyrkans metoder. Av någon anledning fick han ganska fritt spelrum en tid. Hans 95 teser mot avlatshandeln som spikades upp på kyrkporten till slottskyrkan i Wittenberg den 31 oktober 1517 kan möjligen anses som starten på en bitter strid inom kyrkan. Trots att Luther bannlystes genom det s k ediktet i Worms, kunde Luthers praktiskt åskådliggjorda förklaringar av en tidigare mycket dunkel teologi inte hejdas. Om detta är mycket att berätta, men det får ske i annat sammanhang. Luthers idéer hemfördes till Sverige av i första hand Olaus Petri, född i Örebro omkring år 1493 och studerande i Tyskland till år 1519. Olaus Petri, känd som vårt lands främsta reformator var produktiv som författare och utgav år 1528 "*Om gudz ordh och menniskios bodh och stadhgar*".

I Sverige regerade som bekant Gustaf Vasa. Han tilltalades av de reformatoriska idéerna och gynnade Olaus. På en punkt kunde man dock inte enas. Olaus Petri ansåg att kyrkan och staten fortfarande var två skilda makter, medan kungen, som egentligen var att betrakta som en uppkomling, ville bryta kyrkans makt. Så blev också fallet. Kyrkan blev nu beroende av staten. "Ordet och svärdet" skulle samverka. Efter många förvecklingar stadfästes reformationens läror (den s k protestantismen) vid Uppsala möte år 1593. Detta var begynnelsen av den statskyrka, som vi idag, efter ganska exakt 400 år nu ser skild från staten.

Den protestantiska läran utgick på ett helt nytt sätt från den enskilda människan. Var och en skall med sina ögon se och förstå Guds verk. Goda kristna skulle därför kunna läsa och tillgodogöra sig bibeln och Luthers katekes med dess förbud och påbud. Det skulle åligga husbondfolket att se till att drängar och pigor kunde läsa och förstå regler och normer. Motsvarande skyldighet när det gällde barnen låg på klockaren eller prästen. Så viktig ansågs denna kunskap vara att de s k husförhören instiftades. I varje husförhörslängd finns också en teckenförklaring, som anger kunskapsgraden. Tyvärr hade snart sagt varje präst ett eget system, varför det oftast är omöjligt att tyda alla de bokstäver, prickar och/eller streck som skulle utgöra vederbörandes "betyg". Av de mera detaljerade dödsattesterna, framgår med all önskvärd tydlighet att vederbörandes "Christendomskunskap" var en väsentlig sak att redovisa.

Kort historisk översikt.

Sveriges historia var under den aktuella tiden i stort sett lika orolig som under första halvan av 1600-talet, med det s k trettioåriga kriget som "höjdpunkt". Detta krig som förmenades vara en strid mellan katolicismen och den protestantism som svenske kungen Gustaf II Adolf representerade var till minst lika stora delar en kamp om makten i Europa. Som så många andra s k religionskrig var detta endast ett yttre skäl för de krig och illdåd som skedde. Under 1600-talet lär fredsperioden i Europa ha inskränkt sig till tre år.

Efter Gustaf Adolfs död saknades en regeringsduglig arvinge. Hans enda dotter Kristina var bara sex år. Det blev därför en förmyndarregering som övertog ledarskapet. Denna regering dominerades av Axel Oxenstierna. Kriget fortsatte dock, men med växlande framgång. År 1648 anfölls Prag och bland det rika krigsbytet fanns den s k silverbibeln.

Kristina hade dock fyra år tidigare blivit myndig och tillträtt tronen. Hennes liv präglades av försök att anpassa sig till mansidealet och urskulda sig sin kvinnlighet. Trött på den reaktionära samhällssynen övergick hon till den mera mytiska katolicismen, vilket dock var ett brott mot Sveriges lag. Hon emigrerade till Rom, där hon avled år 1689 och under högtidliga former begravdes i Peterskyrkan.

Efterträdaren Karl X Gustaf var även han en utpräglad krigarnatur. Han uppges ha varit impulsiv och uppslagsrik. Efter fortsatta plundringar i Europa, vilka tillsammans med segrarna under det trettioåriga kriget skapade många av de adelsförmögenheter som finns än idag, var tiden inne för en uppgörelse med ärkefienden Danmark. Om Karl X är mindre känd än övriga kungar är väl antagligen hans tågande med armén över isarna mellan de danska öarna desto mera känt. Trots förlust av två regementen som med hästar och utrustning försvann i djupet nådde man fram till öarna och anföll danskarna. Efter en sannolikt blodig massaker på de oförberedda danskarna nåddes en fred (Roskilde), där Sverige erhöll Skåne, Halland, Blekinge, Bohuslän, Trondheims län och Bornholm. Man kan undra hur Nordens karta sett ut idag om isarna *inte* hållit !

År 1672 blev Karl XI myndig kung .Han lär ha varit ordblind. Det karga soldatlivet tilltalade dock honom bättre. Trots en illa förberedd krigsmakt lyckades han slå ärkefienden Danmark och i det s k slaget i Lund med åtföljande fredsförhandlingar 1679 bekräftades Skånes tillhörighet till Sverige. Karl XI startade nu en uppbyggnad av den svenska armén. Varje landskap skulle sätta upp och underhålla ett regemente på 1.200 man. Att många av våra anfäder övergick från torparyrket till soldatyrket under denna tid föranleddes nog inte bara av tvång. Relativt sett kunde soldatlivet vara en fördelaktigare tillvaro än en eländig och fattig tillvaro som torpare.

Soldaterna, i första hand befälet, försörjdes till stor del av förläningar från kronan. Detta var möjligt efter den reduktion som skedde under Karls tid och som innebar ett indragande till kronan av en stor del av adelns gods och gårdar.

Farsoter och hungersnöd saknades inte. År 1696 förstörde en tidig frost skörden och tallbark blev en viktig ingrediens till brödbaket. Så allvarlig var missväxten och den stränga vintern att en tredjedel av Finlands befolkning dog av umbäranden, svält och

epidemier. En av folkets allra största fiender till långt fram på 1800-talet var den bristande hygien, som var en utmärkt grogrund för allehanda farsoter.

Karl XI, som led av magcancer, avled i april 1696. Hans ansträngningar för att upp-rusta krigsmakten var dock i stort klara. Utrustning hade anskaffats och den karo-linska armén var färdigutbildad. Ang indelningsverket och knektarnas vardag, se av-snitt nedan om Helsingeregementet. Samma år brann Stockholms slott. Ryssland anföll Sverige i det s k blixtkriget år 1700, och i ledningen för landet stod då "Gosse-kungen" Karl XII.

För att göra en lång historia mycket kort kan vi konstatera att den kommande perio-den blev ett enda lång utdraget fälttåg av den svenska hären i Europa. Karl XII gjorde bl a det misstag som senare både Napoleon och Hitler sökte upprepa, nämligen ett fälttåg mot Ryssland och Moskva. Resultatet blev inte bra. Av den arme om 35.000 man som avgick mot Moskva återstod efter bl a en kall vinter 25.000. Kungen började nu belägra fästningen Poltava vid Vorskla. Den ryske tsaren ryckte till undsättning och den 28 juni stod slaget vid Poltava. Striden slutade med ett stort nederlag för svenskarna. Mer än 16.000 officerare och soldater gav sig till de ryska trupperna. Till fångarna hörde också 3-400 hästskötare, m fl samt 1.600 hustrur, pigor och barn. Detta var en av de största militära katastrofer som drabbat vårt land.

Om de karoliner som på detta sätt hamnade i rysk fångenskap finns en hel del doku-ment bevarade.

Kungen återvände efter åtskilliga förvecklingar till Sverige och stannade i Lund ända fram till hans nästa (och sista) fälttåg. År 1718 ryckta han in i södra Norge samtidigt som generalen Armfeldt med en armékår tågade mot Trondheim. På kvällen den 30 november träffades kungen av en kula. Döden var omedelbar. Armfeldt och hans sol-dater bröt sin belägring av Trondheim. Det enda sättet att ta sig tillbaka till Sverige, var nu att tåga över fjället. Denna s k dödsmarsch blev fruktansvärd. Överraskade av en snöstorm dukade 2.300 man under på fjällen mellan Norge och Sverige. Ytterligare 1.400 man avled efter framkomsten till Sverige. Se avsnitt om karoliner i slakten nedan.

Med den år 1721 träffade freden i Nystad avslutades det kapitel i Sveriges historia som brukar kallas stormaktstiden.

Detta är alltså de förhållanden under vilka de tidigare anfäderna levde. Bland anfä-derna har ett antal soldater påträffats däribland även karoliner.

Efter stormaktstidens slut inleddes vad som skulle komma att kallas frihetstiden. Som ny regent valdes kungens syster Ulrika Eleonora, dock först efter att hon av sagt sig i stort sett hela kungamakten. Sverige skulle nu bli en folkstyrd stat. Freden blev dock inte långvarig. I den allmänna oredan anföll Ryssland Sverige med 132 galär-skepp med cirka 26.000 man. Innan de återvände hade skärgården härjats, Södertäl-je, Trosa, Norrköping och Nyköping hade bränts ned. Omkring 10.000 människor var hemlösa.

Ulrika Eleonora, som inte var road av drottningssysslan avstod nu sitt ämbete till ma-ken Fredrik, som såsom ny kung fick namnet Fredrik I.

De kommande decennierna präglades av politiska strider mellan adel och borgare å ena sidan och i första hand bönderna på den andra. Dessa politiska "partier" kallades "hattar" och "mössor". Oavsett stridigheterna var detta en period som visade att Sverige kunde styras av de s k ständerna, d v s i en sorts parlamentarism utan kungligt envälde. Hattarna sökte ett tillfälle till revansch mot Ryssland för deras anfall och lät den svenska armén anfälla Ryssland år 1741. Kriget blev ett fiasko och armén kapitulerade utanför Helsingfors, säkerligen först efter stor manspillan.

Kung Fredrik dog 1751. Som ny kung tillträdde Adolf Fredrik av Holstein-Gottorp, som tio år tidigare gift sig med Lovisa Ulrika, dotter till Fredrik Vilhelm av Preussen.

Lovisa Ulrika fick som bröllopsgåva Drottningholms slott av sin make och detta var inledningen till en period av kulturell upprustning som definitivt fortsattes av sonen Gustaf, senare kung Gustaf III.

År 1757 gick Sverige med på Österrikes sida i det s k sjuårskriget mellan Preussen och Österrike. Sverige sände 17.000 man till Tyskland. Även detta krig blev tämligen meningslöst. En stor del av trupperna avled i s k fältsjuka, ett begrepp för flera smittsamma sjukdomar som bredde ut sig bland soldaterna i deras eländiga tillvaro och bristande hygieniska förhållanden. Fred slöts utan förändring av gränser år 1762.

Adolf Fredrik dog år 1771 och efter en lyckosam kupp återerövrade den nyblivne kungen Gustaf III regeringsmakten. Ett nytt kungligt envälde infördes. En lång rad reformer såg dagens ljus, svenska akademien grundades, teater och musik utvecklades. Utrikespolitiken skulle dock fortfarande skötas, och utrikespolitik var fortfarande detsamma som krigsoperationer. Kung Gustaf strävade efter ett nytt krig mot Ryssland och år 1788, när en rysk patrull förirrat sig in på finskt territorium tog Gustaf det som en välkommen anledning att anfälla Ryssland. Med ett samtidigt angrepp från Danmark befann sig landet i krig på två fronter. Gustaf tog hjälp av bönderna och med löfte om att en stor del av adelns privilegier skulle avskaffas ställde bönderna upp på kungens sida. Kriget blev för en gångs skull kortvarigt och freden slöts år 1789.

Vad som sedan återstår av betydelse under 1700-talet är naturligtvis kungamordet, då Gustaf III mördades av Anckarström. Denna händelse torde vara en av de mest kända i den svenska historien och utreds inte närmare här.

Efter kungens död kom sonen Gustaf IV till makten. Hans bana som kung blev inte lysande och efter det finsk-ryska kriget i början av 1800-talet, där Sverige förlorade hela Finland avsattes han och tillbringade resten av sitt liv på olika platser i Europa bl a under namnet "Överste Gustafsson".

Så hade ett oroligt 1700-tal övergått i 1800-talet.

Efter den Gustavianska perioden kom nu slutligen den bernadotteska ätten på tronen. En unik fredsperiod om idag närmare 200 år hade inletts. Med kungarna Karl XIV Johan, Oscar I och II samt Gustaf V och VI samt till slut vår nuvarande kung har landet utvecklats i fred.

Fattigdomen.

Det som man kanske upplever som mest anmärkningsvärt när man ser på levnadsstandard och fattigdom i Sverige under 17- och 1800-talen är den nästan totala bristen på social solidaritet och respekt. Fattiga människor var ett accepterat inslag i vardagen och det ansåg man sig inte kunna göra så mycket åt. Socknen hade i princip ansvaret för de fattiga och skyldighet att sörja för dessa fattiga, men empatin hade litet utrymme och bönderna blockerade oftast förslagen till olika sorters fattighjälp. Mer än det allra nödvändigaste för att i bästa fall kunna överleva var det sällan tal om. Utifrån vår bedömning hade naturligtvis även de självägande bönderna det fattigt och det var kanske naturligt att man i första hand såg till sina egna.

Fattigdomen diskuterades i alla fall på riksdagen efter Karl XII död. Till huvudstaden sökte sig nämligen tiggare i stort antal från landsorten. Här fanns också stadens egna "husfattiga, bräckliga, lytta och uråldriga personer", samt änkor och barn till stupade soldater.

Riksdagen beslöt därför år 1726 att dels inrätta en fond för fattigunderstöd, dels uppföra ett s k spinnhus på Långholmen. Till detta spinnhus skulle föras "tjänstelöst, ledigt, liderligt och eljes brottsligt folk" till ett antal om 150 personer. Barnen som fördes dit skulle tilldelas halv kost tills de kunde börja arbeta. Uppenbarligen skilde man inte särskilt noga på fattiga, arbetslösa, sjuka och kriminella. Alla ansågs på något sätt stå utanför samhällsgemenskapen.

Kyrkan var på denna tid en statens förlängda arm och man vill gärna tro att kyrkan åtminstone skulle tala väl om de fattiga.. I husförhörslängderna betecknas folk tvärtom av prästen ofta som "fattighjon", "fattiggubbe" mm utan att man från vederbörande präst ansåg sig behöva vidtaga några åtgärder. Någon materiell hjälp som kom ur medömkan och solidaritet kunde endast sällan påräknas

Förutom från de egna barnen fanns hjälp att få endast från socknens allmosor. I den första fattigvårdslagen år 1848 fastställs dock att endast fattighjon som kräver fullständig vård bör tas in på de fattighus som nu börjat byggas i vissa socknar. Fattigbarnen skulle utackorderas. En del fattiga kunde få hjälp genom s k rotering i byn, d v s att man, helst mot arbete kunde få vistas en viss tid i varje gård och få sitt uppehälle säkrat.

I fattighusen kunde något tiotal hjon sammanpackas, ofta epileptiker, sinnessjuka och obotligt sjuka under obeskrivliga sanitära förhållanden.

De krig som ovan nämnts avslutades i och med det finsk-ryska kriget kan sägas ha ersatts under resten av 1800-talet av ett annat krig, nämligen mot fattigdomen. I och med freden, en liten men dock förbättring av sjukvården och en första försiktig industrialisering kom folkmängden återigen att öka. Till skillnad från i andra länder sögs dessa människor inte upp av städerna med dess fabriker utan dessa "nya" människor kom att till största delen stanna på landsbygden. Detta gav ett skrämmande resultat. Andelen torpare, drängar, fattighjon, backstugesittare och annat "löst" folk ökade dramatiskt. Detta skedde i första hand i landets södra delar och ur detta utvecklade sig det s k statarsystemet med arbetstagare som i praktiken var lika slavbundna som alla torpare. Med ytterligare plågor som några svåra missväxtår kom möjligheten att emigrera som en utväg. En betydande del av landets befolkning, hu-

vudsakligen personer i arbetsför ålder, lämnade landet, till allra största delen för Amerika, men även andra resmål var aktuella. Kvar lämnades många äldre och fattiga som bara hade att se fram mot en ålderdom i yttersta nöd och fattigdom.

Först vid sekelskiftet, och då i första hand i de större städerna, förbättrades sjukvården med inrättande av särskilda anstalter för barn och sinnessjuka, ålderdomshem för orkeslösa, vanförestalter och sjukhem för kroppssjuka etc.

Sett mot denna bakgrund har utvecklingen fram till dagens pensionssystem med färdtjänst, akutsjukvård, handikapphjälpmedel mm verkligen tagit ett stort steg. Vi borde kanske vara mera medvetna om hur våra förfäder hade det bara 2 - 3 generationer tillbaka.

Levnadsålder, sjukdomar.

Medelåldern på denna tid, såväl under 1700 som 1800-talet var mycket låg. Anledningen till detta var naturligtvis den enligt våra förhållanden extremt höga barnadödligheten. Knappast några föräldrar kunde undgå upplevelsen att ett eller flera barn avled i späda ålder.

För de personer som överlevde de första svåra åren var dock förutsättningarna bättre. Trots ett svårt liv med slit och umbäranden kunde man uppnå en relativt hög ålder.

Många farsoter drabbade dock landet. Starkt förenklat kan man kanske påstå att människor under 1700-talet plågades av smittkopporna och att den stora plågan under 1800-talet var koleran. Däremellan härjade även andra epidemier som dysenteri mm. Åren 1749-1800 uppgick antalet döda i smittkoppor till cirka 270.000, vilket var en betydande del av befolkningen. Man räknar med att vart fjärde dödsfall under denna tid berodde på smittkoppornas härjningar. I första hand var det som vanligt barnen som drabbades. De som eventuellt överlevde var oftast märkta av sjukdomen under resten av livet, ärriga, blinda, döva eller mentalt skadade. På 1750-talet infördes den skoppymningen. Vid sekelskiftet 1700/1800 infördes så smittkoppsvaccineringen. Resultatet blev lyckat och dödligheten sjönk kraftigt. Så viktigt ansågs vaccineringen att det i husförhörslängderna ofta återfinns en särskild kolumn för anteckning om genomgången vaccinering. Denna vaccinering grundades på upptäckten att den som smittats av den lindrigare formen, sk kokoppor, därefter inte drabbades av smittkopporna.

Man ska veta att på denna tid fanns i stort sett inga läkare på landsbygden. Provinsialläkare fanns i ett fåtal, i huvudsak i städerna. När Linné företog sin lappländska resa år 1732 passerade han landets nordligaste apotek och den nordligaste läkaren i Gävle (!).

Koleran är känd sedan den uppträdde som epidemi i Indien år 1817. År 1830 nådde den Norden. Eftersom man på denna tid helt saknade kunskap om spridningsvägar var det stor oenighet i landet hur man skulle skydda sig. Att den skulle komma var man övertygad om. Stockholm förberedde sig med särskilda sjukhus och även nya begravningsplatser. År 1834 kom så den första epidemin i Göteborg. Inom kort hade 1.800 av stadens dåvarande befolkning om cirka 21.000 invånare avlidit. I Stockholm, dit smittan snabbt spred sig, avled under september månad samma år cirka 3.000 personer. Epidemin spred sig sedan bl a utmed norrlandskusten. Arbetet med att gräva gravar åt alla dessa offer uppdrogs åt tukthushjon under bevakning av sol-

dater. Epidemin klingade ut, men skulle återkomma ytterligare några gånger under århundradet.

Om man mot detta ställer det faktum att Stockholms första sjukhus, Serafimerlasarettet öppnades år 1752 med 8 sängplatser och 15 patienter, att utvecklingen endast sakta gick framåt och att man först i slutet av 1800-talet "upptäckte" bakterien, förstår man hur utelämnade människorna var till alla de epidemier av smittsamma sjukdomar som med jämna mellanrum drog över landet.

En nästan makaber företeelse är det faktum att bedövningsmedel är en förhållandevis sen "upppfinning". År 1839 yttrade den franske kirurgen Alfred-Armand-Louis-Marie Velpeau: "Att kunna undgå smärta vid kirurgiska operationer är bara fantasier. Kniv och smärta är ord som för evigt är oupplösligt förknippade i patienternas medvetande."

Redan den 21 december 1846 testade dock kirurgen Robert Liston med stor framgång eter under en amputation i London. Resten är, som det brukar heta, historia.

Dödsorsaker.

När man diskuterar dödsorsaker som angivits i dödsattesterna i sk död- och begravningsbok ska man veta att dessa diagnoser helt kommer från vederbörande präst. Någon läkarvetenskap fanns knappt på denna tid och först fram på 1900-talet finns kompletterande utlåtanden av läkare, då i första hand om personen avlidit på sjukhus. Det är dock i förvånansvärt få fall som dödsorsaken angivits som "okänd". Detta gäller i huvudsak för små barn. Däremot är ofta själva symptomen för den egentliga sjukdomen angiven som direkt dödsorsak, t ex "Bröstkvärk", "Hufvudvärk" etc. Man ska då veta att prästerna till sin hjälp hade särskilda "centrala regler" att hålla sig till. Redan år 1749 beslutades att prästerna skulle lämna statistiska uppgifter över dödsorsakerna. Dessa fanns därför förtecknade i särskilda register, där dock antalet lämpliga dödsorsaker att välja bland oftast var begränsade. Begreppet "slag" användes i de flesta fall där döden varit hastig etc. Sjukdomarna var även här oftast ersatta av symptom. Tabellerna ändrades ofta. Under 1800-talet skedde förändringar ett tiotal gånger. Först i och med hälsovårdsstadgan år 1874 kom de statistiska uppgifterna att få en bättre kvalité. Detta förbättrades än mer i 1891 års regelverk, där de bakteriella sjukdomarna nu togs med. Faktum är att hälften av alla dödsfall under 1890-talet föranleddes av bakteriella infektionssjukdomar.

Att det var naturligt att personer över 60-65 år skulle dö framgår av de rent ut sagt korthuggna konstateranden av dödsorsak för äldre personer. Den utan tvekan vanligaste dödsorsaken anges här till "Ålderdom", "Ålderdomskrämpor" eller "Ålderdomsskröplighet". Den egentliga dödsorsaken ansågs för dessa personer ganska ointressant. Det var antagligen också ganska svårt att ange den korrekta dödsorsaken i dessa åldrar till skillnad från alla yngre personer som avled i samband med epidemier och de sjukdomar för vilka symptomen var kända. Benämningarna var också helt skilda från dagens. Så angavs t ex "Håll och Styng" för personer som avlidit i lunginflammation. Dysenteri var rödsot, etc. Prästen hade det dock lättare vid de uppblussande epidemierna. I dödboken kan man då för vissa år läsa namnen på avlidna sida upp och sida ner med t ex kommentaren "Död i kopporna". Några av de gamla sjukdomsnamnen finns redovisade i bilaga.

Statare.

"De backiga leriga vägarna blev allt svårare att färdas på. Hästarna blev trötta, vi fick göra uppehåll ibland för att de uttröttade djuren skulle få vila. Vi kastade över oss gamla rockar och vad vi fick tag på för att skydda våra kroppar för det kalla regnet. Kusken kastade över oss en gammal presenning. Där satt vi nu, huttrande av köld inklämda tätt intill varandra. Värst blev det för mor, som med sin giktsjuka kropp blev allt sämre efter dessa flyttningar."

"Jag låg sjuk en tid, jag hade mässlingen. Då fick vi sätta opp rep i taket och hänga ett sofflock i som jag fick ligga på för det va så mycke vägglus så di åt opp mig alldeles."

Ja, detta är två minnesbilder av s k statare som kanske överensstämmer med den kunskap vi normalt har om statartillvaron, vidriga levnadsomständigheter i fråga om bostäder och hygien och ett ständigt omkringflyttande mellan gårdarna.

Men vilka var då "statarna" och hur såg deras liv ut. Jag ska försöka lämna en kort bakgrund.

Begreppet "statare" kommer ur ordet "stat" som närmast beskriver en "andel", "tilldelning" etc (jfr foderstat till husdjur). Detta var dock i och för sig ingen nyhet. 1700- och 1800-talets Sverige, och naturligtvis ännu tidigare, var ett i stort sett kontantlöst samhälle och lönen utgick oftast in natura. Förutsättningarna för införande av statlönesystemet var två, dels en god tillgång på arbetskraft, dels en samhällsordning som tillgodosåg i första hand de "besuttnas" intressen.

Arbetskraften var en handelsvara och hade så varit länge. I allmänhet var det överskott på arbetare. Detta överskott blev mycket markant under 1800-talets kraftiga befolkningstillväxt. (Enligt Tegnér beroende på "freden, vaccinet och potäterna"). Tillgången på arbetskraft var med andra ord i allmänhet god.

Det andra villkoret att arbetarklassen var satt att tjäna de besuttna, förutsatte oftast att det första villkoret var uppfyllt, d v s att lagen om tillgång och efterfrågan inte fick slå igenom de perioder det var brist på arbetskraft. Om det ändock förelåg sådan brist fann man givetvis på råd. Redan vid Herredagen i Söderköping år 1523 ansågs det nödvändigt att fastställa regler för tjänstehjonens avlöning. Man ville helt enkelt sätta dåtidens "marknadskrafter" (ett ord som säkerligen inte var uppfunnet) ur spel. Strax därefter kom också en kunglig bestämmelse som förbjöd legodräng att "rädda för daglön hos bönderna". Skulle man städslas skulle det vara för helt eller halvt år.

Före statarsystemets införande var det vanligt att ett antal manliga och kvinnliga tjänare (oftast ogifta), tjänstgjorde och bodde på gårdarna, sysselsatta med arbete i stall och ladugård mm och att ett antal torpare eller arrendatorer skötte arbetet på "egen" åker och äng mot att man utförde ett stort antal dagsverken hos gårdsägaren.

Det nya systemet med statare kan dateras till år 1756, då Eric Salanders "lanthushållnings-lärobok" anbefallde ett system med gifta statavlönade arbetsdrängar vilkas hustrur gör "*hielpedags-wärken mot lindrigaste betalning*".

Vilka var då skillnaderna mellan det tidigare uråldriga systemet med tjänstehjon och det nya statarsystemet? Skillnaderna kan sammanfattas på följande sätt.

1. Drängen skulle vara gift. Detta var i själva verket den största skillnaden och helt enkelt en förutsättning för att kunna ta stat-tjänst.
2. Drängen och hans familj bodde inte längre i eget torp eller på egen gård, inte heller i själva gården eller godset utan i en för ändamålet uppförd statarbyggnad (s k statarlänga).
3. Staten, dvs den årliga lönen utgick med ett litet belopp i pengar men övrig del in natura.
4. Drängen disponerade hela staten själv. ("*Mannen får sin lön och stat eller matvaror in natura, hwarmed han med sin Hustru och Barn tillhopa hushållar.*")
5. Barnen föddes in i statarsystemet. Drömmen om eget torp blev alltmer orealistisk, eftersom allt fler torpare övergick till att bli statare. I Salanders motivering för ett system med gifta drängar antecknas att "*det är mycket nyttigt med en Gård och Gods at hafwa gifta legodrängar. En stugu gör ingen stor Kostnad, men deremot ökas Barn och Folkhopen, som wid alla tillfällen är nödig.*" Ofta intogs arbetsvillkor för såväl man hustru och barn i legokontrakten.

Resultatet blev också det önskade. Vid 1700-talets mitt var antalet gifta drängar i stort sett noll. Omkring år 1800 fanns däremot gifta drängar (statarfamiljer) vid 62 procent av egendomarna i Stockholms län.

År 1870 uppgick antalet statare med familjemedlemmarna inräknade till cirka 130.000 personer. Systemet hade alltså kommit att beröra en väsentlig del av landets befolkning. Systemet fick dock inte spridning över hela landet. Statarväsendet var i stort sett koncentrerat till Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands och Västmanlands län. Därtill förekom det i mindre utsträckning i bl a Kalmar, Värmland och Örebro län.

De två huvudvillkoren för en fortsatt framgångsrik tid för de besuttna kom att gälla i nära tvåhundra år. Arbetskraften stannade till stor del kvar på landsbygden och gav gods- och gårdsägarna en synnerligen god förhandlingsituation när det gällde att anställa statare. Statsmakten var i stort sett alltid på gårdsägarnas sida. Resultatet kunde bara bli ett: statarna blev en samhällsklass med mycket låg status och de kom ofta med statens goda minne att utnyttjas hänsynslöst. I ett läkarutlåtande av år 1822 beskriver provinsialläkaren Sommelius i Uppland hälsotillståndet för statarna med orden "*bästa Läkemedlet wore en passande föda och vård för den utswultna kroppen*".

Statarnas ställning reglerades i den s k tjänstehjonsstadgan (legostadgan). Den gav naturligtvis uttryck för en fortsatt patriarkalisk ställning gentemot statarna och deras familjer. Bl a fanns bestämmelser om husaga. (Dessa kvarstod för minderåriga tjänstehjon fram till år 1920 !)

Den enda "rättigheten" som ograverat fanns för stataren och hans familj var att flytta. Tjänstgöringstiden var fram till den 24 oktober, varefter den s k friveckan kom. I anslutning till denna flyttade ofta statarfamiljen till en annan husbonde. Varför? Ja antagligen endera för att visa att man inte varit nöjd med förhållandena det år som gått, eller för hoppet om en bättre tillvaro på en ny plats, eller kanske ofta av båda skälen. I

allmänhet var nog såväl bostad som kost och stat lika undermåliga på den nya platsen.

Statarsystemet kom dock att kritiseras från flera håll. På 1830-talet skrev landshövdingen i Stockholms län: *"Nästan all jord hörer till herrgårdarne, hvilkas ägare beklagligtvis tänka alltför ofta på sin egen vinning. De hafva från sina gårdar förvisat alla landtbönder och torpare och begagna endast statfolk och drängar"*.

Antalet försvarare av systemet var dock naturligtvis i majoritet och först ett stycke in på 1900-talet med den ökade fackliga medvetenheten och det framväxande lantarbetarförbundet började avvecklingen av systemet. Detta skedde dock mycket långsamt och först år 1945 upphörde institutionen med statare. Denna är utan tvekan en skamfläck på vår historia.

För vidare studier kan boken "Statare", (Sveriges Radios förlag 1975), eller någon av Ivar Lo-Johanssons eller Jan Fridegårds romaner med beskrivning av statarklassens levnadsbetingelser rekommenderas.

Skolor, utbildning.

I likhet med i det övriga Europa var större delen av befolkningen i Sverige under 1700-talet analfabeter, d v s man kunde knappt vare sig läsa eller skriva. Utvecklingen pågick dock och vissa framsteg gjordes om än sakta.

Redan under frihetstiden började skolor inrättas på landsbygden. År 1772 fanns det fasta eller ambulerande skolor i cirka 10 procent av församlingarna. Lärare var i bästa fall klockaren men kunde lika gärna vara t ex en avskedad soldat. I bevarade protokoll beskrivs läraren också som "ålderstigen soldathustru", "ärlig gammal kvinna" etc. Det första skolan i t ex Järfälla utanför Stockholm var inrymd i socknens fattigstuga med läraren "Läs-Stina". Läraryrket hade därför mycket låg status och här som i så många andra fall var bönderna oftast ovilliga att bidra med medel till lön eller material. Finansieringen fick oftast ske genom tiggeri.

I städerna kom så småningom de sk trivialskolorna och gymnasierna, varifrån man t o m kunde fortsätta på universitet. Detta var dock förbehållet dem som bereddes för prästyrket eller för rikets förvaltning. Om landsbygdens befolkning med möda fick lära sig det mest elementära var det annorlunda för unga flickor i de sk högre stånden. Vid en sk flickpension i Karlstad beskrevs undervisningen omkring år 1810 så att flickorna väl inte fick så djupa kunskaper men "erhöll de dock en yttre polityr och ett skickligare sätt att vara, lärde dansa, spela litet klaver, pladdra några franska glossor, kläda sig efter modet, brodera mm sådant. Lärokursen var ej lång, efter ett par år var damen komplett mogen för salongen."

Trots att antalet skolor på landsbygden ökade till att finnas i 45 procent av alla församlingar år 1810 var det en stor del av barnen som i stället för skolgång fick arbeta hemma eller som barnarbetare på någon fabrik. Först år 1842 kom det riksdagsbeslut som föreskrev byggande av minst en skola i varje församling. Nu skulle alla, även torparnas och andra lantarbetares barn lära sig läsa, skriva och hjälpligt behärska de fyra räknesätten. Föräldrarna hade dock fortfarande rätt att undervisa sina barn hemma. Skolan och läraryrket ringaktades dock fortfarande och först när de som va-

rit elever i skolan själva växt upp och övertagit föräldragården började attityderna förändras.

Under 1900-talet har även inom detta område skett en hisnande utveckling. I dagens högteknologiska samhälle är det knappt tillräckligt med en studentexamen efter 12 års metodiska studier för att erhålla ett kvalificerat arbete.

Vad ska framtidens samhälle kräva av sina barn ?

Brottslighet, straff.

Rättsväsendet var före mitten av 1700-talet endast i viss mån reglerat och byggde då på Magnus Erikssons landslag och stadslag, Kristoffers landslag, 1686 års Kyrkolag mm. För den dömande verksamheten ansvarade häradssting på landsbygden och rådhusrätt i staden. Protokollen kallades i rådhusrätten för tänkeböcker. Högsta instans var därefter kungen. År 1614 inrättades den första hovrätten (Svea Hovrätt) som senare följdes av andra. Dessa blev då en instans mellan tinget och kungen. En Högsta Domstol, som dömde i kungens namn och vars ledamöter utsågs av Kungl Maj:t inrättades 1789.

Först i slutet av 1600-talet fick kvinnan rätt att själv föra sin talan och år 1697 fick hon rätt att vara vittne. Som allt annat har rättsväsendet alltså förändrats i en osannolik utsträckning.

Den stora omvälvningen blev 1734 års lag, som i princip, naturligtvis med mycket stora förändringar, gäller än idag. De balkar eller avdelningar som nu infördes var Giftermåls-, Ärvda-, Jorda-, Byggnings-, Handels-, Missgärnings-, Straff-, Rättegångs-, och Utsökningsbalk. Balkarna har idag helt omarbetats och ibland erhållit annan beteckning. Rubrikerna och systematiken är dock densamma som idag. Någon ny kyrkobalk ingick dock inte i den nya lagen.

I och med 1734 års lag blev domstolsväsendet reglerat. Häradssting på landsbygden skulle hållas tre gånger årligen, vinter, sommar och höst. Rådhusrätten skulle sammanträda varje måndag, onsdag och lördag. De domböcker som då upprättades är naturligtvis av oskattbart värde för släktforskningen.

Det som kanske intresserar läsaren är dåtida regler om brott och straff, d v s den ursprungliga Missgärningsbalken och Straffbalken. Alla brott straffades. Villkorlig dom var okänt. Förmildrande omständigheter förelåg aldrig. Stöld var stöld, även om det skett för att inte svälta.

I princip kan man dela brottsligheten i tre delar, våldsbrotten som kanske var vanligast under 1700-talet med alla dess moraliskt nedbrytande krig, förmögenhetsbrotten (stöld, bedrägeri) som tilltog under 1800-talet samt de brott mot familjen som var förbjudna i såväl kyrklig som världslig lag. En förbindelse mellan två ogifta personer (lägersmål eller lönsklaläge) föll under allmänt åtal ända fram till år 1855. Förbindelser där en part var gift var s k enkelt hor och mellan två gifta, dubbelt hor, för vilket det fram till 1779 gällde dödsstraff. För det kanske värsta brottet, tidelag, dvs sexuell umgänge med djur gällde särskilt hårda straff. Vad kunde då vara värre än dödsstraff ? Jo, den som dömts för tidelag sattes ”kvik i jord” dvs begravdes levande. T o m djuret skulle brännas och begravas. (Tidelag är idag i Sverige inte brottsligt om djuret

inte kommit till skada !). De obehagligaste brotten som kan finnas i domböckerna är de barnamord som förtvivlade ensamma mödrar kunde begå.

Ett kungligt brev som på grund av sitt innehåll benämndes "barnamordsplakatet", utfärdades den 17/10 1778 av Gustav III. Brevet var inte det första i sitt slag. Det första hade tillkommit 1655. Bakgrunden till dessa plakat var den situation kvinnan var försatt i vid havandeskap och den utväg hon stundom sökte. I sitt utlämnade läge där barnafadern inte medverkade, sökte hon dölja sitt tillstånd och kunde söka lösa problemet med att döda det framfödda barnet. Vid misstanke om ett sådant brott och då en kvinna ställdes inför rätta hade det utbildats en avvikande rättspraxis. Tvärt emot gällande praxis, som lägger bevisbördan på åklagaren, var det den åtalade kvinnan som hade att bevisa sin oskuld. I ett fall år 1630 skrevs domen:

"dömde hovrätten henne till döden med motiveringen att hon varit havande och nekat sig vara med barn när hon därom tillfrågats, samt gömt barnet så att ingen skulle få se det. Härav kunde slutas att hon icke vore fri från barnamord. Hon kunde därför icke benådas utan skulle mista livet." För att få mannen fälld krävdes där- emot (förstås) erkännande eller vittnen.

Ett exempel på barnamord, vars referat visar en skrämmande dubbelmoral lämnas i slutdelen av denna "bok".

PERSONER I SLÄKTEN.

Uppsatser om skilda företeelser, personbeskrivningar, notiser mm.

HÄLSINGEDELLEN.

Yrken.

Till skillnad från södra Sverige verkar folket i Hälsingland ha levt ett mindre rörligt liv. I en tid då mer än 90 procent av befolkningen livnärde sig på jordbruk är detta naturligtvis den helt dominerande sysselsättningen. De anfäder som antecknats har dock i stort sett i samtliga fall varit självägande bönder. I knappt något fall har sonen/dottern flyttat hemifrån för att tjänstgöra som dräng/piga hos annan bonde. Begreppet "inhyses" som avser person boende i annan persons hushåll, och som är mycket vanligt i södra Sverige, kan knappast hittas. Nu ska det sägas att de personer som undersökts faktiskt i samtliga generationer verkar ha tillhört en bättre samhällsklass. De egentliga yrkena inskränker sig dock i huvudsak till två; Bondens och Soldatens. Andra "yrken" förekommer endast sporadiskt.

Att personerna tillhört en bättre klass bestyrks av de nämndemän och kyrkvårdar som återfinns. Man ska då tänka på att kyrkvårdarna tillsammans med kyrkoherden under lång tid utgjorde en beslutande församling i många kyrkliga frågor.

Som kyrkvårdar antecknas:

7:1 Olof Jonsson, Ångsäter 1720-1789
7:11 Olof Halfvarsson, Onsäng (Odensäng) 1687-1756

Som nämndemän antecknas:

2:1 Anders Olsson, Kolsvedja 1875-1955
3:1 Olof Andersson, Ångsäter 1841-1929
5:1 Anders Jonsson, Ångsäter 1786-1883
7:21 Lars Pärsson, Rolhamre (Rolfhambre) 1711-1777
8:41 Per Larsson, Rolhamre 1677-1754

9:79 Olof Olsson antecknas som "*Tolfman*", d v s dåtida beteckning på nämndeman, dock med speciella uppgifter. 10:153 Lars Jonsson, antecknas som länsman. Lista över nämndemän under 300 år bifogas i bilaga.

Ingen av anfäderna har antecknats som studerande. I handlingarna lämnas dock uppgift om en broder till 7:5 Olof Andersson som studerade. I faderns (Anders Persson, Ede) dödsattest finns nedskrivet "*Haft 8 söner af hvilka en hållits till studier benämnd Petrus Edenfelt som dödde student i Upsala.*"

Som soldat kunde man antagligen försörja sig någorlunda bra. De personer som under i vart fall någon tid tjänstgjort i armén, har med all säkerhet tjänstgjort i Helsinges Regimente, i Delsbo eller Jerfsö Compagnie. De personer som uppges som soldater är följande.

7:3. Jacob Jonsson "*Tillträdde sin fars hemman 1719. Soldat samma år. Var i tjenst 7 år.*"

7:27 Jon Pärsson. "*1719 lät han hwärfa sig till soldat för sin fader och blef 1720 commenderad till Waxholm och 1721 till Gefle. 1722 blef han soldat för sig och tog afsked.*"

8:33 Jonas Gärdeman. Karolin. Enligt dödsattesten död 1719. Han återfinns i generalmönsterrullan som nr 1090 i "*Comp nr 40 7:e roten, Bondson född i Liusdahl 36 år gl. Kan läsa i book. Intet hantwerk. Gift*". Han undgick det öde som drabbade hans rotekamrat Matts Frisk från Ljusdal. Denne antecknades som fången i Strahlsund d 26 dec 1715. Ersattes den 26 maj 1716 av bonden Anders Persson i Storhaga.

8:39 Eric Olsson. "*Krigstjänst 1718 men får afsked 1726.*"

8:61 Lars Ångblom. Karolin. Enligt uppgift i hustruns dödsattest "*Dödde på norska fjellen 1718.*" Se nedan.

8:63 Per Edin. Karolin. Beskrivning se personbeskrivningarna. Se i övrigt avsnitt nedan om Karoliner.

Äktenskap.

Äktenskapet var på denna tid en klar nödvändighet för att överleva. Att makarna kompletterade varandra med olika arbetsuppgifter i vardagen var viktigt. Om makarna kompletterade varandra i andra avseenden framgår inte, men var sannolikt mindre viktigt. Att de Ljusdalsbor som detta handlar om åtminstone i vissa fall gifte sig "taktiskt" mellan olika byar och gårdar är svårt att bortse ifrån. Att skaffa en egen gård utan att låta gårdarna delas som i Dalarna var säkert viktigt. Begreppet skilsmässa var okänt och i de ytterst få fall någon av personerna varit gift mer än en gång, föranleddes detta helt enkelt av att vederbörande blev änka eller änking. Som änking gifte sig mannen ofta med en ny hustru inom några få år.

Äktenskapet ingicks ofta så snart parterna var giftasvuxna. Så ansågs vara fallet vid drygt tjugo år. (Enligt 1734 års lag var den tillåtna åldern för äktenskap 21 år för mannen och 15 år (!) för kvinnan.) Som bondson resp bonddotter kunde man dock avvakta en tid med äktenskapet. Försörjning fanns oftast hemma på gården. Ålder för giftermålet framgår av bilaga och i diagram. Någon bestämd slutsats kan inte dras av materialet, möjligen kan det i jämförelse med annat material från södra Sverige konstateras just att medelåldern vid giftermålet här är något högre.

"Oäktingar".

Som oäktingar antecknas alla barn med ogift moder. Beteckningarna på denna moder har varierat. Klart är att den största skammen fick bäras av just modern, medan fadern oftast svor sig fri. Enligt en doktorsavhandling med den något uppseendeväckande titeln "Horan i bondesamhället" framgår att antalet oäkta barn inte på något vis var lägre i Norrland än i andra delar av landet.

För samtliga personer som återfunnits i Hälsingedelen förekommer dock inte ett enda oäkta barn, vare sig i linjen eller bland syskon. Detta får anses anmärkningsvärt, då sådana förhållanden finns i stort sett i alla andra av våra släktgrenar.

Antal barn.

Av bilagor framgår även barnantalet. Som vanligt under denna tid var nativiteten hög och barnaskarorna ofta stora. Det var en nödvändighet då dels barnadödligheten var stor, dels många personer "försvann" i soldattjänst och många dukade under av svält. I oroligare regioner t ex Stockholm var dödligheten i olika sjukdomar så stor att man trots höga födelsetal behövde en viss invandring från landsorten varje år för att hålla befolkningstalet uppe.

I "våra" trakter var kanske dessa risker inte så utpräglade. Medelantalet barn för de personer vars barnantal är känt uppgår till cirka 3,8. Som jämförelse kan anges beräknat barnantal för soldater i Småland där medeltalet beräknats till 4,5.

Barnkullarnas storlek redovisas i diagram. Som klar etta i barnafödande kan utses paret 9:113, 9:114 Jon Pärsson och Marget Andersdotter som lyckade med konststycket att sätta 18 barn till världen. Som lika klar tvåa återfinns 7:27, 7:28 Jon Pärsson och Marget Andersdotter. Denna Marget är den enda ej infödda Ljusdalsbon och det kanske ansågs viktigt att blanda ut ljusdalsblodet så mycket som möjligt ?

På sista plats kommer av naturliga skäl den på fjället omkomne Lars Ångblom som med sin hustru Anna Danielsdotter hann få ett enda barn. Ibland är det nästan osannolikt att man har den genuppställning man verkligen har!

Levnadsålder.

Som ovan nämnts var medelåldern på grund av den höga barnadödligheten låg jämfört med idag. De som uppnådde vuxen ålder kunde dock uppnå en betydande ålder trots epidemier, hårt arbete och säkert många gånger knapp föda. Av diagram framgår att anfädernas gener i detta avseende varit utmärkta, och många har uppnått en mycket aktningvärd ålder. Medelåldern, räknat på samtliga med känd levnadsålder uppgår till 70,5 år.

Äldsta person är tre, 5:2 Karin Andersdotter, 7:10 Margareta Mårtensdotter och 7:12 Chierstin Olsdotter. Såväl Karin som de båda senare, båda, födda i slutet av 1600-talet, uppnådde 90 års ålder. Uppgifterna tycks korrekta.

Kortaste levnadsålder gäller för 7:24 Ella Larsdotter död vid 29 i "hastig sjukdom" samt naturligtvis för de som avled på norska fjällen. 8:33 Jonas Gårdeman uppnådde 36 års ålder. Hans kamrat Lars Ångbloms ålder är inte känd.

Av de som dog i "sotsäng" verkar 4:3 Johan Jonsson, som uppges avlidit i kallbrand ha varit yngst.

Dödsorsaker.

Som ovan nämnts har vederbörande präst efter egen förmåga ställt diagnosen för den åkomma som förorsakat döden. Även dödsorsakerna framgår av bilagor.

Av sammanlagt 74 dödsattester med uppgiven dödsorsak anger 24 st "Ålderdom" "Ålderdomsbräcklighet" eller liknande som den "åkomma" som ledde till döden.

Som anmärkningsvärda dödsorsaker kan anges "värk och plåga i ett knä", "värk i benen" mm.

Mera rörande är kanske beskrivningen om den person som "afsomnade".

Beskrivning över äldre sjukdomsnamn se bilaga.

Namn.

Ett studium av anfädernas namn bjuder på få eller inga överraskningar. Mansnamn som Olof, Anders, Lars och Johan i alla dess former är mycket vanliga liksom kvinnonamnen Anna, Brita och Kjerstin. Först i de tidigare generationerna dyker några mer udda namn upp. Här finner vi mansnamnen Zachris, Esbjörn, Halwar och det ovanliga Jungebrekt. De kvinnonamn av ovanligare slag som finns är då Gölin (Giölin) och Emfrid, den senare även i den vardagligare formen "Emfre". I huvudsak är dock namnen sådana som kan finnas än idag. Antagligen har man under århundraden varit ganska konservativ och de influenser vi tagit åt oss på senare tid t ex från andra länder saknas helt. I samtidigt pågående forskning i södra delarna av landet finns en delvis annan bild av namnval. Här förekommer bland kvinnorna t ex namnet Annika mycket ofta. Även här finns dock en del ovanligare namn som t ex Welam, Ambros, Lambert, Ellika, Gulborg, Dordi m fl. En jämförande studie i mera grundlig form skulle säkert vara mycket intressant.

Personer i Kolsvedja.

Innan vi går in på personbeskrivningar kan det vara lämpligt att beskriva hur Kolsvedja by såg ut under min egen barndom, d v s när pappa var verksam som lantbrukare i Kolsvedja. Vissa minnesbilder är tydliga, andra något mer oskarpa, men jag berättar om de människor jag kan minnas. De hus jag nämner redovisas på kartbilaga.

Kolsvedja by befolkades i min barndom under 1950- och 60 talet av ett betydligt större antal människor än idag. I vårt hus bodde fem personer. I byns västra del ligger två hus, ett på vardera sidan av vägen mot Tallåsen. I det södra bodde Elias och Astrid Haglund, i vart fall tidigare med sönerna Erik, Sven och Rune. Sven arbetade till stor del kvar i jordbruket och körde en helt fantastisk gammal Munktell-traktor, medan Rune anställdes i elaffär och Erik flyttade till Stockholm. På övre våningen i huset bodde Elias bror Anders Haglund. Om den familjen minns jag inte så mycket. Sonen

Johan bodde dock längre västerut mot Ångsäter med sonen Torkel och sonhustru Gun. De fick sonen Torbjörn och dotter Annika. I huset norr om vägen bodde Anders Johansson. Huset skulle nog egentligen kallas "Jon-Påls" men i vardagslag blev det "Jompårs" och ägaren blev då "Jompårsanders". Han var ogift och barnlös men hade hushållerskan Märta Myrberg. Under hans levnad var hans arbete alltid ett riktmärke för övriga, då han satte en ära i att alltid vara först med vårbruk, slätter, skörd etc. Gården var också mycket välskött. Jag minns också att han ibland "festade" på en sockerbit med några droppar Vademecum på. Hans mangårdsbyggnad är dock av en typ som inte är så "rolig" men som finns på flera ställen. Bostadsdelen och ladugårdsdelen är nämligen sammanbyggda, vilket gör att man kan gå torrskodd till korna, men sannolikt också ta med sig en hel del dofter därifrån.

Från vårt hus går en mindre väg upp mot Kolsvedjaberget och dess raststuga, som ofta användes för fester mm. Utefter den vägen fanns, räknat nerifrån vårt hus, "Janssons" med ägaren Nils Olof, som mycket ofta arbetade hos oss, hans hustru Alma, som inte var för fager och dottern Agnes, gift eller sambo med Erik och med honom hade en dotter, Ingalill (?). Sedan, längre upp i berget, strax söder om vägen fanns i en liten röd stuga systrarna Åkerberg, Olga och Linnéa, båda mycket, mycket vänliga och för trakten ovanligt nog, medlemmar i missionsförsamlingen. De matade fåglar och ekorrar och gjorde nog under sin levnad aldrig en människa något ont. Under 50-talet levde även deras gamla mor Ida. Brodern Axel försörjde sig som taxi-chaufför i Stockholm och hade med sin hustru Eva sönerna Rolf och Christer, som ibland gjorde byn osäker.

Längre upp fanns "Barrhyddan" om vars invånare jag inte minns något. Att huset brann vet jag. Senare köptes området av en man från Stockholm med det ovanliga namnet Rolofsson. Hans dotter Anita och hennes väninna som (tror jag) hette Karin Munk-Nisted försökte en gång förföra min bror och mig. Tyvärr kom mamma Maja emellan annars hade de nog lyckats i sitt uppsåt. Ack-mammor !

Ännu längre upp kommer man till en liten väg som ledde ner till en by, Tomma, bestående av endast två hus. Dessa beboddes av kraftkarlarna Abel och Viking. Abel var ogift och försörjde sig som dräng. Hans kroppskrafter var uppskattade och jag minns mer än ett högaffelskaft som brast när han "lassat på" lite för mycket. Han var dyrast att "leja", med ett dagspris på kr 30:- ! Grannen Viking Rothelius var också en kraftig man, gift med Britta och far till döttrarna Kerstin och Barbro (Wow!, tyckte jag då i alla fall). Brittias syster Vivian var förresten gift med finländaren Weinö Ketola, som omnämns senare i beskrivning över pappa Olle Olsson.

Vi återvänder till vårt hus och tar vägen mot byn Kaven. Där fanns gamla krokiga tanten Lydén med sönerna Erik och John. Erik var väl på gränsen till förståndshandikappad, han sa aldrig något i alla fall. Släkten i övrigt minns jag bara lite av.

Så tar vi vägen in mot Ljusdal för att uppsöka byns sista hus, strax söder om Kolsvedjabäcken. Här bodde Carl Löfgren med hustru Kerstin och sonen Harry. En dotter, Anna, gift med Gösta Ingmansson, avled i unga år av lungsjukdom. Deras dotter Marie-Louise eller till vardags Maj-Lis växte därför upp hos sin mormor och morfar. Hon var min verkliga polare och vi lekte ofta.

En grupp människor har jag ännu inte nämnt, nämligen de familjer som skötte ladugården hos oss. Min mamma hade inte det rätta "sinnelaget" för detta och istället bodde det folk i vår uthusbyggnad, anställda för att sköta ladugården.

Det äldsta minnet jag har är familjen Enström med sönerna Åke och Arne och dotter Ingrid. Sedan sköttes ladugården under kortare period av Agnes Jansson. Elin Larsson med dotter Nanny minns jag väl. Nanny var ytterligare en lekkamrat för i första hand mig. En kvinna, Anna minns jag, då hennes karl sedermera med hjälp av en dynamitgubbe sprängde sig i luften söder om Östernäs sågverk. Karin Olsson som hade döttrarna Ronny och Kenny (!) var en frisk fläkt som mejade ner karlar på löpande band, dock mera bildligt. Bland dom "nedmejade" fanns drängen Per Johansson från Sjöbo, som var en av "inventarierna" i Kolsvedja och som arbetade en stor del av året åt pappa. Han bodde då på det rum som fanns iordningställt på vinden ovanför "lägenheten" där "lagårdspigan" bodde. Efter att ha blivit bjuden på en "klar" och kanske fått vänslas lite lämnade han nog större delen av sina med hårt arbete förvärvade pengar till henne.

Till sist några andra personer som fanns kring oss.

Den jag kanske minns bäst är "Moberg", en, som jag minns, tämligen liten karl som körde mjölk bilen, och trots sin litenhet dagligen lyfte och packade 50-liters mjölkkrukor i flera våningar på sin lastbil. "Assistenten" Hans Karlsson med sitt gnäggande skratt var den s k kontrollassistent som med jämna mellanrum kontrollerade mjölk kvalitén. Av veterinärerna minns jag någon, dock ej till namn.

Ja, detta var ett litet axplock bland personer jag minns. Med hjälp av min bror "kryper det nog fram" flera. Vi får väl se i nästa upplaga

1:1 OLLE OLSSON, 1909 – 1970.

Födelseort Kolsvedja. Nedan: Utsikt från Kolsvedjaberget.

1:1 Olle Olsson, min far.

Att skriva om sin egen far skiljer sig från att sammanställa sakuppgifter för personer som levat under 17- och 1800-talet. Jag, och min bror, är ju uppväxta tillsammans med våra föräldrar. Vad är fakta och vad är subjektiva upfattningar och minnen? Har jag och min bror uppfattat vår far på samma sätt? Ja, frågorna är många och jag kan bara redovisa och beskriva min far utifrån dels de sakuppgifter som finns, dels den personliga uppfattning jag har om min egen far. Vi får väl se.

Antagligen drog paret Anders och Hilda Olsson en suck av lättnad den augustidag år 1909, då Hilda födde en son, åtminstone gjorde kanske Anders det. Dottern Karin hade fötts två år tidigare och nu fanns både en dotter och en son, som naturligtvis en dag skulle överta gården. Gården, som efter laga skiftet hade beteckningen Kolsvedja 2:2 var i och för sig ingen släktgård. Den hade inköpts av Anders far Olof år 1906 och samma år hade samtliga byggnader uppförts.

Framtiden var med andra ord utstakad för sonen, som i dopet fick namnet Olof Anders, men som alltid kallades Olle. Att han var ett livligt och äventyrligt barn skulle visa sig och vägen fram till ny bonde eller "Hemmansägare" som den nya titeln var skulle stundom bli en smula krokig.

Sitt första steg på denna äventyrliga bana tog han då han med ett raskt yxhugg kapade hela högra pekfingret. Därmed var de påbörjade pianolektionerna avbrutna för gott. Något senare skulle han testa sin nya luftpistol. Han var helt övertygad om att det inte fanns någon pil i pistolen och ett lämpligt sätt att testa pistolen var t ex att smyga upp bakom pigan (namn okänt) och avlossa pistolen. Luftströmmen skulle nog skrämma henne tänkte Olle. Det gjorde den också, för att inte tala om pilen ... Nåja, med hjälp av en tång kunde den dras ut ur nacken på pigan.

Skolgången påbörjades i vanlig ordning och det kan väl antas att pappa Anders hade planerat Olles skolgång till i vart fall folkskola, mellanskola och någon yrkesinriktad skola för lantbrukare. Olle började i Stenhamre folkskola och tillbringade sex år där. Han skrevs in i kommunala mellanskolan hösten 1922 för att så småningom ta realen. På vintern 1925/26 drabbades han dock av en blindtarmsinflammation som följdes av bukhinneinflammation. Blindtarmen hade antagligen brustit. Han berättade senare om resan till Hudiksvall, som till en början skedde med en blek pojke nedbäddad i släde efter häst och sedan fortsatte med tåg de sex milen till Hudiksvall. Den resan var sannolikt mycket smärtsam. Jag minns också hans berättelse om att läkarna vid något tillfälle var beredda att ge upp hoppet om den unga patienten då febern efter operationen oupphörligt steg. Allt vände dock och Olle började så smått tillfriskna. Inlagd på avdelning B IV på lasarettet återvände han så sakta till livet. Av några bevarade brev framgår föräldrarnas och systemens tacksamhet och glädje.

Studierna tycks dock ha avbrutits för gott denna gång. Efter en sannolikt lång konvalescens återupptog Olle arbetet på gården. Han yrkesutbildning genomfördes åren 1934-35 vid Berga lantbruksskola i Haningetrakten utanför Stockholm. Här kunde Olle och hans kamrater på sin fritid beskåda Berga örlogsskolas elever som i hög fart manövrerade motortorpedbåtar, minsvepare mm. Här på Berga bedrevs arbetet i annan skala och med andra metoder än hemma på Norrlandsgården. Han berättar i brev hur man kom ut på fälten på morgonen och med stor insats av arbetare d v s ele-

ver både harvade, sådde och vältade innan kvällen kom. Till sin hjälp hade man bl a en traktor modell större med järnhjul och en väldig ratt. Olle lärde säkert mycket under denna period. Betyget var också tämligen bra med medelbetyg mellan Ba och AB.

Vid sidan av "plikterna" d v s arbetet på gården hade Olle naturligtvis fritidsintressen. Dessa kan sammanfattas under rubrikerna motorcykel, musik, flickor. Vi tar dem i tur och ordning och börjar med motorcykeln. Denna var en för dåtiden "värstingcykel" av märket AJS och med en cylindervolym på 500 cc. Med hjälp av några trimningsknepp kunde Olle, med eller utan kvinna "därbak" förflytta sig med betydande hastighet. Skammen över fortkörningsböter överglänstes nog av stoltheten över att vara den snabbaste som klockats på vägen mot Färila.

Med motorcykel följer idag ofta olyckor. Så även då. I ett svagt ögonblick berättade han om ett antal vurpor med nedlagda spjälstaket, knäskålar lite på tvären och en olycka som förorsakades av att avgasröret lossnade framtill (men inte baktill) vilket gjorde att han fick en resa upp i skyn med rena katapultstarten. Efter några minuters medvetlöshet kunde han dock återuppta färden hem. Cykeln var parkerad i ett litet garage direkt öster om bostadshuset, men öster om vägen mot Kolsvedjaberget. När min bror och jag var små bjöds vi på några åkturer, dock av det mera försiktiga slaget med mamma som kontrollant. Vem cykeln såldes till minns jag inte.

Musiken förtjänar ett eget (långt) kapitel. Med ett försök att korta ned det blir det dock så, att Olle efter de avbrutna pianolektionerna övergick till fiol. Att han saknade ett finger saknade nästan betydelse, då det ju var på "stråkhanden". Musiken var ett äkta intresse i familjen och på i vart fall mammans sida fanns det många som trakterade instrument. Karin fortsatte dock sina pianoövningar. Något tjtande om övning tror jag inte behövdes. Tvärtom ville Olle gärna koppla av med fiolen efter avslutat arbete på gården. Någon "bygdespelman" var han dock inte. Nej, det var den romantiska violinmusiken som stod i centrum. Namn som Fritz Kreisler och Jehudi Minuhin och Jascha Heifetz lärde jag mig som liten. Det var de stora idolerna och förebilderna. Som lärare och medmusiker fanns en man som hette Schyberg och den finlandssvenske Weinö Ketola som bodde i "Farfars" (se nedan).

Olle berättade om den första orkestern, om det nu var "Six man Jazz" eller "Wilson Band": Den senare hade fått sitt namn efter *Wille Jansson* (!) Till en danskväll hade en berömd orkester ända från (tror jag) Östersund engagerats. Den hade dock bara den traditionella besättningen med dragspel, fioler, gitarr, bas mm. Under pausen skulle detta nya Ljusdalsband få framträda för att pröva sina vingar. (Till saken hör att i bekantskapskretsen fanns ortens bokhandlares son, Eric Ericsson, som i faderns affär hade tillgång till alla de nya stenkakorna från Amerika. När de såldes var de antagligen lätt begagnade, för Olle m fl hade "spisat" och plankat arrangemang från dessa). Med en modern besättning på trumpet, fiol, piano, bas, trummor, två saxofoner/klarinetter och banjo, och ett antagligen väl inövat program. (antagligen helt efter skivorna) blev succén total. Det var nog en rätt "slokörad" huvudorkester som återupptog spelandet efter pausen.

Efter detta saknades inte engagemang. Tillsammans med den ny tillträdde kyrkomusikern Sven Damm inleddes i slutet av 20-talet ett samarbete som skulle bli mycket långvarigt. Som medlem i "Svan Dammas kapell" spelades under-hållningsmusik. I den orkesterförening som bildades i mitten av 30-talet, som leddes av Sven Damm och där Olle var konsertmästare framfördes otaliga konserter. Sven Damm var för övrigt en naturbegåvning som väl antagligen inte tagit en enda riktig lektion i sitt liv.

För att få sin musikedirektörsexamen fick han dock läsa musikhistoria i nästan en termin. Resten satt i huvudet. Tillsammans med Sven Damm framträdde Olle också hundratals gånger i kyrkorna på begravningar och bröllop. Den fiolen kunde nog Händels "Largo" m fl stycken själv.

I mitt eget minne finns en hel del av musikernamnerna från den tiden bevarade, förutom Sven Damm, Gösta Englund på cello, "målar Eriksson" på trumpet, Karin Berglund på piano, Wille Jansson basfiol, Holger Svensson på klarinett och många många fler. Weinö Ketola var en hetlevrad finlandssvensk. Han lär enligt pappa Olle en gång kommenterat en mindre lyckad trumpetinsats med att skrika "*det du blåserr på den trrumpeten kan jag spela med arrrselet !*"

Sin egentliga partner och ackompanjeatör hade Olle dock i sin egen syster Karin. De gjorde åtskilliga framträdanden tillsammans. Karin var nog en anonym men mycket underskattad pianist. Hon var dock inte förtjust i offentlighet och spelade senare helst hemma.

Tillsammans med sönerna Anders och Lennart (vi kommer strax dit) spelades ofta i hemmet och någon enstaka gång kunde Olles mor Hilda sätta sig vid pianot och framföra i vart fall några takter från en bostonvals. Läsaren till dessa rader förstår att musiken var ett viktigt inslag i hemmet och i Olles liv. Hans musik som till en del finns inspelad på en gammal Tandbergsbandspelare skäms inte för sig.

Efter Sven Damm kom som kyrkomusiker sonen Sveneric Damm, en inte mindre genial musiker, som dock var en smula hemfallen åt kvinnor och flytande varor och som därför med stor sannolikhet missade en given karriär. Efter dessa kom de kanske inte fullt så geniala Per Eric Trobäck och Lars Modin, om vilka man skulle kunna skriva en särskild beskrivning. Med detta avslutar vi kapitlet om musiken, möjligen med tillägget att Olle senare till och ifrån tjänstgjorde som lärare på den nystartade musikskolan.

Så flickorna.

Bland det Ljusdal som roade sig och kanske festade en smula fanns otvivelaktigt både Olle och Karin. Bland de vänner jag inte träffat men ofta hört talas om fanns bl a en Putte Deurell och en Siggan Backlöv. Bland de jag träffat desto oftare fanns Pelle Höglund från Hedsta och Olof Olinder Heden. Tillsammans upplevde nog dessa och några till ett antal äventyr. Det äventyr som skulle få Olle in på fastare mark hette Maja Lindkvist, dotter till redaktören på Ljusdalsposten, ett ganska stingslig herre. Vid ett nattligt besök hos Maja råkade Olle vid sin smygande avfärd riva ner samtliga skidor som stått uppradade i trappan på huset på Bjusråkersvägen. Efter flykt ut i natten för att inte bli upptäckt återvände Olle på mera "legal" tid dagen därpå och möttes då av ett nyuppsatt anslag som meddelade: "All skidåkning i trappan förbjuden!". Fadern eller Edvin som han hette hade onekligen humor.

Nåväl det gick som det gick och Olle och Maja reste till Stockholm tillsammans med Majas yngre syster Karin som året innan gift sig med urmakaren Eric Lindberg, Järvsö. Den 19 dec 1937 vigdes Maja och Olle i Katarina kyrka av komminister Hans Dahl.

Så var det dags för "tronföljare". Den 13 maj 1939 föddes sonen Anders. Nu saknades bara en dotter så skulle lyckan bli fullständig. När Maja skulle föda på nytt i mars 1942 väntade hon på dottern. Namnet var klart. Det skulle bli en Agneta. Då, närmare

bestämt den 8 mars, kom undertecknad till världen, en rejäl klimp på drygt fyra kg efter en rätt besvärlig förlossning. Så gick det med den Agneta. Utifrån denna rejäla startvikt ökade yngste sonen, d v s Lennart, d v s jag till en rekordvikt på 10 kg på sex månader. Pelle Höglund döpte mig förtjust till "Kolsvedjapampen".

År 1947 överlät fadern Anders gården till Olle som jag nu kallar pappa. (Jag föddes ju nyss).

Pappa Olle fortsatte så sin verksamhet som jord- och skogsbrukare i Kolsvedja hela livet. I likhet med sin far hade han ett antal förtroendeuppdrag, dock inte inom kommunpolitiken. Han var däremot bl a revisor i Englund & Mårtensson AB i Tallåsen, i Föreningsbanken eller Jordbrukskassan som det hette då. Han var också styrelsemedlem i Hästavelnsföreningen och Hembygdsföreningen. Han var dessutom nämndeman i Ägodelningsrätten som är tingsrätten i särskild sammansättning för bl a lantmåterimål.

I likhet med sin far var nog jordbruket inte det som intresserade pappa i första hand. Jordbruket ansåg han vara ett nödvändigt slit som ur ekonomisk synpunkt var att "byta pengar", d v s att de slantar man lade ut på våren fick man igen på hösten med liten eller ingen förtjänst. Nej, pappa var nog en kombinerad skog- förenings- och musikmänniska. Visserligen var han intresserad av att t ex pröva nya grödor, men jordbruket, som han så småningom slutade med var inte hans främsta intresse. Han hade också den bestämda uppfattningen att ingen av sönerna skulle stanna på gården och ta över den. Vad som gällde för oss var studier. I huset låg under de perioder Anders och jag stod i begrepp att avsluta våra gymnasiestudier ständigt skrifterna "Student 59" resp "Student 62", som han ivrigt läste för att kunna råda oss till fortsatta studier. Jag hoppas han var nöjd med att båda sönerna genomgick högskolan KTH i Stockholm för var sin civilingenjörsexamen, dock inom skilda områden. Jag tror också att han från sin himmel är nöjd över att vi båda i vart fall i någon utsträckning sysslar med musik och sång.

Pappa avled hastigt den 2 september 1970, endast 61 år gammal.

Hur var han då ? Ja jag skulle vilja säga att han var en betydligt bättre make och far än han ibland kanske visade. Han var uppfostrad i en tid då könsrollerna var mycket klara och markerade. I farfaderns och faderns liv var de säkert dominerande och detta arv tror jag pappa hade svårt att komma till rätta med. Han var nog egentligen ett barn av en annan generation som ändå kände "arvet" och kanske "krav" från sina förfäder. Detta gjorde att det ibland blev "dumma" situationer, där han kanske visste att han hade fel men inte kunde erkänna det i den patriarkaliska anda han var uppfostrad. När det gällde musik och gemensamt musicerande var dock dessa eventuella faktorer helt bortblåsta och vi hade underbara stunder tillsammans.

Jag beklagar att min hustru Gunilla aldrig fick träffa mina föräldrar och aldrig fick tillfälle att sjunga samman med min far och faster.

2.1 ANDERS OLSSON, 1875 – 1944

Födelseort: Ångsäter nr 5, Ljusdal.

2.1 Anders Olsson, min farfar.

I huset i Kolsvedja bodde under min barndom, på nedre våningen Pappa Olle, Mamma Maja, storebror Anders och jag. Övre våningen, med eget kök och eget hushåll beboddes av farfar Anders, farmor Hilda och faster Karin.

Detta är berättelsen om i första hand farfar, Anders Olsson.

En "normal" dag i Kolsvedja under första hälften av 50-talet som jag minns den var ungefär att pappa arbetade på åkrarna eller i skogen, mamma skötte hushållet (inklusive sina söner), farmor skötte hushållet på övre våningen, faster Karin vävde eller sydde. Hennes enda utkomster var hyresintäkter från den bostadsfastighet hennes farfar, Olof Andersson, en gång köpt in som undantagsbostad åt sig och sin hustru Karin, och som därför alltid kallades "farfars" och inkomster från de produkter hon lämnade in till hemslöjdsaffären i Ljusdal för vidare försäljning. Affärens innehavare, de ogifta systrarna Anna och "Jullan" var välsedda gäster i Kolsvedja. På kvällarna musicerades det ofta, till en början enbart av pappa på fiol och faster på piano, men så småningom tillkom Lennart på trumpet och Anders på klarinett. På detta sätt förflöt åtskilliga kvällstimmar.

Farfar, slutligen, som ju är "huvudperson" i denna berättelse såg vi sällan ute i jordbruksarbete. Det var kanske inte så underligt. År 1950 fyllde han 75 år och hade nog inte krafter kvar till detta. Ändå skulle jag, med all respekt för hans kunnande och flit, vilja beteckna honom som en "dålig" jordbrukare. Hans håg stod nog egentligen inte alls till kossor, hästar, grisar, hö, halm och slätter. Vad som däremot intresserade honom i allra högsta grad var i första hand skogen, med dess rent tekniska skötsel men lika mycket de politiska förutsättningarna för att få en uthållig och bra avkastning. Det andra stora intresset får nog anses vara historia i vid bemärkelse. I hans kvarlämnade anteckningar finns bl a en första ansats till släktforskning. Med min numera ganska klara kännedom om alla problem är det ett imponerande resultat han kommit till med de betydligt sämre förutsättningarna som rådde på den tiden. Möjligheten att beställa hem mikrokort för att studera i lugn och ro fanns naturligtvis inte. I stället fick man resa till resp landsarkiv för att gå igenom originalböckerna, vilket naturligtvis är mycket tidsödande. I Kolsvedja fanns också en omfattande klippbok med i vart fall en del av hans produktion för Ljusdalsposten av dels jordbrukspolitiska artiklar dels lokalhistoriska notiser. Vissa större utredningar bar också hans signatur, bl a om orten Sandvik.

Farfar Anders var därför, menar jag, inte den bästa jordbrukaren. Detta sagt dock i bästa välmening med tanke på hans betydande insatser på det mera intellektuella planet, i kommunpolitiken, i arbete med att bevara kunskap om det förgångna och i skogspolitiken. Han var nog en ganska "udda" bonde som dock rönt en mycket stor respekt i bygden.

I den miljö jag och min bror växte upp såg vi med andra ord vår farfar ganska ofta med pennan i handen ivrigt antecknande på ett papper på bordet. Vi tyckte nog det verkade tråkigt. Vi tycker nog annorlunda idag.

Men låt oss nu börja från början.

Anders Olsson föddes den 25 augusti 1875. Som födelseplats antecknas Ångsäter No 5 med föräldrarna "Bonden Olof Andersson och dess maka Karin Johansdotter". Föräldrarna hade året innan begåvats med ett gossebarn, som i dopet erhöll namnet Anders. Han avled dock den 30 januari, efter bara fyra dagars levnad. Nu kom alltså "Anders nr 2". Detta barn skulle överleva de första svåra åren. Några ytterligare barn blev det inte. Anders förblev det enda barnet. I huset fanns dock tidigare barn, halvbröderna Johan 13 år och Jonas 8. (Se nedan beskrivning Olof och Karin).

Det är nog ingen förhastad slutsats om man antar att Anders hade mycket goda materiella förutsättningar för en bra start i livet. Fadern Olof hade av allt att döma en rejäl slant på banken. Bakom det faktum att Anders skulle bli den första "studerade karlen" i släkten kan man också ana en målmedveten far som bevisligen intresserade sig för tidens teknik och kunnande och som onekligen sett något mer av världen än Ljusdal.

Efter de första studierna, antagligen i den lokala sockenskolan, fortsatte Anders sina studier vid Hilma Landbergs privata skola i Ljusdal. Studierna fortsatte sedan på en högre nivå nämligen vid Läroverket i Hudiksvall. I bevarad skolkatalog från år 1888 finns Anders, vid 13 års ålder, inskriven i andra klassen med klassföreståndaren "adjunkt Söderström". Klassen bestod av 19 elever och Anders var den ende sonen till en "Hemmansägare". I övrigt uppges fädernas titlar till "Inspektor", "Sjökapten", "Bokhandlare", "Disponent" mm. Att gå i läroverk vid denna tid var sannerligen förbehållet "bättre folk".

Att det inte alltid var så lätt för en 12-åring att resa hemifrån för att börja skolan i Hudiksvall med den tidens svårigheter att resa framgår av det brev Anders skriver till sin mor år den 17 nov 1887. Det lyder:

Snälla Mamma.

Nu tycker jag att det är så längesedan jag träffade mamma, att jag får lof att skriva och språka litet med mamma när jag har tid. Nu går tiden så fort så att vi icke veta ordet förrän det är Jul och då kurrar jag hela vägen då jag reser hem. Jag hoppas att jag får bra betyg. Nu håller vi på att få is här, och då får vi snart skridskolof, men tant Emma är likasom mamma rädd för att släppa ut oss på isen, och vi få troligen icke gå ut på den första gången vi få lof. Jag minns icke hvad det var som pappa sade att jag skulle gå till Hedblom med, var snäll och underrätta mig om det när pappa skrifer. Hur mår John Olof, han hinner väl att blifva stora karlen tills jag kommer hem. Det är en stilig cirkus här, på hvilken jag har varit 2 gånger. Jag har nu icke något mera att skriva för denna gång. Hälsa till Pappa, Johan och Sigrid, Jonas, Mormor, Farmor och till Jonmårs, och Svärds och Krings och Lenes samt till alla som vill mottaga min helsning.

Anders Olsson

Fråga Pappa om jag får köpa en låda äpplen på Vesta, en båt, som kommer hit hvarje månad och som har god och billig frukt. (En låda kostar (5) fem kr.)

Detta skrivet av en 12-åring.

I bevarad skrivbok uppställd enligt den "Pålmannska skrifmetoden" finns exempel på uppsats, välskrivning, tysk översättning och s k rundskrivning. Att fadern Olof medverkade till sonens utbildning framgår av det intyg där Olof skriver och intygar att "min son Anders Olsson skall instundande hösttermin vid Hudiksvalls högre allmänna läroverk intagas i reallinjen".

Ungefär samtidigt som Anders avslutade sina studier i läroverket konfirmerades han. Detta skedde den 24 maj 1890 och ägde även detta rum i Hudiksvall, då naturligtvis i Hudiksvalls kyrka.

(I denna kyrka där vår farfar konfirmerades skulle vår mormor begravas 24 år senare !)

Efter läroverket fortsatte studierna i en termin vid Hudiksvalls Praktiska Skola. Anders studerade då ämnen med klar handelsinriktning, och av de 14 ämnen som studerades erhöll han betyget "Berömlig" d v s A i 7, t ex "Bokföring" och "Svenska språkets grammatik", och "Rättskrifning".

Anders återvände nu till Ångsäter för att tills vidare arbeta på gården och skaffa sig praktiska kunskaper. Hans halvbroder Johan gifte sig den 10 juni 1889 med Sigrid Larsdotter, senare alltid kallad "Faster Sigrid". Den andre halvbrodern Jonas gifte sig dock aldrig. Av senare handlingar, t ex bouppteckningen efter modern Karin uppges han dessutom som omyndigförklarad, den gången ställd under förmynderskap av Lars Johansson i Horne.

Här gör vi en paus i berättelsen om Anders för att berätta den något egendomliga historien om Johans och Sigrids barn och deras tillkommande makar/makor. Deras barn och barnbarn redovisas visserligen i stamtavla nedan, men historien är följande:

Johan och Sigrid fick sammanlagt fem barn, J O (Olle), Lars, Johannes, Karin och Signe.

Olle gifter sig med	Anna Bergman
Johannes gifter sig med	Anna Bergman (ej släkt, däremot är denna Anna kusin med vår morbror Eric i Järvsö !)
Signe gifter sig med	Jonas Jonsson
Karin gifter sig med	Pelle Jonsson (bror till Jonas Jonsson)
Lars gifter sig med	Stina Jonsson (syster till Jonas och Pelle !)

Av fem syskon gifter sig alltså tre med tre personer i en annan syskonskara och de återstående två gifter sig med var sin kvinna med samma inte helt vanligt namn.

Men nu åter till Anders.

År 1906 inköper Olof åt sin son Anders gården Kolsvedja nr 2. De närmare omständigheterna redovisas nedan i berättelsen om Olof. Ny mangårdsbyggnad, ritad av O Engberg, uppföres samma år. Samma år gifter sig Anders också med mjölnardottern Hilda Nordström från Tallåsen. Enligt tidningsuppgift gavs sedan middag för 150 gäster.

Bohag inköptes och en del fakturor finns fortfarande kvar. Bl a inköptes det bokskåp som nu finns hos sonsonen Lennart Olsson för kr 100:-. Anders var tydligen inte snål, i vart fall inte mot sin unga hustru. Man handlade på räkning hos "Skräddar Svensson" och på nota för år 1915 återfinns t ex damkappa 28:-, kostym 35:-, hatt 13:- och ytterligare damkappa 22:-. För hela året inhandlades kläder för kr 203.50. År 1911 hade också päls inköpts för det då betydande beloppet kr 172.-.

Anders började nu få uppgifter vid sidan av jordbruket. Detta var dels ett engagemang i Bäckebo Ångsågs AB, dels politiska uppdrag. Redan år 1899 hade han påbörjat sina trävaruaffärer bl a med ett kontrakt på 1.000 st "furusliprar" som skulle levereras till "Kongl Jernvägsstyrelsen"

Vilken ställning han hade i Bäckebo Ångsåg har inte kunnat klarläggas. Hans son Olle har dock berättat att Anders åkte omkring med häst och vagn för att se på skogsposter för eventuellt inköp. Med största sannolikhet sysslade han med trävaruaffärer i egen regi eller som delägare i bolaget. Kvar från den tiden finns ett "reklamblad" för de skolbänkar som bolagets snickerifabrik i Tallåsen tillverkade.

Under första världskrigets orostider var Anders inkallad och tjänstgjorde i landstormen. Foto på honom och hans kamrater med uppgift att bevaka Edängebron söder om Ljusdal finns kvar.

Politiken intresserade uppenbarligen Anders. I främsta rummet kom nog den mera övergripande jord- och skogspolitiken. Åtminstone vittnar ett stort antal tidningsartiklar om detta. Trots detta hann han med åtskilliga kommunala uppdrag, t ex ledamot av kommunalfullmäktige, vice ordförande i skolrådet, ordförande i arbetslöshetskommittéen, ledamot av fattigvårdsstyrelsen mm. Han var också ledamot av kommunala mellanskolans styrelse i många år, bl a som kassör. Till detta kom ett flertal "små" uppdrag, samt styrelse- och revisorsposter i flera företag.

Men det fanns även plats för det lättsammare livet. Umgänget var stort och slätkänslan stark. Anders var Odd Fellow-broder i många år och som ledamot av Ljusdals Velocipedklubb (!) erhöll han en gång ett kortfattat meddelande från dess styrelse att "då intresset för klubben tyckes aftagit i betänklig grad, en större fest för de i kassan varande medlen skulle hållas ..."

Under denna tid hade också barnen kommit. År 1907 föddes dottern Karin och år 1909 sonen Olle. Att Olle skulle överta gården var väl närmast en självklarhet. Om de dispositioner som senare vidtogs för Karin avsåg förberedelser för ett eget hushåll eller för rollen som "hemmadotter" är oklart. Klart är dock att det var den senare rollen som blev hennes verklighet efter utbildning vid Mariannelunds folkhögskola och senare praktikplats i några familjer bl a på Adelsö utanför Stockholm.

Att Anders och Hilda hade det ganska gott ställt torde vara ganska klart. Även Anders kunde dock misslyckas i de affärer han gjorde. Enligt växel lånade han ut kr 2.050:- till dåvarande rektorn vid kommunala mellanskolan Carl Bodlund. På baksidan till denna växel finns sedan antecknat: "År 1931 den 22 januari avbetalts å denna växel kr 182.64 eller 8.924 % utdelning i Carl Bolunds konkurs." Anteckningen är undertecknad av konkursförvaltaren.

Att han även ställde upp som "mecenat" bl a åt Hildas systerson Ivan är känt.

Hans många uppdrag rönt inte alltid uppskattning. Han var med största säkerhet en mycket rättskaffens man, men den "klient" han en gång hade i "Wadena, Sask, Canada" med namnet "Mrs S Samuelsson" var helt klart inte nöjd. I ett brev med poststämpel från 1918, vederbörligen försedd med stämpel "Examined by Censor" p g a pågående världskrig vädrar hon sitt missnöje i en enda mening:

"Anders Olson jag får skriva och höra efter hur det är med arfven efter min Mor efter jag alldrig har hört hur det är om hon hade något eller ej jag tycker att ni borde deljiva mig om botekningen förrän ni kunde ha delat arfven efter henne jag tyckte det var så noga med påskrivningen på boktekningen förr i Sverje jag har väl allrig tängt annat än att Lina skulle få sin del efter sin far men då du var så dum ock trodde att jag skulle skriva på den der fullmakten medan min mor lefde så ville jag ej skrifva något svar och får jag ej det så går jag till svensk Kånsuln i Winnipeg så får han taga reda på allt så får ni se hur det går när ni har jort boktekningen och delat arvet utan arftagarns vetskap...

Efter denna salva avslutar hon brevet på ett fantastisk sätt !!

"Vi lever bra alla helsa alla från oss Högaktnings fullt Mrs Sofia Samuelson"

Jag tror nog farfar log åt detta brev åtskilliga gånger.

Anders föräldrar gick bort i slutet av 1920-talet, Karin 1927, 87 år gammal och Olof 1929, 88 år gammal. Det kan nog antas att Anders hade ett gott stöd av sina föräldrar under hela deras levnad.

Halvbröderna Johan och Jonas som ju var något äldre än Anders dog med ett års mellanrum, Johan 1938 och Jonas 1939.

År 1934 erhöll Anders för sin skogliga gärning Gävleborgs läns skogsvårdsstyrelsens stora diplom med foton från Kolsvedjaskogarna för sina insatser för skogsvården.

Sonen Olle, som tidigare nått och jämnt klarat av en blindtarmsinflammation med komplikationer, skolades in i sin uppgift som ny brukare. År 1934/35 utbildades han vid Berga Lantbruksskola utanför Stockholm. Han kom sedan alltmer att delta i och ta över ansvaret för gårdens drift.

Livet flöt nog ganska lugnt i Kolsvedja och med tilltagande ålder kunde Anders ägna allt mer tid åt släkt, vänner och sina intressen. Umgänget var som sagts tidigare stort och i hans kvarlämnade handlingar har bl a inbjudan till middag hos kyrkoherde och fru B G Jonzon återfunnits.

År 1948 överlät han formellt gården till sin son. Även vid detta tillfälle visade han sin framsynthet då del av köpeskillingen utgjordes av två reverser om vardera kr 10.000:- som skulle täcka kostnader för barnbarnen Anders och Lennarts utbildning.

På kvällen den 4 maj 1955 beslöt Hilda och dotter Karin att besöka en biograf i Ljusdal. Mitt under föreställningen hämtas de av biografvaktmästaren som söker upp dem med hjälp av ficklampa i biografmörkret. De får bud att genast bege sig hem.

Anders har, vid lugnt samspråk med sin son Olle plötsligt drabbats av en hjärtinfarkt och omedelbart avlidit. Jag minns kvällen ännu mycket tydligt. Anders hade avslutat en lång och imponerande livsgärning. Han sörjdes länge av familjen.

Hilda och Karin besökte aldrig mer en biograf.

3:1 OLOF ANDERSSON, 1841 – 1929

3:2 KARIN JOHANSDOTTER, 1840 - 1928

Olof Andersson föddes den 8 augusti år 1841 på gården Ångsätter No 8 i Ljusdals socken, Västra Hälsinge härad.

Hans föräldrar var Bondsonen Anders Andersson och hans hustru Karin Olofsdotter.

Hans släkt härstammade sedan många generationer från samma socken. Så var hans far född på gården och hans mor kom från byn Hamre och gården Hamre (Hambre) No 2.

Olof döptes den 9 augusti i närvaro av dopvittnena Eric Olsson och hans hustru Emfrid Jonsdotter i Hamre, Bonden Lars Jonsson och hans hustru Brita Olsdotter från gården No 4 i Råggärde och "Afskedade Corpr Jonas och sold.dotter Karin Svensson i Råggärde".

Modern var som vanligt inte närvarande. Hon saknade naturligtvis krafter till detta men hon hade dessutom inte rätt att närvara, då hon först måste bli "kyrktagen" efter dopet och på detta sätt "renad" igen.

Olof var barn nummer två. År 1840 den 12 januari hade sonen Anders fötts.

Olofs farföräldrar levde ännu och var också bosatta på gården. Hans farfar var f d nämndemannen Anders Jonsson, född år 1786, också han på samma gård. Hans farmor var Karin Andersson som fötts år 1784 på gården Östra Ede No 3. De hade gift sig år 1809.

Hans morföräldrar var Olof Ersson, född år 1752 i Hamre och Karin Jonsdotter, född år 1766 på gården Bäckebo No 1. De hade varit bosatta i Hamre, men var båda döda när Olof föddes.

På gården bodde även en fosterson. Han hette Jonas Gustafsson och var född i Kolsvedja. Hans mor antecknas i husförhörslängden som "Soldat Svedbergs änka", Brita Carlsdotter i Kolsvedja No 1. I handlingarna finns också anteckning om att "Soldaten Gustaf Berg erkänt sig vara barnets fader och utfäst sig utgifva barnsedel".

Uppenbarligen hade modern svårt att föda sig själv och sonen. Han vistades därför som fosterbarn i familjen. Huruvida Olofs föräldrar hade någon ersättning för detta har inte utretts.

Familjen bestod alltså av sju personer, föräldrarna, de två sönerna, farfar, farmor och fostersonen Jonas. Att det inte alltid var lätt att sköta sina åldringar framgår också av anteckningar i husförhörslängderna, där farfar Anders antecknas som "Rubbad till förståndet" och "Mindre redig till förståndet".

Olof konfirmerades år 1856. Det betyg han fick var varierande. Följande omdömen noterades:

Innanläsning	Försvarlig
Luth Cateches	Försvarlig
Lindbl förkl	Försvarlig
Begrepp	Hjelpig

I husförhörslängderna för åren 1861-1870 har Olof ändrat sitt efternamn till "Ångman", uppenbarligen efter bynamnet, medan brodern Anders bibehåller sitt efternamn Andersson som enligt "patronymikon" dvs namnbildning efter faderns förnamn, visar att han är Anders' son.

Äventyrlust fanns hos båda bröderna och var kanske något som låg i tiden. Emigrationen var ännu i sin blygsamma start och det kan knappast ha varit svårt som fick Olof Andersson att år 1869 ta det drastiska steget att resa till Nordamerika, även om tiden var fylld av missväxtår. Så välbärgad bör familjen ha varit, även om det säkert inte fanns något överflöd. Olof reste dock och i husförhörslängden 1866-1870 antecknas efter Olofs namn "N Amerika d 13/7 1869".

Den 1/1 1868 var folkmängden i Ljusdals socken 4.619 personer. Under år 1869 hade 100 personer fötts och 106 inflyttat. Under rubriken "hittebarn" fanns dock för detta år ingen anteckning. 89 personer hade avlidit och 117 personer hade utflyttat. Av de utflyttade var 66 emigranter, vilket visar att emigrationen från Ljusdal inte var helt försumbar.

Hur han reste är svårt att gissa. År 1869 fanns inte norra stambanan. Denna nådde Ånge först år 1881. Västra stambanan mellan Stockholm och Göteborg hade dock invigts omkring år 1860 och det kan nog med viss sannolikhet antas att han reste denna del med tåg. Det var i så fall säkert hans livs första tågresor.

Oavsett hur han reste fick han säkert se mycket fattigdom och elände under vägen. Visserligen hade fattigvården nyligen blivit en lagreglerad angelägenhet för socknen, men resurserna var knappa och i de få "Fattighus" som byggts var standarden och hygienens obeskrivligt låg. På landsbygden fanns ett proletariat av tjänstehjon, statardrängar, pigor, backstugesittare och sockenhjon eller rotehjon som med åtskillig ohyra i släptåg vandrade mellan gårdarna för att bli försörjda ett visst antal dagar på varje gård. År 1867 hade varit ett ovanligt svårt nödår med omfattande missväxt och året kom senare att kallas "Stora svagåret". Folk på landsbygden svält bokstavligen ihjäl och såväl tiggeri som utauktionering av åldringar och barn var vanligt. På detta sätt skulle många barnkullar komma att splittras.

I övrigt i händelse naturligtvis mycket i världen just detta år. Som exempel kan nämnas: Rickard Wagner komponerar "Mästersångarna i Nürnberg", Suezkanalen invigs, inbördeskrigets segerherre Ulysses Grant blir president i Amerika, järnvägslinjen Chicago - San Fransisco invigs, vilket sannolikt har viss betydelse för Olof.

I denna tid anlände Olof till Göteborg.

När han kom är inte känt. Av passagerarlistor och Emigrantförteckning som fördes vid Göteborgs Poliskammare framgår dock att en Olof Andersson från Ljusdahl i en ålder av 27 år avreste den 23 juli 1869 med ångfartyget "Albion" från Göteborg till Hull. Som destinationsort uppges Chicago. Resan gick från Hull med järnväg till Liverpool, där ny och större ångare väntade.

Av passagerarlistan framgår att med på båten följde även bland några andra Ljusdalsbor "Olof Bull, fosterson". Denne Olof Bull (ej att förväxla med Ole Bull), var violinist och hade stora framgångar i Amerika. Såväl hans foto som tidningsurklipp har återfunnits i bevarade handlingar.

Hans verkliga resmål är okänt. Hos Emigrantinstitutet i Växjö kan forskning ske i de förteckningar över svenska församlingar som förvaras där. Det var mycket ovanligt att emigranterna efter framkomsten till Amerika inte skrev in sig i någon svenskförsamling. Arbetet är dock mycket tidsödande och kan vara lämpligt som ett kommande projekt för undertecknad eller för någon annan intresserad. I släkten har dock vid något tillfälle nämnts att Olof skulle arbetat på "Hjulångare på Mississippi". Om detta är sant kan bara framtida forskning klarlägga.

När Olof återvände har inte utforskats. Väl hemkommen fann han antagligen att det var dags att bilda familj. I samma by i en annan minst lika utpräglad släktgård, Ångsätter No 5, hade dottern Karin Olofsdotter gift sig år 1860. Maken Jonas Jonsson var född i Grophamre och hade som måg flyttat in i gården. Jonas hade emellertid avlidit den 15 december 1871 och dottern Karin var som änka nu ledig för nytt äktenskap. Paret hade dessförinnan fått söner Johan och Jonas.

Olof, som nu återtagit namnet Andersson gifte sig med denna Karin den 23 mars 1873.

Då Olofs storebror Anders var den naturliga nye ägaren till "Jon-Mårts" flyttade Olof som "ny" måg in till gården Ångsätter No 5, senare kallad "Lars-Johans".

Här fick han som ny brukare ett stort antal personer att ansvara för. Förutom den nyblivna hustrun Karin fanns här "Styfsönerna" Johan och Jonas, Karins mor Anna Andersdotter, Karins bror Jonas, drängen Johan Åström och pigorna Gölin Andersdotter, Anna Olofsdotter och Karolina Forss, den senare med sin oäkta son Lars.

Som ovan nämnts kom Olof från en släktgård. Denna kallas "Jon-Mårts" än idag. Ägarna är kända sedan mitten av 1600-talet och finns redovisade i äldre nummer av tidskriften "Helsingehem". Dessa uppgifter har kunnat verifieras i den släktutredning som verkstälts av författaren till dessa rader.

Även Karins föräldrahem, Ångsätter No 5 "Lars-Johans", har en lång historia. Ägarna har kunnat identifieras sedan sekelskiftet 1600/1700. Bland Karins anfäder har tre karoliner återfunnits.

För att nämna något om Karins närmaste släkt var Karins föräldrar, bonden Jonas Jonsson, född år 1818 i Hedsta och hennes mor Anna Andersdotter, som var född på gården. Karin, född år 1840 och alltså ett år äldre än Olof, hade som ovan nämnts brodern Jonas. Han var född 1845 och således fem år yngre än Karin. Han var uppenbarligen också intresserad av världen och var antagligen inspirerad av Olof att resa till Amerika. För honom antecknas i längden "Återkom från Amerika 24/10 76. Lysn t äkt 31/8 1874 med Brita Jonsdotter å No 4 i Rångstra. Pag 214."

Denna Brita Jonsdotter kallades "Stens-Brita". Jonas och Brita fick senare två söner, Jonas (död 1932) och Johan eller Johannes som han kallades. Den senare även kallad "Stens-Johan" förblev ogift och testamenterade hela sin förmögenhet till sin hushållerska Kerstin Andersson ("Kersti i Stens").

Paret Olof och Karin fick så den 26 jan 1874 sitt första barn. Lyckan blev dock kortvarig, då sonen som fått namnet Anders dog efter bara fyra dagar. Året därpå, den 27

augusti föddes dock nästa son, som också fick namnet Anders. Denna son överlevde och växte upp på gården.

Olofs broder Anders träffade, sannolikt under någon av sina resor, en kvinna från Orsa. Hon hette Anna Bogg Persdotter och var: "medlem av det legaliserade baptist-samfundet i Wåmhus". Anders och Anna gifte sig. (Detta äktenskap hade, om det ingåtts före 1858 stridit mot det s k konventikelplakatet, inrättat genom förordning 12 jan 1726 och som verkade för "enhet i religionen"). De fick sex barn, som alltså är brorsbarn till Olof och kusiner till sonen Anders. Styvsonen Johan Jonsson gifte sig också. År 1889 ingick han äktenskap med Sigrid Larsdotter ("Faster Sigrid"). Styvsonen Jonas förblev ogift.

Hur var då äktenskapet mellan Olof och Karin ? Ja med tanke på att parterna kom från var sin släktgård, kan man naturligtvis anta att det delvis var ett "resonemangs-äktenskap". Om detta vet vi naturligtvis inget. Av bevarade brev framgår dock att makarna levde ett gott liv, reste en hel del i landet men att hustru Karin möjligen var något sjuklig.

I ett brev från Sätrabrunn år 1898 skriver Olof till sin son Anders: *"Vi äro nu här och har kommit oss in i badordningen, hvilket är ganska bråkigt... Mamma är något bättre än när vi voro hemma..."*. I ett annat brev skriver han: *"Vi lefver som vanligt. Har helsan utom Mamma förstås. Hon var efter din afresa en tid något bättre, men har nu i några dagar varit sämre igen."* Breven präglas dock av omtanke om både hustrun och sonen. Det är påfallande med vilken jämlikhet och kamratskap sonen tilltalas i breven.

Olof hade dock ett problem. Paret Olof och Karin härstammade från två större gårdar, som säkert gav sin brukare en god försörjning. I "Lars-Johans" fanns de båda styvsönerna, som båda var äldre än sonen Anders. I "Jon-Mårts" fanns den äldre brodern Anders kvar.

För att trygga sonens försörjning inköptes gården Kolsvedja No 2 och Ångsäter No 8:11 och 8:12. Dessa överfördes sedan till sonen Anders. Affären skedde i flera steg med såväl styvsonen Johan som Olof och Anders inblandade. Slutresultatet blev dock att Anders för en köpeskilling av kr 6.000:- stod som ägare.

För egen del inköpte Olof av övriga delägare i Ångsäter No 5 en "från åtta öresland No 5 i Ångsätter afsöndrad lägenhet om 2040 kvadratmeter" enligt köpehandling den 3 juni 1884. Lagfart söktes betydligt senare och beviljades den 1 november 1898. I samband med denna lagfartsansökan överlämnades dock denna lägenhet, dvs tomt med hus genom gåvobrev till sonen Anders Olsson, dock med förbehållet "att vår son först efter begges vår död får tillträda lägenheten och att vi sjelfva under vår återstående lifstid ensamt ega rätt att bebo och bruka densamma."

Olof var uppenbarligen mån om att ende sonen Anders fick en god utbildning. På denna tid fanns inget stöd från samhället för studier men sonen gavs en utbildning som sannolikt inte var vanlig för denna tid (Läs beskrivning Anders Olsson !).

Trots den omtanke Olof visar mot familjen och den goda familjeanda som kan anas kunde Olof vara hård i affärer. Länsstyrelsens utslag i ett ärende finns bevarat. Detta

avsåg beslut om exekutiv försäljning av fastighet, där ägaren satt sig i skuld till Olof, som han sedan inte kunde betala.

Om Olofs äventyrlust och ovanliga intresse för världen omkring honom vittnar många bevarade böcker. Här blandas teknisk litteratur, reseskildringar, historieböcker och skönlitteratur (Strindberg, de Maupassant, Zola m fl).

Olof avled den 23 december 1929 i en ålder av 88 år 4 månader och 13 dagar. Hans hustru Karin hade gått bort två år tidigare, 87 år gammal.

Bouppteckningen visar en familj som hade det gott ställt. Bland tillgångarna märks två reverser från Jonas Jonsson, Backa. Denne var make till styvsonen Johans dotter Signe. Han skulle senare bli ägare till Östernäs sågverk i Ljusdal.

Olofs sonson Olle Olsson berättade en gång om sin farfar att han på ålderns höst var nästan blind, men att han ändå klarade av flera konstruktioner med beräkningar för att underlätta arbetet på gården.

Olofs Amerikakoffert finns bevarad. Jag tror att han, om han hade möjlighet att komma ned från sin himmel, gärna skulle packa kofferten och att ge sig ut igen för att upptäcka världen.

Helsingeregemente

I antavlan över Hälsingland finns tre karoliner, d v s tre soldater som bevisligen tjänstgjorde under Karl XII. Deras öden redovisas nedan, fylligt för Per Edin, i korthet för Jonas Järdeman och Lars Ågblom.

Helsingeregemente har rötter i Gustaf Vasas försvarsorganisation. Namnet finner man dock inte förrän år 1637, och från och med år 1682 ingick regementet enligt den nyordning som utgjorde det yngre indelningsverket. Det innebar en klar lättnad för bondebefolkningen som kom att slippa de betungande utskrivningarna. Det var allmogens begäran i Hälsingland att få hålla lega, d v s ett visst antal legoknektar som ligger till grund för Hälsingeregemente. Regementet bestod av 1.200 man indelat efter antalet gårdar i socknarna. Soldaten hölls med torp och jord som han själv fick odla (Jfr "Raskens"). "Jerfsö kompani" var förlagda inom Jerfsö, Ljusdal, Färila, Los och Ytterhogdals socknar. Löjtnanten bodde i Färila, fänriken på Sjulhamre i Ljusdal. Samlingsplats var Kramsta.

Delsbo kompani var förlagda inom Delsbo, Bjuråker och Ljusdals socknar. Kompanichefen kom så småningom att vara bosatt i Sjulhamre. Löjtnanten bodde i Gärde. Samlingsplatsen var Hagens by i Delsbo socken.

Regementet deltog inte som självständig enhet vid Poltava. Resterna från tidigare strider ingick i stället i Dalaregementet. Regementet deltog däremot vid belägringen av Trondheim, läs redogörelse nedan.

Lägerplats var normalt så kallade krono- eller kungsängar. Man kunde dock inte ha större möten innan höbärgning och skörd avslutats. Det gällde därför att skaffa andra mindre känsliga platser. Regementets val föll då på Mohed, "den öde sandmån där Hälsinglands vägar sammanstötte". Där hölls den första övningen år 1689 och platsens funktion som övningsläger bibehölls ända fram till år 1908.

KAROLINER I SLÄKTEN

8:63 PER EDIN 1693 – 1744

8:63 Per Edin, farfars mormors mormors morfar.

Om dennes liv kan berättas:

Per Larsson föddes år 1683 i byn Västra Ede nordväst om Ljusdal i Hälsingland. (Se karta).

Fadern var bonden Lars Olsson och hans mor hette Anna Andersdotter. (Om dessa finns inga anteckningar. Av föräldrarnas namn framgår dock att deras fäder d v s Pers farfar resp morfar hette Olof och Anders. Dessa bör vara födda på 1630-talet d v s vid tiden för Gustaf II Adolfs död.)

För byn W Ede antecknas med fader Lars Olsson följande barn:

Elin	1682	
Olof	1686	
Anders	1685	död 1717
Peder	1693	död 1744

Denna senare Peder är identisk med Per Larsson.

Vid denna tid regerade i Sverige Karl XI. Tiden präglades av övertro och vidskepelse. Kungl Majestät hade tidigare tillsatt en särskild trolldomskommission under ledning av riksrådet Lorens Creutz. Denna kommission hade efter lång rannsaking funnit 23 kvinnor i Mora skyldiga till trolldom. Femton av dessa avrättades genom halshuggning den 25 aug 1669, d v s endast fjorton år innan Pehr föddes. Deras kroppar hade sedan bränts.

Då Per inte var äldst bland sönerna och därför inte var den som skulle överta gården fanns endast möjligheterna att gifta sig till en gård, att stanna hemma som "dräng" eller att bli soldat.

Per blev "Hemmanets soldat" år 1713 och värvades till Helsinge Regemente.

År 1715 gifte han sig med pigan Brita Jungebrektsdotter i Ångsäter

I mönstringsrulla för Helsinge Regemente 1716-1717 finns han antecknad med soldatnamnet Edin som tillhörande "Jerfsjö Compagnie" med kompanichef Georg Reinhold Palmstruch.

I 1716 års rulla antecknas för honom: " Petter Larsson Edin Född i Helsingland och Liusdahls sn 24 år gl. Kan läsa i book. Gift. Kan intett hantverk."

Rullan beskrivs som: " General Mönster Rulla Öfwerstens Wälborne H Reinholt Hindrich Horns Anförtrodde Helsinge Regemente til Foot Mönstrat af Generallieutenanten och Öfwersten Högwälborne Hr Carl Armfeldt och Krigsrådet Hr Johan Hendrich Frisins, Oct 1717"

Detta var under Karl XII:s sista tid. Den svenska hären hade avslutat sitt ryska fälttåg med ett totalt nederlag vid Poltava (Läs Peter Englund *Poltava*!).

Kungen önskade trots detta besegra norrmännen och en ny här skulle genomföra detta genom att inta Fredrikstens fästning i Norge. Samtidigt skulle en del av hären belägra Trondheim. I denna styrka ingick Hälsingeregementet under ledning av Armfeldt. När budet om Karls död vid Fredriksten nådde Armfeldt beslöts dock att belägringen skulle hävas och trupperna återvända till Sverige. I dåtidens väglösa land påbörjades marschen över norska fjällen mot Jämtland. Manskäpet saknade såväl mat som bränsle och led svårt.

Återtåget var dock när att lyckas, men en svår snöstorm blev förödande. Trupperna led mycket svårt och ögonvittnesskildringarna är talande. Under följande dygn omkom cirka 2.300 man av köld och umbäranden, efter framkomsten till Handöl i Jämtland avled ytterligare cirka 1.400 man av sina skador och cirka 450 man fick senare på grund av invaliditet avsked ur armén. Dessa senare var därefter helt beroende av andra människors barmhärtighet.

På en minnestavla i Handöl kan man fortfarande läsa: "Anno 1719 den 20 Jan begrovs här 600 människor".

Detta överlevde dock Per Edin. Han fortsatte som soldat till år 1735 då han tog avsked och återvände som bonde till Ede. Tillsammans med sin hustru fick han 4 barn, tre söner och en dotter. Denna dotter, Karin Pehrsson gifte sig senare med bonden Jon Larsson från Storhaga. Jon Larsson var son till soldaten Lars Ångblom som ej kunnat återfinnas i rullorna men som enligt anteckning i hustruns dödsattest "dödde 1718 på fjellet i Norige".

Karin Pehrsson och Jon Larsson fick tillsammans 11 barn vilka således var åtminstone en del av Per Larsson Edins barnbarn.

Att Per Edin inte kom helt oskadad från fjällmarschen framgår av hans dödsattest där det antecknas: "Warit soldat för hemmanet ifrån 1713 till 1735 under wilken tid han war med i Norige och af det som då på norska fjellen sedt illa ut hade han dragit på sig ohelsa och ett tungt bröst."

Per Larsson Edin avled den 30 juli 1744, 61 år gammal och begravdes den 5 aug. Han är Lennart och Anders Olssons farfars-mormors-mormors-morfar.

Till handlingarna bifogas som bilaga 12 kopia av artikel av Herman Lindkvist om denna sk dödsmarsch.

8:33 JONAS JÄRDEMAN, 1683 – 1719

8:33 Jonas Järdeman/Gärdeman min farfars morfars farfars farfar

Om denne Jonas antecknas i *"GeneralMönsterRulla Helsinge och Gästrikeland Ordinarie Infanteriregemente som commenderas af Översten wählborna hr Reinhold Hindrich Horn, mönstrat af högwählborna hr Generalmajoren Reinholt Jean Delabarre och Felcammereraren hr Nils Hultéen 26 Octobris 1716"* följande:

"Dellsbo Compagnie, Nr 1090 och Comp Nr 40 7:e roten. Jon Anders. Järdeman. Bondson född i Liusdahl 36 år gl. Kan läsa i book. Intett hantwerk. Gift."

Hans rotekamrat Matts Frisk antecknades som fången i Strahlsund d 26 december 1715 och eratt av bonden Anders Pehrsson i Storhaga och Ljusdal 42 år gammal.

I GRM 1719 för Delsbo komp. Häls. Reg. står Jon Andersson Jerdman för rote nr 40 (Lillhaga), att han är 40 år (född alltså 1679), och har 6 tjänsteår (enrollerad således 1713) samt att han är hälsing. Vidare citeras ur annotationerna: "Har haft kopporna. Kvick. Svart gehäng i behåll, den övriga munderingen förutom värjan i behåll. Piqua förkommit på fjället. I stället bekommit ny musköt med rem, gammalt bälte den 19 juni 1719". Jerdman var tydligen med på fälttåget till Norge 1718-1719. I GRM 1720 är noterat att Jon Andersson Jerdman är död den 5 dec 1719 (trol i sviterna efter hemmarschen över fjällen på nyåret 1719 / red. anm.). I stället inskrives 1719 en Per Olsson i Gierde på roten nr 40 och därefter, på samma rote, en Anders Andersson 22 år född i Falun.

8:61 LARS ÅNGBLOM - 1718

8:61 Lars Ångblom, min farfars mormors mormors farfar

För att få uppgifter om denna soldat får vi gå till hustrun Anna Danielsdotter (1691 – 1746). I hennes dödsattest antecknas: *"Enkan hustru Anna Danielsdotter ifrån Bår 55 år gl. Fadren varit först Bonde men sedan soldat under Hels Rgementet Daniel Jonsson. Moder hustru Karin Johansdotter. Varit gift med soldaten Lars Engblom 1 ½ år allenast då han dödde på norska fjellen 1718. Haft med honom en son. Varit enka 27 år. Varit sjuk och sängliggande hela sista året. Död Jan 4. Begr Jan 12."*

Lars Johans släkt.

Här kan det vara lämpligt att infoga en berättelse som erhållits från Kari Johannesdotter, sondotter till Johan Johansson, Olof Anderssons styvson. Den visar att det ofta är lönsamt att fråga släkt och vänner om eventuella nedteckningar av slakten. Den innehåller också ett flertal mycket intressanta detaljer.

"Så som farmor (Mor Sigrid i Ångsäter, född 1862, död 1965) berättade så långt tillbaka hon kunde minnas och om vad hon hört av gammelmormor, Anna Andersdotter, född 1820, död 1908."

Karin Olsdotter föddes i Lars Johans år 1786. Hon dog år 1832. Hon gifte sig med Anders Bengtsson från Hofsberg, från nuvarande Skogsägarföreningens hus. Han var född 1877, dog 1839.

Karin Olsdotter var mor till Anna Andersdotter (kallades gammelmormor av Johannes och hans syskon). Hon var född i Lars Johans.

Anna Andersdotter gifte sig med Johan Jonsson från Hedsta, nuvarande Höglunds. Han var född 1818 och dog 1856, 38 år gammal. Enligt farmor (Sigrid) "arbetade han ihjäl sig" Han var en kämpe. Han byggde Lars Johans stora gård. Tidigare bodde de "öst på gården", som är flyttad från tomten nedanför nuvarande ladugården.

Johan gjorde allt arbete själv. Det innebar att vara på benen i ottan och sent i säng. Han smidde lås och gångjärn till gården, högg stentrappa och sockel. Han deltog också i vägbygge till Delsbo kyrka. Han lämnade efter sig en sten med sitt namn. Den är numera tyvärr borta.

Han byggde också en ny ladugård (fäx) på Venåsvallen. En dag hade en "skojänta" tagit ur varm aska och lagt i ett kobås. Kobåset fattade eld och allt gick upp i rök.

Johan hade en bror och en syster. Systemen var gift men barnlös. Hon kvävdes av en köttbit som fastnat i halsen. Johans bror gifte sig till Bäckan, där han dock blev sjuk och måste åka till läkare, men han visste inte var läkaren fanns. Han låg över natten i Lars Johans, på morgonen var han död. Då låg redan Johan, gammelmormors man död och skulle begravas. Det föll på hennes lott att ta reda på honom och svågern, svepa dem och skaffa kistor. Hon fick klara detta själv, hade ingen mor i livet som kunde hjälpa henne och inte heller några syskon.

Anna Andersdotter (gammelmormor) dog 1908, 88 år gammal. Hon var en arbetsmyra och sägs varit stark som en karl. Hon skötte ladugården hemma på morgonen, gick över berget till Venåsvallen, spred där ut gödsel, sedan hem till korna i ladugården igen. Hon hann med att ta upp säd på åkern efter en man som skar.

Anna Andersdotter fick två barn, Karin född 1840 och Jonas född 1845. Jonas gifte sig med Stens Brita och bosatte sig där. De fick två söner Jonas och Johan.

Karin (Johannes farmor) född 1840 och död 1828 gifte sig 20 år gammal med Jonas Jonsson från "Per Ivers" i Grophamre. Jonas, född 1834 dog på Venåsvallen 1871, 37 år gammal. Familjen var på vallen fram till jul för att "stilla upp" (utfordra) höet till korna, med de blev fördröjda av Jonas sjukdom. De kom inte hem förrän dagen före julafton. Då hade de korna, den döde Jonas och all utrustning med sig hem. Snön låg så djup att den gick upp till magen på korna på den dåliga väg som då fanns.

Så var då Karin änka vid 31 års ålder. Hon hade två pojkar. Hon gifte då om sig med sitt "ungdomssvärmeri" "Jon Märts" Olof Andersson från Ångsäter. Denne Olof hade då prövat lyckan i Amerika under några år, som så många andra unga pojkar från trakten gjort, men längtan till hembygden hade antagligen blivit alltför svår. På det sättet kom han till Lars Johans och i detta äktenskap föddes sonen Anders, senare bosatt i Kolsvedja.

I äktenskapet med Jonas Jonsson hade farmor Karin två söner, Johan (Johannes pappa) och Jonas (farbror Jonas).

Så småningom uppfördes "Byggningen" som är det mindre huset bredvid Lars Johans och som nu ägs av Karin Olsson Kolsvedja. Dit flyttade farmor Karin, nya maken farfar Olle och sonen Anders.

Farfar (Johannes pappa) med familj blev kvar på stora gården tillsammans med farbror Jonas och gammelmormor. Hon ville inte flytta till dottern för "hon var så pjoskig".

Farfar, född 1861 och död 1939 gifte sig med Sigrid Larsdotter från "Jenses" i Ångsäter. Farfar var en bonde med många kommunala uppdrag, så även inom kyrkan, domsagan och skolan. Han blev en "portföljbonde". På äldre dar blev han dock mycket "ofärdig".

Farmor Sigrids far var från Ytterhogdal, mamman från Häverö i Medelpad. Där hade de ett hemman, som såldes, då de kände sig isolerade. Det fanns inte ens en riktig väg dit. Sedan köpte de "Jenses" i Ångsäter och flyttade dit. Farmors mor bar då yngste sonen Johan på ryggen till Ytterhogdal. Det fanns ingen väg att åka på. Johan var då 6 veckor gammal och farmor var 6 år. När de kom fram till Jenses satte sig farmor ned och grät. Det var inte som hon tänkt sig, varken gården eller allt annat. Hon var van vid ensamheten och skogarnas sus inpå knuten, de vajande trädgrenarna och skogens fåglar. Hon längtade tillbaka. Med tiden fann hon sig dock tillrätta i Ångsäter.

"Hågkomster och minnen över Lars Johans sedan Gammelmormors tid. Bör bevaras till senare generation."

Övriga personer.

Det finns förvisso många detaljer och händelser att hämta ur detta rika material. Jag begränsar mig till några få. Bland de som förtjänar ett omnämnande är nr 5:1 Anders Jonsson. Med ledning av ordningsnumret 1 kan vi konstatera att vi håller oss längst ut åt "vänster" på antavlan även här (farfars-farfars-linjen) och att han som nr 5 är min farfars-farfars-far. Om honom kan följande berättas:

Han föddes den 17 maj 1786 och döptes dagen därpå. Dopritualen var på denna tid inte på något sätt den vänliga familjehögtid den nu är. På denna tid ansågs den nyfödda barnet vara besatt av onda makter och en viktig del av dopet var exorcismen eller djävulsutdrivningen. I ritualen enligt 1693 års handbok ställdes t ex frågorna : "Affsegs tu diefwulen ? - Ja", "Och alla hans gerningar - Ja", "Och alt hans wesende - Ja", "Tror tu på gudh fadher alzmechtigan..." o s v. På dessa frågor var det faddrarna som svarade sitt "Ja". Barnets föräldrar tog mycket liten del i dopet. Modern var såsom ej kyrktagen sannolikt inte ens närvarande.

Nåväl, som faddrar fanns nu med följande personer: Bonden Sven Ersson och hans hustru Anna Mattsdotter, Bonden Pehr Olsson och pigan Brita Månsdotter, alla i Ångsäter.

Anders bodde och arbetade hela sitt liv i Ångsäter. Han gifte sig år 1808 den 1 maj. Om detta giftermål finns en "sägen" nedtecknad, som mycket väl kan vara sann. Enligt denna sägen skulle Anders, för att undgå utskrivning till det pågående finsk-ryska kriget (Läs historieöversikt) i sista stund försöka klara sig undan genom att gifta sig. Utskrivningarna drabbade alltså inte gifta män. Han lär då ha tagit med sig sin mor, åkt med häst och vagn till Ede och där friat till "Bondedottern" Carin Andersdotter. Efter att han fått sitt "ja" blev det bråttom till prästen för att ta ut lysning. Denna

brådska var så stor att "bruden icke en gång hann byta linne" Anders hade två bröder, den äldre Olof och lillebror Jonas, tre år yngre. Storebror Olof dog vid 23 års ålder och Anders som då "stod på tur" övertog hemmanet.

Tillsammans med sin hustru fick Anders två barn, Anders (Andersson) och Kerstin (Andersdotter). Kerstin flyttade till Bäckebo och gifte sig där. Sonen Anders Andersson (4:1) övertog senare gården.

Fadern Anders utnämndes så småningom till nämndeman. Han levde ett långt liv. På gamla dar drabbades han av senilitet och antecknas i husförhörlängderna fr o m 1851 som "Rubbad till förståndet" och "Mindre redig till förståndet". Han levde dock ända till år 1873, då han den 10 april avled vid nära 87 års ålder av slag. Det äktenskap som ingicks så brådstörtat kom att vara länge. Vid Anders död levde fortfarande hans hustru. De hade då varit gifta i 65 år sänär som på 20 dagar.

Innan vi lämnar den "vänstra kanten", dvs återigen farfars-farfars-linjen ska vi göra en djupdykning i något mer okända vatten. I bevarade handlingar från Kolsvedja finns en mycket intressant berättelse nedtecknad.

För ett av de mera kända årtalen i landets historia, nämligen 1632, finns skattelängd upprättad och förvarad i Kammarrättens arkiv. Vi är här alltså i tiden före kyrkböckerna.

Enligt denna skattelängd fanns detta år d v s 1632 i Bäckebo nr 4 om 8 öresland bonden Mårten Olofsson. Han efterträddes på gården av sonen Olof Mårtensson. Mårtens andra son hette Jon Mårtensson. Han studerade uppenbarligen eftersom han enligt dessa anteckningar efter att ha tagit namnet Kvast sedermera fick tjänst i Hudiksvall som borgmästare. Han avled i fortfarande som innehavare av detta ämbete år 1688.

Hemmavarande broder Olof fick en son som efter sin farfar fick namnet Mårten. Denne gifte sig till ett hemman i Wij. Mårtens son Jon gifte sig sedan till Ångsäter och nu börjar vi kanske känna igen personerna, eftersom vi är framme vid den Jon Mårtensson som i denna bok betecknas som nr 8:1.

En översikt över personerna i denna historia kompletterad med nummer enligt vårt system och med verkligt eller uppskattat födelseår ser då ut på följande sätt:

11:1 Mårten Olofsson Omkr 1600

10:1 Olof Mårtensson. Broder Jon Mårtensson, Kvast omkr 1630

9:1 Mårten Olsson Omkr 1660

8:1 Jon Mårtensson 1684

Jag har ingen anledning att betvivla eller ifrågasätta uppgifterna. Man ska dock ha klart för sig att forskning med dessa förutsättningar i något större utsträckning bygger på sannolikheter och tolkning av patronymikon etc än vad som är fallet med kyrkböckerna. Jag utgår från att berättelsen är korrekt. Om forskningen utförts av min farfar Anders Olsson, är jag djupt imponerad.

Efter detta nöjer vi oss en stund med ett antal "notiser" ur den gångna tidsperioden.

7:10 Margareta Mårtensdotter *"Setat blind i 12 år dock vid någorlunda helsa till sistlidne tid. Sedan sängliggande och död af ÅlderdomsCrämpor 90 år gl"*

7:13 Jacob Jonsson Han var gift med 7:14 Sigrid Persdotter som avled år 1738. Gifte sig sedan med Malin Persdotter från Torneå. Den garanterat ende som gift sig med utländsk medborgare.

7:20 Karin Ersdotter *"Ofta plågad av moderpassion"*. Detta var ett samlingsnamn för psykiska nervösa besvär.

8:43 Jonas Persson Skräddare.

8:47 Lars Olsson *"Färjekarl vid färjan"*. Han var bosatt i Storhaga.

7:48 Margeta Andersdotter *"Kom hit i ungdomen och blef gift 1721 med framl bonden Jon Pärsson i Kolswedja och hade med honom 16 barn, 9 söner och 7 döttrar af hvilka 2 söner och 2 döttrar lefva"*. Hon upplevde med andra ord 12 barns död.

4:1 Anders Andersson Enligt anteckningar, renskrivna av "Faster Karin" blev han *"på sistone något begifven på starka drycker. Dog genom att han föll och slog bröstet mot en sten vid sidan af landsvägen"* I dödsattesten anges dödsorsaken som *"Blodstörtning och slag, Plats Östernäs"*.

8:11 Per Olsson *"Legat till sängs i 13 år"*

Med detta lämnar vi detta lilla urval av ett stort antal anteckningar, i huvudsak ur husförhörslängder och dödsattester.

Stamtavla

Det som berättas i övriga dekar av denna skrift avser sk antavla d v s alla som levt före mig. En stamtavla däremot har som utgångspunkt en person som levt för en tid sedan och redovisar dennes barn, barnbarn barnbarnsbarn etc. Om antalet personer i en antavla stiger snabbt är denna "tillväxt" än större i en stamtavla.

Med hänsyn till de till synes tillkrånglade släktförhållandena utmed Växnans norra strand, d v s inom byarna Kolsvedja och Ångsäter har jag som utgångspunkt i en stamtavla valt 4:1 Anders Andersson, som ju är min farfars farfar. Genom honom fås en länk mellan Ångsätergårdarna LarsJohans och JonMårts. Länken uppkommer i och med att styvsönerna Johan och Jonas i Lars Johans räknas in som barn till Olof Andersson, som härstammar från JonMårts.

Antavlan är redovisad för fyra led. Antalet personer är ändå betydande, se nedan. Idag (2007) finns på Olof Anderssons sida ytterligare två led (mina och min brors barn och barnbarn). Jag antar att varje läsare kan se släktskapet utifrån den numrering som skett.

Anders Andersson

Gift med Karin Olofsdotter

Barn:	1 Anders Andersson Gift med Anna Bogg Pers- Dotter	2 Olof Andersso Gift med Karin Johansdotter
Barn- Barn	1.1 Adrian Andersson g m Kristina Johansson	2.1 Johan Jonsson (styvson) g m Sigrid Larsdotter
	1.2 Reinhold Andersson ogift. hushållerska Anna Sjöblom	2.2 Jonas Jonsson (styvson) ogift
	1.3 Karin ogift, lärare i Tallåsen	2.3 Anders Olsson g m Hilda Nordström
	1.4 Anna ogift.	
	1.5 Henrik, gift med Elida	
	1.6 Kerstin, gift med Karl Albertsson	
	1.7 Ella, ogift, dog ung	
Barnbarns- Barn	1.1.1 Johan Andersson g m Viktoria	2.1.1 J O Johansson g m Anna Bergman
	1.2.1 Tore, moder okänd	2.1.2 Lars Johansson g m Stina Jonsson
	1.2.2 Ingrid, dotter till Reinhold och Anna S.	2.1.3 Signe Johansson g m Jonas Jonsson
	1.3.1 – Inga barn	2.1.4 Karin Johansson g m Pelle Jonsson
	1.4.1 – Inga barn	2.1.5 Johannes Johansson g m Anna Bergman
		2.2.1 Inga barn
		2.3.1 Karin Olsson, ogift
		2.3.2 Olle Olsson, g m Maja Lindkvist
	Barnbarnsbarnbarn	
	2.1.1.1 Claes (Benmarker)	2.3.2.1 Anders

- 2.1.1.2 Lars
- 2.1.1.3 John
- 2.1.1.4 Brita
- 2.1.1.5 Bertil

- 2.1.2.1 Birgit
- 2.1.2.2 Inga
- 2.1.2.3 Anna-Greta
- 2.1.2.4 Bengt
- 2.1.2.5 Gösta
- 2.1.2.6. Börje

- 2.1.3.1 Jonas ("Lill-Jonas")
- 2.1.3.2 Märit
- 2.1.3.3 Sigrid

- 2.1.4.1 Nils-Johan
- 2.1.4.2 Sigrid
- 2.1.4.3 Anna
- 2.1.4.4 Ingrid

- 2.1.5.1 Kari
- 2.1.5.2 Lars

2.3.2.2 Lennart

Redan här innehåller stamtavlan ett sjuttiotal namn. Med komplettering av de två (3?) ytterligare generationer som idag lever skulle antalet med all säkerhet överstiga ett hundratal.

Bouppteckningar, levnadsstandard

Bouppteckningarna ger ju onekligen en bild av resp persons levnadsstandard. Att få fram dessa äldre bouppteckningar kan dock vara svårt. De är samlade i filmer från resp tingsrätts domböcker och finns ej på s k microfiche, utan får lånas via s k fjärrlån från Länsbiblioteken. Bouppteckningarna sitter lite "huller om buller" och kan på rullfilm vara ganska svåra att finna. För Ljusdalsanfädren har i alla fall film från slutet av 1700-talet lånats hem. Då filmerna är omvända, dvs med vit text på svart botten kan de ibland vara mycket svårlästa. Två "försök" redovisas dock här nedan, även om det i den första finns en hel del "luckor".

De första avser farfars-mormors-farfar som är nr 6:13 Bengt Zachrisson. Han avled år 1788 och bouppteckningen lyder:

Åhr 1788 d 8 april förrättades Bouppteckning på den Egendom som befans i boet efter Bonden, ärlig och förständig Bengt Zakrisson i Håfsberg som med döden afled d 6 mars... i närvaro af qvarlåtna Enkan hustrun Kerstin Jonsdotter och ... barnen söner-na Zachris, Jonas, Olof och Anders samt Margareta och Emfrid Bengtsdotter befans följande näml.

1 st bägare 32 lod	16 Getter	4 st sämre
1 st Do 16 lod	5 Killingar	
1 st Do 5 lod		<u>Gångkläder</u>
	<u>Kiörredskap</u>	1 st Blåklädeströja
<u>Kåppar</u>	1 st Åksläde	1 st ---tröja
	(ett antal kälkar)	1 st gammal blå kapprock
1 Kittel	2 par skaklar	1 st blå rock och lifstykke
-----	1 par lokar	-----
1 brännvinspanna med hatt och pipor		1 par strumpor
1 sotpanna	<u>Sängkläder</u>	1 par läderskor
2 st skopor	2 st Dunbolstrar	1 par Do sämre
	2 Dunkuddar	1 st Hatt
<u>Boskap</u>	3 st fårskinnsfällar	1 handskinströja
	2 dito med lakan	2 par handskar
1 Häst på 8:e året	2 sämre	1 st halsduk
-----	3 st Kalfskinsfällar	1 st sämre
5 bättre Kor		4 lärftskjortor
5 sämre	<u>Linnetyg</u>	4 st af blåggarn
2 Qvigor		1 psalmbok
2 Kalfvar	4 st sängbordsdukar	<u>Säd och</u>
20 Får	10 st Do	(ej antecknat här)

Sedan sålunda blivit antecknat påmintes att sterbhuset häftar i skuld till drängen Anders Persson i Åkern.

Att sålunda varit rätta uppgifter ... betygar

Anders Olofsson i Kläppa

Per Persson i Åkern

"De fattigas andel betalt, Ljusdal d 7 dec 1788. L O Sundius"

Något bättre ställt tycks vår farfars-farfars-mormors-mor ha haft det åtminstone när det gällde kläder mm. Jag vet inte principen för redovisning av boskap vid kvinnans bortgång. Det verkar vara få djur redovisade. Bouppteckningen avser således 7:8 Karin Michelsdotter.

Denna bouppteckning lyder på följande sätt:

År 1789 den 30 september lät gla Bonden Esbjörn Olofsson i Råggärde upptekna den qvarlåtenskap om fants efter dess afledne Kära Hustru i Lifestiden Karin Michaelsdotter i öfvervaro af afledne Sonen Olof Esbjörnssons 2ne omyndige Barns Förmyndare Nämndemännen Eric Jonsson i Nore och Per Olofsson i Råggärde och Dottern Brita med dess man Anders Olsson i Ede och upgafs som följer nämligen.

<u>Silfver</u>	1 st Björk Släde (?)	1 st Silkeshalsduk
	1 st Do	1 st Brun Do
1 st förgylt Bägar	1 st mindre Drickstunna	1 st Bomuls Do
1 st Do	-----	2 par Handskar
1 st Do oförgylt	1 st Matsäck	1 par skor

2 st skjedar	1 st Kista	1 par gl Do
<u>Tenn</u>	1 st gl Spark (?)	<u>Sängkläder</u>
6 st Fat	1 st Brännvinskagge	2 st Dunbolstrar
1 st Greppskål	2 st Fårskinn	4 st Kuddar med hvar
1 Dousin Tallrickar	1 st Psalmbok	2 st Fårskinsfällar med Täcken
<u>Mässing</u>	<u>Gånge Kläder</u>	1 st Dito
2 st Kjettlar	1 st svart Klädeströja	3 st Bolsterhvar
1 st stor ljustake m 4 pi- por	1 st Do	<u>Linkläder</u>
1 st Do mindre	1 st Blå Do	1 st Korn Drels Duk
<u>Poslin</u>	1 st Do af Fris (?)	1 st mindre
1 st Fat	1 st blå Regarns Tröja	9 st Lärfts Lintyg
1 st Skål	1 st Gottlands DO	6 st Blaggarns Do
11 st Tallrickar	2 st Wadmals Lifstycken	2 st Do lakan
<u>Koppar</u>	1 st randigt	1 st Lerfts Do
1 st Kjettel	1 st ...kjortel	2 st Handkläden
1 st Sotpanna	1 st gl svart Do	1 st Sarviet
1 st mindre	1 st Brun	2 par Gardiner
1 st Skopa	1 st Grå	1 sr Armkläde
1 st rund stekpanna	1 st Do	1 st Bordställe
<u>Diverse husgeråd</u>	1 st Elamins Förkläde	<u>Boskap</u>
	1 st Schalongs Do	2 st Kor
	1 st Blådt Do	1 st Får
	1 par strumpor	1/2 Tunna Korn
	1 par Fris Do	
	1 par Wadmals Do	
	2 st Sidenmyssor	
	1 st Kattuns Do	

Madame Wetterberg, skyldig
Sörkämsta Johan Hansson
Ede Anders Olsson

Härifrån afgår

Likstol
1/8 procent till de fattiga
Inventariilösen

Af behållningen tillfalla Esbjörn Olofsson 2/3.

(sedan skiftas boet med noggrann redovisning för vilka ting maken resp barnen er-
håller)

Ja, detta var ett exempel på den standard som dessa personer hade uppnått. Om man jämför med bouppteckningar för andra "mindre bemedlade" personer tillhör nog båda dessa personer de "bättre lottade", vilket antogs redan i början av denna bok.

Sannolikt var de självägande bönderna, trots en relativ knapphet ändå de som materiellt sett hade det bäst i dåtidens samhälle.

Personer utanför släkten.

Om "Ljusdalingar" som ej tillhör släkten finns naturligtvis en hel del att berätta. Vi ska dock begränsa oss till några personer som har anknytning till vår släkt.

I släktens ägo finns en ryamatta med årtalet 1743 invävt. Till denna ryamatta finns en nedskriven berättelse som lyder:

Per Jonsson, född 1726, ägare af hemmanet Kolsvedja Nr 3 gifte sig med Helena Frankenberg, länsmansdotter från Horne, der länsmansgården var belägen. Detta ansågs som ett förnämligt parti för Per Jonsson hvarför till brölloppet byggdes bro öfver Kolsvedjaån der förut endast spänger funnos. Med denna Helena Frankenberg kom ryan till Per Jons gård och har sedan gått i arf tills den såldes på auktion år 1911 efter Jon Olsson till Anders Olsson å Kolsvedja Nr 2.

Ingen efterforskning har skett för denna Helena Frankenberg. Uppgifterna kan dock vara något förvanskade. Bland dödsattesterna finns nämligen en redogörelse för en Peter Frankenberg, som med tanke på namn och dödsår kan vara denna Helenas far eller farbror. Vissa gemensamma beröringspunkter till den bevarade redogörelsen om ryan kan dock spåras. Jag överlåter åt läsaren att bedöma detta. Historien är dock onekligen så intressant att den oavsett detta förtjänar berättas. Dödsattesten lyder:

1745 No 23. Rustmästaren och gästgifvaren Peter Frankenberg 55 år gl född i färnebo sochn i Gästrikland. Fader varit fälwäbel under ... Regementet och Ofvansjö Compagnie Johan Frankenberg, modren hustru Helena Gavelin. Kom i ungdomen i tjänst hos Majoren Carl Törnfeldt och således i följe med honom ut til Grefwe Leijonhufvuds armé och när slaget vid Poltava war så olyckligt aflupit som almänt bekant är kom och denna Frankenberg i Ryska fångenskapen hwarest han satt ifrån 1709 til 1719 då han igenom flyckten derifrån sielf ranconnerade. 1720 blef han Rustmästare wid Jerfsö Compagnie hwarwid han stod til år 1731 då han tog afsked. Sedan gifte han sig samma år med afl länsman Johan Delins Enka, hustru Margareta Nordelin och emottog gästgifveriet, boendes i Åkersta. Lefde med sin ... hustru i 14 år och hade med henne 5 barn, 4 söner och 1 dotter. Siukdomen hwaraf han förswagades och omsider dödde tycktes wara en species af wattusot. Död d 3 aug. Begr d 11.

Ibland känns historiens vingslag även över Ljusdal..

ÖREBRODELEN

Geografisk utbredning.

Min mor föddes år 1908 i Örebro. I denna trakt, motsvarande nuvarande Örebro län finns huvuddelen av de kända anfädren, dock spridda i ett stort antal socknar. På min

mormors sida finns även en gren som härstammar från Värmland. Dessa anfäder är födda i socknarna Tveta, Visnum, Visnums-Kil, Rudskoga, Svinevad, Sunne och Kila. Ytterligare en "gren" har identifierats, men den "överraskningen" avslöjas först senare i denna skrift.

Det är en smula anmärkningsvärt att min svärmor Harriets släkt till stora delar sammanfaller geografiskt med mina nu redovisade "Örebroanfäder". Så nära beröringspunkter finns att anfäder tillhörande Maja och Harriet i ett fall finns på samma mikrofilmsblad, d v s i samma sockendel under samma tid. De har däremot inte levt i samma by, vilket ju skulle kunnat medföra att oväntade släktskaper kunnat upptäckas (!) Nåja om man går tillräckligt långt tillbaka, så vem vet ...? I min svärmors släkt synes nästan samtliga anfäder ha någon anknytning till bergsbruket i dessa trakter, medan mina egna anfäder inte i något fall haft sådan sysselsättning utan i huvudsak ägnat sig åt "modernäringen" jordbruket. Det är antagligen betecknande att yrkesvalet eller sättet för försörjning ofta gått i arv även under denna tid.

Antal personer.

Antal antecknade personer i min mors släktgren uppgår till 211 st. Av dessa är cirka 135 födda i Örebro län (Närke) , drygt 70 i Värmland och två i Västergötland (Hova socken).

Yrken.

Trots att boken omfattar den tid då industrialiseringarna började slå igenom i landet, finns det som ovan nämnts överhuvudtaget ingen anteckning om någon sysselsättning inom den framväxande industrin. Här som på många andra ställen "ärvdes" yrket ofta från far till son. Det helt dominerande "yrket" är därför, förutom soldatens, jordbrukaren som bonde, "brukare", torpare eller dräng. Först i den senare delen av 1800-talet förekommer annan sysselsättning, då i två fall som skomakare.

Soldater finns angivna i personförteckningarna. Tydligt är generna bra i krigarhänseende, då två soldater befordrades till "Corpral". Någon soldat som stupat i krig har inte antecknats. Kunde forskningen föras tillbaka till 1600-talet skulle antagligen ett betydande antal stupade kunnat noteras.

Äktenskap.

Äktenskapet var på denna tid en klar nödvändighet för att överleva. Att makarna kompletterade varandra med olika arbetsuppgifter i vardagen var viktigt. Om makarna kompletterade varandra i andra avseenden framgår inte, men var sannolikt mindre viktigt. Begreppet skilsmässa var okänt och i de fall någon av personerna varit gift mer än en gång, föranleddes detta helt enkelt av att vederbörande blev änka eller änkling. Äktenskapet ingicks ofta så snart parterna var giftasvuxna. Så ansågs vara fallet vid drygt tjugo år. Som änkling gifte sig mannen ofta med en ny hustru inom några få år. Man kan möjligen dra slutsatsen av det framtagna materialet, att i de fall mannen blev änkling gifte han ofta om sig om sig med en betydligt yngre kvinna. Anledningen till detta torde vara att det inte då, som kanske är fallet idag, fanns fränskilda kvinnor att "välja bland" utan att de kvinnor som stod till buds var de nyligen giftasvuxna kvinnorna eller någon kvinna som blivit änka. Ur den unga kvinnans eller änkans

synpunkt kunde det kanske vara en fördel, inte att mannen var äldre, utan att han förmodligen ägde gård, brukade torp eller på annat sätt hade försörjningen någorlunda ordnad. Ett tydligt resultat av detta är följande exempel bland "omgifta" män.

Nr	Make	Ålders- skillnad (år)
3:7	Karl Johan Lindegren	28
6:39 (2 äkt)	Anders Jonsson	6
6:39 (3 äkt)	Anders Jonsson	18
6:41	Bengt Jansson	8
6:51	Olof Ersson	31
7:93	Olof Tysting	15
8:141 (2 äkt)	Per Jansson	34 (!)

Den ovan nämnde Olof Ersson, vars födelseattest tyvärr inte kunnat återfinnas, gifte sig omkring år 1758 vid 20 års ålder med den tio år äldre (!) hustrun Margareta. Denna Margareta avled dock och år 1785 gifte han om sig med "pigan Kjerstin Andersdotter på Tweta". Den nya hustrun var då 23 år, medan Olof fyllt 54. Paret satte raskt fyra barn till världen, Stina, Mertha, Eric och Anders. Det sista barnet, Anders, föddes år 1796, då fadern Olof var 65 år gammal. Sju år senare avled Olof av "Wattusot". Hustrun Kjerstin antecknas därefter som änka och gifte tydligen aldrig om sig. Hon levde till år 1830, då hon antecknas som avliden i "Frossfeber". Hon hade dock träffat andra män, då det i husförhörslängden för åren 1811-1816 antecknas en "oäkta son Johannes Jonsson, 1815". Detta skulle då vara ett s k oäkta barn fött när modern Kjerstin var 53 år gammal. Vid sin död antecknades hon som "Understödshjon".

"Oäktingar".

Förutom min morfar Edvin Lindkvist som vid födelsen antecknats som oäkta, men vars far senare kommit "till rätta", (se personbeskrivningar nedan) har endast en "oäkting" påträffats i "linjen". Denne är soldaten Jonas Backman (6:59). Han var för övrigt framgångsrik och avancerade till korpral, vilket nog var ett betydande steg på den tiden. I hans födelseattest utpekas dock en fader ("säges vara"). Denne skulle då vara en soldat med det onekligen passande namnet Carl Killman. Bland syskon till anfadren finns dock några "oäktingar" antecknade.

Antal barn.

I materialet finns inga direkta uppgifter om antal barn. En uppfattning kan erhållas genom att följa husförhörslängderna och notera barnantalet. Detta låter sig dock inte göra för de tidigare generationerna, där materialet är ofullständigt. Det kan dock nämnas att i vissa socknar (t ex Ljusdal) har barnantalet i stort sett alltid uppgivits i dödsattesterna, varför en betydligt bättre bild av familjen kan erhållas. Antagligen är uppgifterna i underkant, då barn som fötts och avlidit mellan husförhören inte alltid finns antecknade i husförhörslängderna. En kompletterande undersökning av alla dödböcker skulle vara mycket tidskrävande.

För de generationer som kan följas föreligger följande uppgifter:

Generation nr	Antal föräldrapar	Antal barn per par
1	1	2
2	1	5
3	1	5
4	4	6,5
5	8	6,7
6	14	6,1
Vägt medeltal		6,0

Levnadsålder.

Uppgift om levnadsålder erhålles naturligtvis enklast genom att beräkna åldern, då såväl födelseår som dödsår är känt. Då kyrkböckerna oftast börjat föras vid sekelskiftet 1600/1700 och detta samtidigt avsett såväl födelse- som dödböcker får, för de tidigare anfädren, den uppgift om ålder som anges i dödböckerna godtas. (Födelseböcker för tiden för födelsen saknas då.) Med denna komplettering har ålder vid dödsfallet kunnat anges för cirka 60 personer. Resultatet redovisas dels i personförteckningarna, dels i diagram.

Det kan omedelbart konstateras att medelåldern avsevärt skiljer sig från vad som redovisats på motsvarande sätt för anfädren i Hälsingland. Ett betydligt större antal av de redovisade personerna har avlidit vid åldrar mellan 40 och 70 år, däremot har även här ett betydande antal nått levnadsålder över 80 år.

Att spekulera i anledningen till detta är naturligtvis oseriöst utan mycket grundliga undersökningar för ett betydligt större antal personer. Tendensen är dock ändå så markant att det är sannolikt att en undersökning av ett större statistiskt material skulle visa ett liknande resultat. Om så är fallet finns anledningen säkert att finna i den nöd som den stora folkökningen under 1800-talet medförde. Detta torde i första hand ha drabbat de mellersta och södra delarna av landet. Bristen på jord var uppenbar och byarnas "allmänningar" var sannolikt utnyttjade till bristningsgränsen. I avsnittet "Korta notiser" finns också en del anteckningar ur husförhørs-längderna återgivna, som visar en påfallande fattigdom.

Jordbristen var också en god grogrund för det framväxande statarsystemet som ju rekryterades även ur de stora barnkullar som inte kunde försörjas på den egna gården eller torpet.

Om detta skulle vara belagt kan man konstatera att personernas livslängd i denna del av landet varit lägre på grund av svält och undernäring. Det bör dock påpekas att anfädren i Hälsingland till mycket stor del varit självvägande bönder, medan det i detta material finns en större andel torpare och tjänstefolk. Kortaste levnadstid fick vår morfars mor Hilda Karlsson, som avled vid 20 års ålder. Längsta levnad redovisas för vår morfar Edvin Lindkvist. Därefter kommer Ellika Ersdotter, (6:48) som avled i fat-

tighuset i Kvistbro samt för f d soldaten Olof Tysting, (7:93) som avled av giktvärk. Båda uppges ha nått en ålder av 88 år.

Dödsorsaker.

Dödsorsakerna har som ovan nämnts redovisats av vederbörande präst. Av de cirka 60 personer som har dödsorsak angiven i attest uppges cirka 20 personer ha avlidit av "Ålderdomssvaghet" etc. En person har drunknat, se nedan. För övriga är dödsorsakerna ganska "vanliga" för tidsperioden. De återkommande epidemierna har naturligtvis i första hand drabbat barnen, varför några tydliga "spår" efter dessa sällan finns bland vuxna personer.

De kortfattade beskrivningarna över dödsorsak, "slag", "hetsig feber" etc ersätts dock ibland av mera utförliga beskrivningar. Ett exempel är Margareta Andersdotter, syster till den nedan med nummer 7:71 redovisade Anders Andersson. För henne anges i dödsattesten. *"Margareta Andersdotter, en piga i Ökna, blef, efter hela 10 årens sängliggande af en ganska plågsam verk i kroppen, som hånne år 1769 hastigt åkommit, då hon gått ute på marken, och hvaraf kroppen var hopkrympt, sönderslagen, död den 3 och begrofs den 7 Maji, gammal 19 år."*

Namn.

Namnvalet under 1700- och 1800-talet visar inga "sensationer". Tidsepoken (och yrkesinriktningen) ger inte utrymme för förändringar genom invandring (jfr vallonerna inom bergshanteringen). Namnen är därför ganska "triviala". Namn som Anders, Johan i olika former Johan, Jon, Jan, Jöns etc förekommer ganska ofta liksom Erik och Carl. Bland mansnamnen tillhör kanske Salomon (5:31), och Amund (9:289) de ovanligare. Efternamnen bildades som ovan nämnts enligt s k patronymikon, d v s de bildades efter faderns förnamn. Dessa är därför inte heller särskilt "originella", bortsett från soldatnamnen, som sannerligen ibland bildades mycket "fritt". I släkten finns väl inga anmärkningsvärda namnval, men i kyrkböckerna kan man stöta på namn som Lekatt, Ök, Näbb etc. Ibland tycks namnvalet präglad av en viss humor. I byn "Wärresta" i Sköllersta tog sig en soldat namnet "Wärre", som ju kan tyckas vara en logisk namnbildning efter byn. Hans efterträdare antecknas dock som soldaten "Wärst", vilket naturligtvis låg nära till hands. Om namnvalet är en slump, ett utslag av skämtlynne hos den enskilde soldaten eller från befälet kan man ju bara gissa. Till glädje för författaren till dessa rader har också namnet Lennart visat sig, se nedan under "Korta notiser".

Kvinnonamnen är kanske mera intressanta. Det framgår tydligt att kvinnonamnen, precis som idag, har sina "perioder" av popularitet. Som mycket vanliga under i stort sett hela perioden förekommer namn som Catharina, Annika och inte minst Cajsa. Som exempel redovisas här samtliga kvinnonamn i födelseboken för år 1802 i Sköllersta, då vår "anmoder" Brita Cajsa Olsdotter föddes

Brita Cajsa
Anna Cajsa
Brita Stina
Ebba Carolina
Stina Cajsa

Maria Lovisa
Maja Lisa
Cathrina
Stina
Cajsa Lisa

Brita Cajsa
Stina Cajsa
Anna Cathrina
Anna Cajsa
Maria

Brita Cajsa
Anna
Maja Stina

Lena Cajsa
Anna Brita
Anna Cajsa

Cajsa Lisa
Stina Lisa
Anna Lisa

Ska man finna rätt "Cajsa" ett sådant år gäller det att ha tillgång till födelsedatum !

Under 1800-talet blev det också allt vanligare med två namn. Ett studium av de då vanliga namnen ger onekligen associationer till namn, som varit mer än populära under vår egen tid. Vi tar återigen Brita Cajsa till vårt exempel. De barn hon födde tillsammans med maken Anders bar följande namn:

Anders Gustaf
Maria Charlotta
Christina Lovisa
Johanna Sophia
Anna Gustava
Brita Cajsa
Per Johan

Det kunde lika gärna vara år 1995 !

Av mera ovanliga kvinnonamn kan de, som jag tycker, vackra namnen Ellika och Ebba anges.

Namnsederna är påtagligt olika de som antecknats i Hälsingland. Speciellt kvinnonamnen i den delen av landet domineras av namnen Karin, Kerstin, Brita etc, men även namnen Gölin och Emfrid förekommer relativt ofta.

Personbeskrivningar

1.2 MAJA LINDKVIST, 1907 - 1990

Födelseort: Örebro

1:2 Maja Olsson, min mor.

Den 17 januari 1908 föddes det unga paret Edvin och Linnéas första barn. Det blev en dotter som vid dopet fick namnen Anna Maria. Som smeknamn skulle hon komma att kallas Maja under hela sitt liv. Föräldrarna hade gift sig den 18 april 1908.

Pappa Edvin var vid dotterns födelse 21 år. Mamma Linnéa var endast 19. Båda föräldrarna var födda i Örebrotrakten, Linnéa i staden och Edvin i grannförsamlingen Ånsta-Längsbro.

Edvin hade redan levt ett äventyrligt och delvis sorgfyllt liv. Han var vid födelsen antecknad som "oäkta" d v s utan känd fader. Denne dök dock så småningom upp och gifte sig med Edvins mor, tvillingsystern Hilda. Hon dog dock mycket ung och Edvin var ensam med sin far, som dock så småningom tycks ha försvunnit till Stockholm. Edvin fick därför redan tidigt lära sig att ta vara på sig själv. (Se beskrivning över Edvin och Linnéa nedan).

Linnéa var dotter till skomakaren Karl Johan Lindegren och hans maka Hilda Lovisa Andersdotter, vilka med andra ord är Majas morfar och mormor.

Hur såg då världen ut vid denna tid? Ja, 1800-talets fattigdom började avta och levnadsstandarden ökade. Emigrationen hade avstannat. Allt såg ut att förändra sig till det bättre. Indelningsverket avskaffades och år 1901 hade allmän värnplikt införts. Unionen med Norge hade brutits år 1905. Oscar II hade året innan Majas födelse ersatts på tronen av Gustaf V. Arvid Lindman hade år 1906 tillträtt som statsminister.

Orosmoln fanns dock både inom och utom landet. I Sverige pågick rösträttsstriden med full kraft. Den politiska oron resulterade år 1909 i den välkända skorstrejken, och det var bara något år kvar innan skotten i Sarajevo på nytt skulle sätta i första hand Europa i brand i det som senare skulle kallas första världskriget.

Majas ungdom präglades med andra ord av många stora historiska skeenden.

Hennes första uppväxttid var sannolikt harmonisk tillsammans med fadern Edvin och modern Linnéa. När Maja var två år gammal kom lillasyster Karin. Pappa Edvin arbetade nu inom tidningsvärlden och man kom att flytta omkring i landet ett antal gånger. Vid endast tre års ålder lämnade Maja och familjen Örebro. Resmålet denna gång var Hudiksvall. Här skulle dock en dramatisk händelse inträffa. Familjens tredje barn väntades. Födelsen avlöpte lyckligt för barnet, som blev sonen Sven, alltså en lillebror till Maja. För den unga modern gick det dock sämre. I dödsattesten antecknas att hon avled i "akut förblödning". Pappa Edvin stod därmed ensam med den sexåriga Maja, hennes lillasyster Karin och den nyfödde Sven. De antagligen lyckliga förhållandena kom raskt att ändras till det sämre. Med en ensamstående, minst sagt rastlös fader, som dessutom inte var överdrivet intresserad av sina barn, blev den fortsatta uppväxten en tid ganska orolig.

År 1915, d v s när Sven bara var ett år gammal trädde moder nr två in på scenen. Det var en kvinna vid namn Carolina Bergström. Äktenskapet med Edvin blev dock kortvarigt och slutade i skilsmässa, vilket bortsett från vad som gäller för författaren till dessa rader är släktens hittills enda.

År 1916, efter cirka fem år i Hudiksvall, fortsatte resan till Ljusdal för fyra års arbete för pappa Edvin vid Ljusdals Posten. Maja hade antagligen börjat sin skolgång i Hudiksvall eftersom det i bevarad "anmärkningsbok" d v s betygsbok från Ljusdal finns antecknat att hon var inskriven i folkskolan i Wij år 1919 med lärarinnan Agnes Andersson, som följdes av Signe Jonsson. Nya arbeten hägrade dock för Edvin, och efter ytterligare fyra år bröt familjen upp för vidare verksamhet i Piteå. Till Piteå flyttade dock inte Maja direkt. Under en tid vistades hon i Vänersborg, antagligen hos en kvinna vid namn Nancy. Här gick Maja, som nu var tolv år i såväl skola som dansskola. På baksidan av ett foto från dansskolan, antagligen vid någon terminsavslutning har Maja antecknat: "*Minne från dansskolan i Vänersborg 1920. Med på bilden min bästa vän Birgit Hindersson. För uppvisningen var fönstrena öppna och vi fröso i våra baddräkter*".

Året därpå anslöt sig dock Maja till den övriga familjen och på hösten 1921 togs hon in i andra klassen vid Piteå Samskola. Studieresultatet var bra och den 30 maj 1925 avlade Maja realexamen med goda betyg framförallt i Geografi, Historia, Kristendom, Biologi, Musik och Gymnastik. (Samtliga "Med beröm godkänd", vilket motsvarar "AB" eller senare "4"). Något sämre betyg noterades för Fysik, Kemi och Matematik. ("Godkänd"). Att intresset för dessa discipliner var bristande gjorde hon senare aldrig någon hemlighet av.

I Piteå uppenbarade sig "mamma" nr 3, då Edvin gifte sig för tredje gången. Den utvalda var denna gång Ellen Johansson, som senare alltid skulle kallas "tant Ellen" av Maja och de övriga två syskonen.

Maja konfirmerades i Piteå stadskyrka. Detta skedde den 12 juli 1924. Majas konfirmerationspräst var J Alfred Edström, kyrkoherde i församlingen. Som konfirmerationsminne erhöles konfirmerationstidningen "Helig vår" med lämplig litteratur för dåtidens konfirmand. En dikt av kyrkoherde E G Bohman avslutas med strofen

*Må nu vid helig altarrund
ditt stora val du göra
och träda in i Guds förbund
att honom helt tillhöra.
O, lyssna till Hans milda röst
låt Honom få ditt hjärta.
Då har du segerkraft och tröst
i livets strid och smärta !*

I Piteå kom, i äktenskapet med Ellen, Edvins fjärde barn, sonen Arne. Familjen återvände år 1926 till Ljusdal. Här föddes Edvins femte barn, som var det andra gemensamma barnet med Ellen och som blev Majas andra halvsyskon. Denna gång blev det dottern Britt.

I Ljusdal kan man anta att Maja "rotade sig" mera än på andra platser. Att hon hade flera vänner och att gymnastiken var ett stort intresse, framgår av bevarade bilder och diplom, bl a från år 1927.

Under denna period fick Maja också prova på arbetslivet. I tjänstgöringsbetyg från år 1930, utfärdat av advokat Widstrand framgår att hon i tre år varit anställd på dennes advokatbyrå och visat "plikttrohet, noggrannhet, vakenhet och intresse". Arbetsuppgifterna bestod i maskinskrivning, förande av räkenskaper (!) samt enklare ärenden och uppdrag.

I Ljusdal skulle Maja också komma att bo återstoden av sitt liv. När familjen återigen, år 1939, flyttade, denna gång söderut, stannade Maja kvar. Anledningen var bondsonen Olle Olsson i Kolsvedja som "vunnit hennes hjärta" som det så romantiskt heter.

Olle och Maja gifte sig år 1937, två år efter det att systemen Karin gift sig med urmakaren Eric Lindberg i Järvsö. Karin skulle senare alltid vara ett viktigt stöd i livet för Maja och jag minns hennes många (och långa) telefonsamtal med sin syster.

Maja skulle nu göra sin entré i livet som jordbrukarhustru. Förlovningen skedde mer eller mindre i hemlighet och reaktionerna från svärföräldrarna var ganska olika. På Ljusdals Tidnings brevpapper inkom följande brev från fadern Edvin:

"Du ska inte förvåna dig över att mor och jag fingo en s k chock när meddelandet om förlovningen kom. Vi hade ju inte reda på ett dyft och inte sa Olle något heller när han for. Vi trodde också att familjen Olsson var ovetande om ert beslut..... Jag förmodar att ni ännu inte bestämt er för när bröllopet skall stå. Emellertid ger jag dig ett löfte redan nu om samma hjälp som Karin fick. Och jag förmodar att - om du kramar om tant Ellen - hon inte är ovillig att hjälpa dig till rätta efter sin förmåga. Men då ska du anförtro dig åt henne. Hon torde kunna bli ett gott stöd i arbetet för skapande av ditt hem."

Från Olles föräldrar inkom ett brev med följande "lugna" kommentarer:

"Som vi hört i telefon idag ämnar ni förlova eder i kväll, det kommer ju för all del inte oväntat. Ni har ju sällskapat i många år så ni vet vad ni gör och önskar vi Maja hjärtligt välkommen i vår släkt. Och må Guds välsignelse alltid vila över eder !"

Det kan väl redan här konstateras att de nyförlovades relation till "tant Ellen" inte var den innerligaste och att förhållandet till pappa Edvin ofta var en smula formellt.

Nåja, Maja skulle nu förberedas för sin nya syssla som jordbrukarhustru. Ett lämpligt sätt att lära sig något om en värld hon antagligen kunde mycket litet om var att gå igenom Helsingegårdens Lanthushållskolas "långa" kurs i Järvsö. Av betyg framgår att Maja genomgått den s k vinterkursen om 165 dagar (1 november till 25 april år 1937). Betyget var sannerligen bra. I de praktiska ämnena låg Maja i topp i matlagning, bakning mm, i tvätt och städning samt i sömnad och vävning. I de teoretiska ämnen erhöles högt betyg i bokföring. I ämnet "nötboskaps- och svinskötsel" var Maja ensam av de trettio eleverna om betyget "Med utmärkt beröm godkänd", d v s "a" eller en klar "5:a"! (Hon visade senare inga större praktiska färdigheter inom detta ämne). Därmed är vi inne på den del av Majs fortsatta liv som i huvudsak skildrats i beskrivningen över hennes make Olle Olsson d v s min far.

Historien om när min bror Anders och jag kom till världen utelämnas därför.

Vi kan dock titta lite närmare på min mammas roll i familjen och i huset. Jag övergår nu till att kalla Maja för mamma. Som framgår av berättelsen om pappa Olle, så var könsrollerna ganska fasta. Olle deltog mycket lite i hushållsarbetet. Det enda undantag jag kan erinra mig var när mamma en gång var inlagd på sjukhus. Pappa bestämde då att "Här ska bakas"! Ingredienser togs fram, kokboken studerades och den tämligen nyinköpta hushållsmaskinen (assistenten) apterades på lämpligt sätt. Det hela slutade dock med att degen fick en sådan konsistens att både pappa och vi barn var övertygad om att hela hushållsapparaten skulle spricka. Bakningsprojektet avbröts och det var nog både första och sista gången pappa försökte baka.

När det gäller mat finns det åtskilligt att minnas. Vardagarna, ofta med tillfälligt anställt folk till hjälp var mycket inrutade. Kl 7 på morgonen morgonkaffe, kl 9 frukost, kl 10.30 förmiddagskaffe, kl 13 "middag" och kl 15.30 eftermiddagskaffe. Arbetet slutade väl vanligen omkring kl 17, men kvällsmat skulle serveras kl 18. Jag minns fortfarande Nils Janssons försvarliga grötportioner.

Vad serverades då? Ja, i allmänhet var det naturligtvis vardaglig husmanskost. Till de mera "exotiska" rätterna hörde väl paltbröd med fläsk, lingon och vit sås, blodplättar, halstrad strömming och något som kallades "smålandsdoppa". Strömmingen halstrades direkt på glöden i spisen och var en läckerhet. I övrigt var det oftast vanligare rätter, kory, köttbullar, bruna bönor, pannkaka mm. Man kan tänka sig vilka problem som måste ha funnits innan vare sig kylskåp eller frys fanns i huset. (Jag minns när första kylskåpet hämtades med häst och vagn !).

Söndagarna fanns inget "extrafolk" i huset, men någon husmorssemester var det inte fråga om. Frukosten bestod alltid av mjölkchoklad med ett berg av färdigbredda fralor med pålägg. (Pojkar äter mycket !) Middagen bestod ofta av en ganska torr stek som uppskuren i skivor serverades med potatis, sås, gelé, gurka mm. Fantastiskt gott! Till detta dracks av Anders och mig läsk, som delades till sista milliliteren och pilsner av pappa och mamma. Pappa tog då också alltid fram två snapsglas som frikostigt fylldes med Renat. Pappa skålade och satte i sig innehållet i sitt glas, medan mamma på sin höjd smuttade. Att pappa sedan fick "upppoffra sig" och tömma mammas glas också hörde till rutinen. På eftermiddagen dracks kaffet ofta tillsammans med farmor, farfar och faster.

Starkvarorna var inte så ofta förekommande utom vid större fester med släkt och vänner. Då serverades ofta mat och fram på kvällen samlades gubbarna i "förmaket" med framdukad konjak (Eau de Vie) som blandades med Vichyvatten i frikostigt stora grogglas. Då löstes tillsammans med Eric Lindberg, Pelle Höglund, Olle Olinder, Fritz Nilzén m fl de flesta världsproblemen. Anders och jag döpte gänget till "Groggpojkar-na".

Till i vart fall södagsmaten som serverades hörde alltid dessert eller efterrätt som det hette då. Inte alltför sällan var det Hälsingeostkaka som då stod på bordet. Denna suveräna delikatess är numera introducerad i Smålandsfamiljen med stor framgång och varje besök i Ljusdal innefattar inköp av 1 kg för framtida behov. De större festerna var sedan surströmmingspremiären, som jag dock inte tog någon större del i utan ägnade mig åt köttbullar el likn.

En tradition som det kan vara trevligt att berätta om i detta sammanhang är jularna i Kolsvedja. Det började naturligtvis med införskaffande av julgran (hest tagen på någon bolagsskog) och inköp av julklappar. Jag minns att storebror Anders och jag ett

år disponerade sammanlagt kr 30:- för juklappar till mamma, pappa, faster, farmor och farfar. Det gick det också. Dagarna före jul var det stökigt, för då skulle golven fernissas, vilket ibland innebar sovande i annat rum medan det torkade. Dagen före julafton skulle granen kläs, och med alla bidrag i form av julgranspyrdnader vi barn förfärdigat i skolan blev själva granen till sist ganska osynlig under ett berg av tomtar, flaggor, halmpyrdnader mm mm.

På julaftonsmorgonen var mamma och pappa uppe med tuppen och när Anders och jag vaknade var juldukar utlagda, ljusstakar i ordning och diverse jullöpare uppsatta. Vi tyckte det var fint i huset. Julbordet var klart sådär vid 12-tiden och det angreps med stor energi. Mätta och belåtna pysslade vi sedan med juklappar och framförallt med rimmen. Både pappa och faster Karin satte en ära i att rimma på de flesta klapparna. Faster Karins nödrim väckte ofta munterhet. I sanningens namn skall sägas att även mamma producerade en och annan vers och naturligtvis brorsan och jag. Nåja nervositeten steg och efter en kopp kaffe på eftermiddagen (eller en rackabajsare för pappa) kallades till kvällsmat uppe hos farmor. Då serverades lutfisken följd av risgrynsgrot, med obligatorisk mandel och rim för den drabbade. Nu var det närmast olidligt för oss barn (åtminstone för mig) och disken verkade aldrig bli klar. Till sist var dock tomten i antågande och jag minns hur besviken jag var att pappa då naturligtvis måste gå ut och ge hästarna hö, eller att faster Karin på julaftonskvällen hade ärende till hemslöjden. Tomten kom naturligtvis innan dom hade hunnit komma in igen! Visserligen tyckte jag det var konstigt, minns jag, att tomten en gång hade örhängen, men vad bryr man sig om det, när säcken är full med klappar.

Utdelandet skedde lugnt med pappa som rimläsare och fördelare och det var ofta någon högst speciell klapp man önskat sig som man ivrigt väntade på. Bortskämd som man var (Anders håller med) uppfylldes också denna önskan oftast.

Efter denna anspänning blev juldagen ganska lugn och vi barn orkade först senare följa med till julottan. Jag minns dock att jag tyckte det var fint att man tände ljuset i hela huset innan man åkte till ottan. Jag vet inte varifrån den traditionen kom, men nog var det fint när alla hus var upplysta så tidigt. Juklapparna skulle prövas och det gällde inte bara oss barn. Jag minns när Anders (eller vi tillsammans) fick ett ganska omfattande Mekano. När vi vaknade tuffade en eldriven mekanobil med släp, på vilket batteriet fanns, omkring på köksgolvet. Pappa hade förstås inte kunnat låta bli att "pröva".

Vad som i övrigt kan berättas om mamma och hennes tillvaro är naturligtvis att hon fick mycket hjälp av både sin svägerska, min faster Karin samt av farmor. Relationerna mellan dem var oftast mycket goda. Någon enstaka gång kunde det väl vara lite irriterat, men det hörde trots allt till undantagen. Man kan ju i och för sig förstå att det kunde ha sina sidor att leva i ett äktenskap, uppfostra barn och sköta ett hushåll med svärmor, svärfar och svägerska boende i samma hus.

Mammas fritidsintressen var få. I första hand ägnade hon sig åt sitt umgänge med släkt och vänner. Bland de närmaste vännerna förutom system Karin fanns Signe Nilzén, Märta Höglund, Kerstin Olinder m fl. Till största delen hade mamma och faster samma bekantskapskrets. Förhållandet till slakten var gott. Umgänget med system Karin var som ovan nämnts livligt medan träffarna med Sven, Arne och Astrid var mera sällsynta, p g a de längre avstånden. Med fadern Edvin och med tant Ellen var det väl egentligen aldrig riktigt hjärtligt. Jag anade en viss "respekt" från både

pappa och mamma. Rätteligen ska sägas att när Edvin äntligen kommit till ro efter resan och gärna fått sig en tår på tand så var han mycket trevlig och roande.

Ären de passerade även för mamma och ålderdomen kom att bli mera och mera ensam. Farfar dog år 1955, pappa dog år 1970, farmor år 1975 och med sönerna boende på annan ort var det så bara faster och mamma kvar i huset. Det fungerade trots allt ganska bra och jag tror de kom varandra ganska nära under denna tid. Efter att mamma hade gått igenom en besvärlig höftledsoperation kom på nytt en sorg, då svägerskan Karin avled på Hudiksvalls lasarett den 9/2 1983. Jag satt för övrigt vid hennes dödsbädd och upplevde hennes sista timmar och insomnande.

Mamma var nu ensam. Vi hyrde ut den övre våningen i Kolsvedja, men ålderdomskrämporna, som angivits för så många av hennes anfäder, drabbade även henne. Efter att ett antal år ha bott på ålderdomshemmet i Nore fick hon uppleva inflyttningen i det helt nya servicehuset Ljusdal. Hennes senilitet hade dock tilltagit och det blev mer och mer svårt att kommunicera med henne.

Anders och jag hade dock kommit överens om att hon skulle få uppleva ytterligare ett "kalas". Till hennes 80-årsdag den 17 januari hade vi inbjudit först den närmaste släkten och sedan alla grannar och bekanta till mat, resp kaffekalas. Mamma hämtades i taxi och vi bävade kanske för hur det skulle gå. Det gick dock helt förvånansvärt bra. Tillbaka i sin hemmiljö och med de gamla vännerna omkring sig såg vi mamma "leva upp" igen. Den taxi som beställts till kl 22 fick återvända "tomhänt" då mamma absolut inte ville åka tillbaka till "hemmet". En så lyckad fest vet jag inte om jag någonsin upplevt.

År 1990 togs hon in så in på sjukhuset i Ljusdal i medvetslöst tillstånd. Min bror och jag tillbringade en vecka vid hennes sjuksäng, men var sedan tvungna att återvända till våra arbeten. Jag tror dock att vi båda aldrig glömmer den lilla högtid vi hade i hennes sjukrum med prästen Magnus Franck. Med oro i hjärtat ringde jag sedan varje morgon till sjukhuset och den 13 juli kom det väntade men för den skull lika sorgliga beskedet att mamma inte klarat natten utan avlidit.

Mamma begravdes i familjegraven vid pappas sida. Bland musiken, som jag fått förtroendet att välja fanns Händels "Largo" med orgel och violin, det stycke min far framfört kanske flest gånger vid alla begravningar han medverkat vid som musiker.

2:3 EDVIN LINDKVIST, 1887 – 1976**Födelseort: Örebro**

2:3 Edvin Lindkvist, min morfar.

Beskrivningen av Edvin Lindkvist har av naturliga skäl många beröringspunkter med berättelsen om dottern Maja. En hel del sakuppgifter återkommer därför i denna beskrivning, men då jag tycket att varje sådan ska kunna "fungera" någorlunda oberoende av andra har jag låtit alla sakuppgifter som är gemensamma stå kvar. Jag hoppas läsaren ursäktar dessa upprepningar.

Edvin eller Karl August Edvin, som var hans fullständiga namn föddes 1887-03-27.

Födelseplats var Ånsta by, Aspholmen, f d Ryttmästarboställe. Församlingen hette Ånsta-Långbro. Såväl Ånsta som Långbro kyrka stängdes dock av Gustaf Vasa omkring år 1550 och som församlingskyrka användes Nicolai kyrka i Örebro centrum.

Långbro kyrka återuppfördes år 1902. Av Ånsta kyrka återstår bara några enstaka stenrester.

Aspholmen har idag gett sitt namn åt en hel stadsdel i sydvästra delen av Örebro stad. I området finns gatunamn som påminner om vad som varit, t ex Boställsvägen, Skvadronvägen, Aspholmsvägen mm. Själva bostället finns redovisat på karta från 1956. Det är dock numera rivet och har lämnat plats för kontor (LRF).

Söder om Aspholmen finns än idag några "torp" kvar som väl antagligen kommer att rivas.

Att Edvin skulle födas just år 1887 var kanske typiskt för hans tämligen äventyrliga levnad. Just år 1887 var nämligen ett av 1800-talets värsta missväxtår och under detta år emigrerade cirka 50.000 personer från Sverige, i huvudsak till Nordamerika.

Att missväxten säkert drabbade stadsbefolkningen likaväl som landsbygden är helt klart. Vid denna tid var fortfarande uttrycket "mjölk milen" mycket aktuellt och sade hur lång väg mjölken kunde transporteras innan den surnade.

Städerna hade därför egna jordbruk. Under 1880-talet hade t ex Stockholm inom stadsgränserna cirka 150 ladugårdar och över 1.000 kor. Jfr Per-Anders Fogelströms roman "*Mina drömmars Stad*".

Så såg Edvins första år ut.

Enligt födelseattesten, var Edvin "oäkta" dvs fadern var okänd. Mer om detta senare !

Som mor uppges "Dottern Hilda Carlsson, Aspholmen, ej gift, 18 år."

Denna Hilda Carlsson hade en tvillingsyster Hulda, båda födda 9 jan 1869 och ytterligare fem syskon.

Hilda Carlssons föräldrar, vilket då också blir Edvins morfar och mormor, var Carl Carlsson, född i Wiby 1825 och Stina Lovisa Andersdotter, född i Kvistbro 1829.

Om dessa morföräldrar finns inte plats att berätta mer här, inte heller om Hilda Carlssons syskon. (Se dock personbeskrivning för Carl Carlsson nedan)

Som ovan anges föddes Edvin som oäkta och har väl ansetts som "faderlös". Följer man hans öden i husförhörslängderna finner man dock följande. Hilda Carlsson flyttar tillsammans med sin mor in till Krontorp i Örebro den 10 november 1888. Till samma Krontorp flyttar samma dag skomakaren Per August (Andersson) Lindqvist född i Ånsta församling den 1 jan 1867. Denne Per August och Hilda Carlsson hade gift sig den 11 februari 1888, d v s året efter Edvins födelse.

I husförhörslängden för år 1886-1890 antecknas för Karl August Edvin inte längre "oä" utan "*gem f ä*".

Denna anteckning betyder i klartext: *Gemensam före äktenskapet*. Med detta är det helt klart att Per August erkänt faderskapet och att han är Edvins far.

Per August födde som tidigare nämnts i Ånsta. Föräldrarna var Anders Gustaf Andersson, född i Gällersta den 1 nov 1827 och Brita Maja Andersdotter, född i Asker den 18 juni 1837. I Ånsta ägdes gården eller torpet Jonstorp.

Edvins första år kunde dock slutat lyckligare. Den 26 juli 1889 avled hans mor Hilda av "lunginflammation och hjärtförslämning" i en ålder av 20 år 6 månader och 17 dagar.

Edvin var därefter inte faderlös som tidigare men olyckligtvis moderlös.

Efter moderns död bodde far, son och mormor kvar i Krontorp. Den 20 juli 1893 flyttade dock Per August med Edvin till Arboga, till "Östra Kvarteret Norr, Gården nr 66". Detta kvarter låg i hantverkarområdet. Här stannade de till den 21 september 1894 då resan fortsatte till Ljusnarsberg, dock bara för några dagar, eftersom det sedan finns anteckning i kyrkböckerna om utflyttning till Stockholm.

Vad som är känt är att Edvin återvände till Örebro.

Hans första plats lär ha varit som springpojke på tidningen. Där träffade han även tidningspojken Gösta (se nedan), som sannolikt blev "länken" till hans hustru.

Edvin gifte sig den 18 april 1908 med Maria Linnéa Lindegren, dotter till skomakaren Karl Johan Lindegren född i Ekeby 1835 och hans maka Hilda Lovisa Andersdotter född i Örebro 1863. Mellan dessa fanns alltså en ålderskillnad på 28 år. Hilda Lovisa hade med sig i detta bo en "oäkta" son, Ernst Gustaf Wallentin, som då blir Linnéas halvbror. Han kallades senare alltid "Morbror Gösta". Vid giftermålet var Edvin bosatt på Kungsgatan 16 medan Linnéa bodde på Drottninggatan 49.

Hilda Lovisa fick sedan ytterligare en dotter Astrid, som alltså var helsyster till Linnéa. Hon fick i sitt äktenskap sonen Arne Lindegren, numera boende på Tunnbindargränd i Örebro. Han minns fortfarande sin gamla morfar Karl Johan. Vid hög ålder var denne helt blind och fick med händerna känna efter hur mycket lilla Arne hade vuxit.

Paret Lindkvist flyttade den 22 april 1911 med döttrarna Anna Maria (Maja) född 1908-01-17 och Karin Gudrun (Karin) född 1910-08-19 från Örebro till Hudiksvall. Att döma av vykort i januari 1914 med nyårshälsning från Linnéas föräldrar till Edvin med familj bodde Edvins familj då på Norra Kyrkogatan 144 i Hudiksvall medan kortet utvisade avsändarens bostad på Nygatan 83 i Örebro, enligt anteckning på baksidan. ("mormor och hennes familj", antecknat av Maja Olsson, Edvins dotter).

Olyckorna fortsatte att förfölja Edvin. Den 6 nov 1914 kom parets tredje barn, Sven Edvin (Sven) till världen. Denna förlossning blev dock för svår och Linnéa avled enligt dödsattesten i "akut förblödning vid förlossning".

Edvin var därefter ensam med de tre barnen, vilket inte kan ha varit lätt. Som framgår av bifogad utskrift av bandat samtal med Edvins dotterdotter Inger Lindberg, klara han sig gott utan barnen.

Utdrag ur detta samtal:

"... Sven placerades hos Vita Bandets barnhem och döttrarna Maja och Karin placerades ut hos släktingar i Örebro - antagligen hos Linnéas halvbror Gösta.

Eftersom Edvin inte hörde av sig åkte Gösta till slut upp med barnen till Hudiksvall. Edvin lär inte ens ha mött dem vid stationen. Gösta tog med barnen i taxi till Besvärsgatan (?) och där återförenades familjen."

Att han klarade att gå vidare framgår även att han redan år 1915 den 20 november gifte sig i Hudiksvall med sin andra hustru Carolina Bergström. (Ursprung ej utrett)

Äktenskapet blev dock inte så långvarigt. Dag för skilsmässan har inte kunnat utredas, men den 24 jan 1918 flyttade Carolina till Gustaf Vasa församling i Stockholm.

Den 9 juni 1916 hade familjen flyttat till Ljusdal. Edvin hade fått tjänst på Ljusdals Tidning.

Efter Carolinas avresa var fältet fritt för nya romanser. Inger berättar:

Edvin träffade sedan andra kvinnor. Ett villkor för att de skulle passa honom var tydligen att han skulle anses som nr 1 och inte barnen. Barnen var mycket förtjusta i Nancy från Vänersborg och Karin lär en gång ha sagt: "Tänk om pappa hade tagit henne!". Hon tyckte dock antagligen för mycket om barnen och efterträddes av Karin, som barnen skulle kalla "Mamma Karin". Hon passade tydligen Edvin bättre för enligt Inger var hon "Jäkligt le".

Barnen behandlades inte bra och det insåg antagligen mamma Karin till slut. När Edvins dotter Karin gift sig med Eric Lindberg kom "mamma Karin" på besök och bad om ursäkt för allt det onda hon gjort. Eric lär då ha svarat att "Det är så dags det nu!".

I Ljusdal stannade man till den 1 februari 1920, då Edvin, Karin och Sven flyttade till Piteå. Maja hade den 26 nov 1920 flyttat till Vänersborg. Hon bodde där hos en fam Boström på Trädgårdsgatan 5 och flyttade till Piteå först den 24 september 1921.

I Piteå tjänstgjorde Edvin som chefredaktör på dåvarande högtidningen Norrbottens Allehanda. På tidningen tjänstgjorde också en sekreterare vid namn Ellen Maria Johansson uppväxt på Lövholmen utanför Piteå ("Pit-Ellen" enligt Inger). Hon föll uppenbarligen Edvin i smaken.

Dottern Karin lär ha berättat att Edvin en dag var särskilt noggrann med skoputsen och sedan berättade att "Ikväll kommer jag hem med en ny mamma åt Er."

Den 30 oktober 1921 vigdes Edvin och Ellen som då blev hans tredje hustru.

Ellen hade fem syskon, Robert, Elsa, Vivi, Lilly (av Arne (se nedan) kallad "Lullull") och ytterligare en broder.

Om sina minnen från denna tid berättar han själv i en intervju.

Edvin talar först om årets första stora händelse, nämligen då premiärbåten kom på våren. Han fortsätter sedan att berätta om den första laxbåten som kom in med färsk nyfångad lax vid midsommartiden:

"Först åt man så att fradgan stod ut ur mun, resten sparade man till vintern, då man på torsdagarna bytte ut ärter och fläsk mot stuvad potatis och gravad lax. Det var rena paradisiska övningar för gommen vid dessa middagar. Den tredje "högtiden" var surströmmingens "begående" i slutet av augusti. Jag mådde riktigt illa, då jag såg hur min hustru, född i Piteå förresten, drack mjölk till denna delikatess - som man sa. Jag lärde mig aldrig att tycka om surströmming under min Piteåtid men nu däremot är det - smaskens.

Den fjärde och sista "högtiden" inträffade när renbenen kom från fjällen. Det var sannerligen något för finsmakare. Efteråt drack man punsch, vilket ofta urartade till rena "sjöslagen". På tal om renbenen så var det en stadsfiskal och en landsfiskal som lärde mig äta dem. Vi åkte en eftermiddag i trilla till Gästgivargården. Hemfärden blev fasansfull. Festen och guppandet på vägen gjorde att jag sjukskrev mig i två dagar...."

I Piteå utökades familjen den 20 dec 1924 med Edvins och Ellens första gemensamma barn Arne Edvin (Arne)

Familjen återvände den 14 dec 1926 till Ljusdal nu utökad med hustru Ellen och sonen Arne för ny tjänstgöring på Ljusdals Tidning.

I Ljusdal föddes så år 1930 parets andra gemensamma barn Britt.

Edvins tjänst kom att sträcka sig till den 16 november 1939, då familjen åter flyttade söderut, nu till Eskilstuna, dock utan döttrarna Maja som år 1936 gifte sig med lantbrukaren Olov (Olle) Olsson i Kolsvedja i Ljusdal och Karin som år 1935 gift sig med urmakaren Eric Lindberg i Järvsö.

Några bröllopfester bekostade dock inte Edvin. När Olle och Maja gifte sig i Stockholm var det Eric och Karin som var värdpar och ordnade bröllopsmiddagen.

Nytt avsnitt ur det bandade samtalet med Inger:

"...Tillbaka i Ljusdal arbetade Edvin på Ljusdals Tidning. Hans ekonomi var tydligen inte den bästa. När Karin fick i uppdrag att hämta pengar för att sedan gå och handla fanns det överhuvudtaget inga pengar i Edvins plånbok. Det enda som kunde uppvisas var ett 15-öres frimärke. När Karin undrade varför pappa hade en plånbok sa han att "den kan vara jänkla bra att slå flugor med".

När Karin blivit mera vuxen ville hon besöka Stockholm. Där fanns en bekant till både Karin och Maja som hette Höglund (antagligen Märta H.). Karin arbetade en lång tid på Ljusdals Tidning som springflicka och tjänade själv ihop till biljetten. När hon sedan skulle resa gav Edvin henne 2 kr till "kaffe på tåget". Sedan fick hon klara sin resa själv."

Efter flyttningen till Eskilstuna fick Edvin ingen tjänst direkt i Eskilstuna. Han tjänstgjorde därför en tid på andra platser. Kortare tjänst lär ha varit på dels Uppsala Nya Tidning och på dåvarande SörmlandsPosten. Därefter kom så till sist Eskilstuna Kuriren.

Under hans "pendlande" till Uppsala lär han också ha "vänsterprasslat" med en kvinna där. Detta fick Ellen kännedom om och detta resulterade naturligtvis i ett praktfullt gräl, som bl a Eric, som då var bosatt med hustru Karin i Stockholm fick hjälpa till att reda ut.

Att Edvin besatt en inte helt obetydlig pondus och hade ett häftigt humör framgår av den jubileumstidning som utgavs av Eskilstuna-Kuriren, för tillfället kallad Torshälla Tidning med anledning av hans 70-årsdag. Hela omslaget, d v s första och sista sidan ägnades åt diverse spefulla men uppriktigt uppskattande artiklar om Edvin på ett ställe syrligt kallad "Solstrålen på redaktionen".

Nytt avsnitt ur samtal med Inger:

"...Tillsammans med Ellen fick Edvin ytterligare två barn, Britt och Arne. Förhållandet mellan fadern och Arne var dåligt och i vuxen ålder ville Arne inte ha något med sin far att göra.

Med Britt var däremot förhållandet bättre.

År 1943 - 44 tog dock Edvin och Ellen emot ett sommarbarn från Finland (Barbro). Edvin ringde Karin och ville att Inger skulle komma ned till sommarstugan (Gamalt soldattorp med utedass) i Navsund. Ingers minne av denna tid var att både Edvin och Ellen var harmoniska.

Inger hade sedan sporadiska kontakter med denna Barbro. Hon återvände till Finland och lär ha fått sju barn."

Edvin ville aldrig tala om sitt ursprung. Hans dotter Karin försökte flera gånger tala med sin far om hans föräldrar men han slog alltid bort samtalsämnet." Han lär dock

ha besökt några äldre damer i Örebro vid vissa tillfällen. Det kan kanske antas att en av dessa var moderns tvillingsyster. Detta är dock inte på något sätt kontrollerat.

Sven träffade så småningom när han arbetade vid SJ i Borås en flicka, Britta, anställd vid Eiserfabriken och gifte sig med henne. De fick barnen Bosse, Lasse och Pelle. Lasse avled tyvärr i unga år

Karin och Eric fick barnen Inger och Lars, numera bosatta i Skutskär och Laxå.

Olle och Maja fick sönerna Anders och Lennart, bosatta i Nacka och Vetlanda.

Britt gifte sig med Victor Bengtsson (Vicke) för övrigt broder till Ingmund Bengtsson, sedermera riksdagens talman. Britt fick två söner Jan-Erik och Kjell.

Arne gifte sig med Astrid Johansson men fick inga barn. Han var dock tidigare förlovad med en flicka Sally och fick med henne en son som tyvärr avled i unga år. När Edvin fick reda på denna hemliga förlovning lär han ha blivit mycket arg. Antagligen "dög" inte denna flicka.

Paret Lindkvist bodde nu länge i Torshälla men avslutade med boende i Eskilstuna på Stenkvistavägen.

Edvin avled på nyårsaftonen 1976. Han hade då varit aktiv på tidningen fram till två veckor före sin död.

Tidningsvärlden var hans liv !

2:4 LINNÉA LINDEGREN, 1889 - 1914

Fam Lindkvist på promenad, fr v Maja, mamma Linnéa, Karin, pappa Edvin.

Födelseort: Örebro

2:4 Linnéa Lindgren, min mormor.

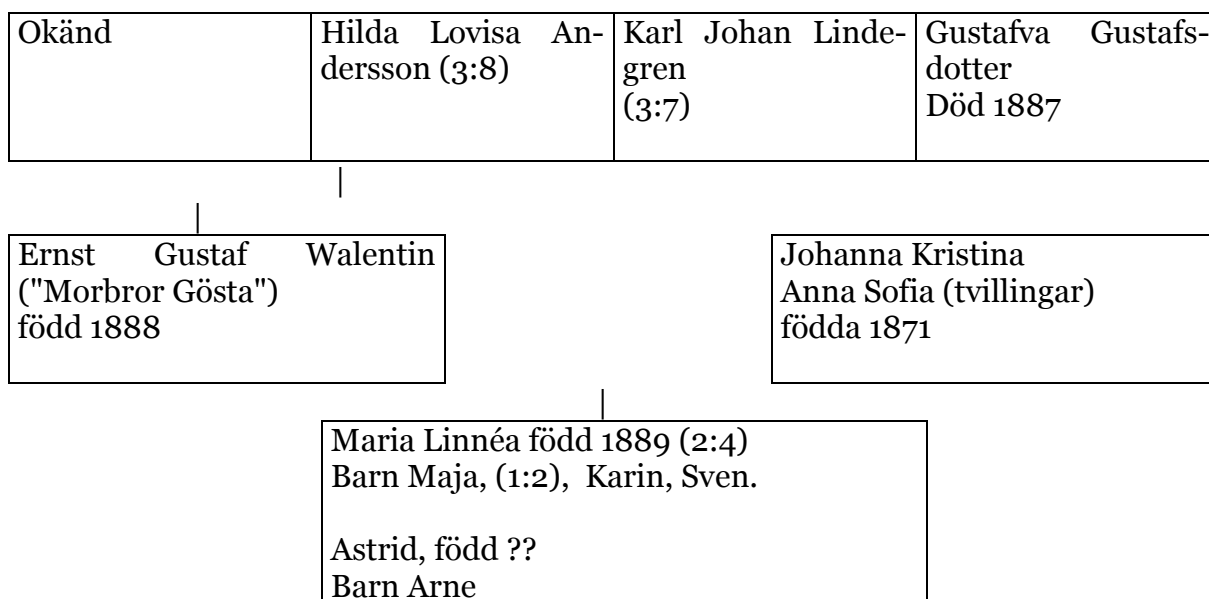
(Anteckningar från bandinspelat samtal med Inger Lindberg, dotterdotter till Linnéa Lindgren)

En dag infinner sig en kvinna i Eric och Karin Lindbergs (min mors syster) uraffär i Järvsö. Hon undrar om inte Eric känner igen henne. Det gör han absolut inte, men hon berättar att hon är hans kusin. De hade uppenbarligen inte träffats under en lång tid. Denna nyupptäckta kusin till Eric och hennes man inbjuds naturligtvis till en kopp kaffe. Samtalet rör sig naturligtvis om gemensamma släktingar. Efter en tid börjar man tala om Karin Lindbergs ursprung. Hon berättar att hon härstammar från Örebro och att hennes mamma hette Lindegren som ogift. Erics kusin erinrar sig att de faktiskt nyligen träffat en familj från Örebro med det inte helt vanliga namnet Lindegren.

Efter en tid ringer Erics kusin och meddelar att man tagit kontakt med Örebrofamiljen och berättat för dem att det fanns en familj i Järvsö som sökte släktingar i Örebrotrakten med namnet Lindegren.

Vad vore väl ödet värt om inte detta oväntade kusinbesök i Järvsö även återgett Karin (och därmed även oss andra släktingar) en sedan lång tid "borttappad" släktgren i Örebro.

Denna släktgren bestod då, enligt Inger av en "halvmorbror" och en kusin. Jag tror att förhållandena och släktskapet, vilket också beskrivits tidigare, blir enklast att utreda med hjälp av en skiss. De något komplicerade släktförhållandena såg ut på följande sätt:

För tydlighets skull påpekas att Linnéa och Astrid alltså är barn till Karl Johan och Hilda Lovisa i deras resp andra äktenskap. När Linnéa föddes, år 1889, var fadern 54

år, medan modern nyligen fyllt 23. Namnet Lindegren togs av Karl Johan omkring år 1855, då han var bosatt i Kumla. Hans födelseefternamn enligt s k patronymikon var Larsson.

Fortsättningen framgår av berättelsen ovan om Edvin. I korthet är den att Edvin och denne Gösta sannolikt båda var tidningspojkar och att kontakten mellan Edvin och Linnéa etablerades på detta sätt. Paret fick tre barn, Maja, Karin och Sven. Den sista förlossningen blev ödesdiger och Linnéa avled år 1914 cirka tre veckor efter sin 25-årsdag. Vid förfrågan hos pastorsexpeditionen i Hudiksvall uppges att Linnéa är begravd på kyrkogården, men att inga anteckningar om graven eller dess plats på kyrkogården finns bevarade.

4:11 CARL CARLSSON, 1825 – 1880 **Födelseort Wiby socken, Örebro**

4:12 STINA LOVISA ANDERSDOTTER, 1829 – **Födelseort Kvistbro socken, Örebro**

4:11, 4:12, min morfars morfar och morfars mormor

Carl Carlsson är, eller rättare sagt var, min morfars morfar. Stina Lovisa Andersdotter var då med andra ord min morfar Edvin Lindkvists mormor. Edvin och Carl träffades aldrig vilket däremot Stina Lovisa och Edvin gjorde. Hur och när framgår senare i denna berättelse.

Historien om Carl är historien om drängen (med all säkerhet statardräng) som dock så småningom klev ett litet steg upp på samhällsstegen, men sedan avled i en "sjukdom" som kanske inte var helt ovanlig.

Historien är följande.

Carl föddes år 1829 som den tredje i barnaskaran hos hemmansbrukaren Carl Bengtsson och hans hustru Maja Stina Ersdotter på gården "Gatan" i Viby socken, Örebro län.

Före honom i syskonskaran fanns systrarna Maria och Charlotta. En lillasyster kom som "sladdbarn", när Carl var nio år gammal. Hon fick namnet Carolina.

Carl bodde och arbetade hemma till år 1843, då han, vid 18 års ålder, började tjäna sitt uppehälle hos andra. Till en början höll han sig inom hemsocknen. Från 1843 till 1848 arbetade han som "hållkarl" hos gästgivaren Anders Nykvist på Stora Wredstorp. År 1849 arbetade han hos riksdagsmannen Henrik Andersson och året därpå hos änkan Anna Lena Andersdotter på Bräntorp. Rundresan i hemsocknen avslutades år 1851 på Ybby hos häradskrivaren Lars Torell och hans hustru Carolina Fredrika Brunström.

Redogörelsen antyder i vart fall redan nu den mycket stora skillnaden mellan den jordägande klassen och de som arbetade på gårdarna.

Carl hade nu arbetat på fem ställen i socknen, födelsegården inräknad. Nu blev hans resor mera långväga. År 1852 anställdes han på Gysta Södergård i Knista socken hos

"Inspector Nils Gabriel Roth och hustrun Anna Lisa Enhörning. Här tog ungarlivet slut. Den 30 oktober gifte han sig med pigan Stina Lovisa Andersdotter från Kvistbro (Qvistbro) socken.

Denna Stina Lovisa var dotter till torparen Anders Larsson och Lena Ersdotter och hon föddes i Wekhyttan i Kvistbro år 1822 och var alltså tre år äldre än Carl. Familjen hade dock år 1829 flyttat till Skärtingtorp i samma socken. Stina Lovisa hade då två yngre systrar, Anna Sophia och Carolina Fredrica. Stina Lovisa hade tjänat som piga i socknen, men hade år 1852 tagit tjänst på Gysta i Knista socken, d v s på samma gård som Carl. Var och när de träffats är med andra ord lätt att klarlägga.

Den fortsatta tillvaron präglas sedan av ett antal ytterligare flyttningar. Redovisat i tabellform ser framtiden ut på följande sätt:

År	Socken	Gård	Ägare
1852	Knista	Gysta Sörgård	Nils Gabriel Roth hustru Anna Enhörning
1854	Kjula	Ribblingslunds Kungsgård	Överdirectör Hörstadius, Hofstall- mästare Otto Wilhelm Kuylen- stierna med hustru Sofia Albertina Bedoire. Carl anges som "Rättare"
1855	Westermo	Tofhulta	Carl anges som arrendator
1859	Romfartuna	Åbylund	Brukspatron Erik August Hedin med hustru Clara Erika Murén Carl "Rättare"
1860	Köping	Ulfvi	Possessionaten Agronomen Carl Henrik Adolf Blum. Hustru Hedda Carolina Lovisa af Burén
1861	Lindesbergs	Ö Bohr	F kusken Anders Westberg med hustru Maria Catharina Andersdot- ter
1866	Örebro	Södra Ladugårds- skogen	Carl Arrendator
1868	Örebro	Gustafsvik	Tegelslagare Anders Gustaf Anders- son. Carl antecknas som "Arbets- karl"
1869	Ånsta- Långbro	Ånsta Ryttmästar- boställe	Carl arrendator

Resan närmar sig nu sitt slut. Föräldrarna har dock under resans gång begåvats med ett antal barn. Förutom av föräldrarna består familjen nu av följande:

Namn	Födelseår	Födelsesocken
Hilma Lovisa	1855	Westermo
Emma Christina	1858	Do
Edla Wilhelmina	1862	Lindesberg

Carl Anton	1866	Örebro
Hulda, Hilda (tvillingar)	1869	Do
Hanna Sofia	1872	Ånsta

År 1880 den 2 september avlider Carl vid 55 års ålder. I dödsattesten antecknar prästen dödsorsaken som "*Alcoholism, Lunginflammation*".

Barnaskaran skingras. Hanna Sofia dör. Hilma Lovisa flyttar till Ånstaberg, Emma Christina till Åmål och Edla Wilhelmina till Amerika. Hos modern, änkan Stina Lovisa stannar barnen Carl Anton och tvillingarna Hilda och Hulda. Denna rest av familjen flyttar år 1877 till Örebro. Samma år har Hilda fött det "oäkta" barnet Karl August Edvin. Vi är därmed i tid och plats framme vid morfar Edvins födelse.

Carl Anton flyttar år 1893 till Edsberg. Huldans öden är utforskade. Hildas och Edvins öden har skildrats ovan.

Ett långt livs flackande på ett för tiden och landskapet karaktäristiskt sätt mellan olika platser i olika socknar är över. Berättelsen bygger enbart på fakta hämtade ur kyrkböckerna. Jag tror dock att läsaren får samma intryck som jag att deras liv var en ständig strävan efter bröd för dagen och en dräglig livsmiljö. Om Carls påstådda alkoholism var tecken på en svårt alkoholiserad familjefader eller på en prästs fördömande attityd kan vi nog aldrig klarlägga.

5:29 ANDERS ANDERSSON, 1806 - 1880

5:29 Anders Andersson, min mormors morfars far

Visnums-Kils socken är belägen i sydöstra Värmland nära gränsen mot Närke och Västergötland och utgör den västra delen av Visnums härad.

Socknen ligger utmed Vänerens östra strand och denna sjö eller innanhav tränger in i socknens södra del i det som under lång tid kallats Kilen eller Kilsviken.

I kyrkan som efter det att den gamla träkyrkan rivits, invigdes år 1756, fanns som på så många andra ställen särskilda bänkar för de olika gårdarna eller hemmanen. Bänk nr 7 var på detta sätt reserverad för Elinneruds by. Det är också i denna by vår historia denna gång tar sin början.

Här föddes en försommardag 1806, närmare bestämt den 25 maj ett gossebarn, som vid dopet nästföljande dag fick namnet Anders. Som dopvittnen antecknades Olof Andersson och hans hustru Annicka Bengtsdotter i Elinnerud.

I Sverige var det som vanligt oroligt. Gustav IV hade beslutat sig för att bekämpa Napoleon. Han hade därför träffat avtal med England och Ryssland. Den senare utträdde ut paktens och med endast England kvar som bundsförvant blev Sverige anfallet av Ryssland, vilket några år senare innebar att Finland förlorades och kungen abdikerade. Om detta visste man kanske inte mycket i trakten, men man var som vanligt plågad av utskrivningar, bl a av ett särskilt lantvärn för att försvara Sverige och Finland.

Huruvida solen lyste över den nyfödde vet vi inte. Att solen, som tecken på lycka och framgång, inte slösade sina strålar över honom senare vet vi däremot säkert, men mera om detta senare.

Föräldrar var paret Anders Jonsson och hans hustru Maja Stina Jonsdotter i Elinnerud. De var födda år 1774 resp 1775 och var vid Anders födelse alltså 31, resp 32 år.

Föräldrarna Anders och Maja Stina hade fått sitt första barn, Johannes, år 1797. Han avled dock i späda ålder. Nästa barn var dottern Cajsa, född år 1800. Det tredje barnet, Anders, avled också inom kort. När så fjärde barnet, en son, föddes fick även han namnet Anders och nu är vi framme vid vår huvudperson.

Han fick så småningom även småsyskon. Jonas, född 1808, Jan, född 1810, Carl Magnus, född 1813, Daniel, född 1815 och till sist Sara Maria, född år 1817.

Tillsammans med syskonen och föräldrarna var man nu sju barn och två vuxna i familjen. Till detta kom att faderns två bröder Jan och Olof bodde och arbetade på gården. I dåtidens nästan kontantlösa samhälle var väl skatter i form av konanter inte alltför betungande. De olika gårdarna skulle däremot med olika slags tionden delta i sockenprästens försörjning och dessutom medverka i socknens fattigvård.

Att det under dessa förutsättningar var i stort sett omöjligt att försörja alla är uppenbart. Barnen flyttade därför ut från föräldragården så snart man var tillräckligt arbetsduglig för dräng- eller pigttjänst.

Så gjorde också vår Anders, som då faderns förnamn också var Anders fick efternamnet Andersson.

År 1821, vid femton års ålder flyttade han till drängtjänst hos Sven Andersson och hans hustru Brita Stina Andersdotter i Baggerud. Anders återvände dock till föräldragården år 1824, men tre år senare var han tvungen att flytta på nytt.

Denna gång fick han arbeta hos namnen Anders Andersson och hans hustru Anna Bengtsdotter i Medhamn. Vistelsen blev dock kort och redan året därpå, år 1829, gick det säkert mycket lilla flyttlasset till Smedslätten. Arbetsgivare var här Anders Jonsson och hans hustru Sara Svensdotter. Även här stannade Anders ett år. År 1830 återfinns han som dräng hos Carl Jonsson och hustru Sara Petersdotter.

Vistelsen här blev, ja just det, ett år. Nu flyttade han för andra gången hem till föräldrarna. Vid 1830-talets början bodde förutom föräldrarna syskonen Jonas, Carl Magnus och Sara Maria på gården. Så småningom flyttade även dessa syskon.

Anders gifte sig nu.

De 1 dec 1831, efter lysningar i sockenkyrkan den 13, 20 och 27 november vigdes Anders och pigan Maria Greta Jonsdotter av prästen Bergman.

(Om titeln "piga" kan nämnas att det var den sedvanliga benämningen på kvinnor denna tid. Undantag gjordes endast för högreståndspersoner som kunde kallas "fröken" och för adliga damer som ofta fick titeln "Jungfru".) Något särskilt "fromt" hem kom den unga bruden inte till.

Redan under de första åren av deras äktenskap dömdes Anders två gånger för stöld. I båda fallen blev straffet "8 dagar vatten och bröd samt uppenbar kyrkoplikt". Vad 8 dagar på vatten och bröd betyder säger sig självt. "Uppenbar kyrkoplikt" innebär att den dömda en söndag får stå till allas beskådande i kyrkan på de så kallade skampallen.

Under samma tid häktades också drängen Daniel Andersson på gården för stöld. Detta var antagligen Anders' yngre broder.

Anders och Maria Greta fick nu barn i ungefär samma takt som Anders och hans syster fötts, d v s ett barn ungefär vartannat år. Så kom Johannes 1833, Johanna 1835 och Anders Gustaf år 1837.

Hustrun Maria levde dock inte så länge till. Den 11 februari 1841 vid 34 års ålder avled hon av "Frossa".

Som änkling behövde Anders nu en ny hustru för att klara vardagen, och som brukligt var gifte han om sig ganska snart efter första hustruns bortgång.

Redan den 1 maj 1842 lyses för änklingen Anders och "enkan Maria Olsdotter i Berg". Hon medförde i boet sonen Carl Magnus och sonen Olof om vilken senare finns antecknat "Fallandesot".

Tillsammans med sin nya hustru fick Anders nu ytterligare två barn, Christina Maria, född 1843 och Adam, född år 1845. Från att ha varit "brukare" antecknas Anders nu som "Dagkarl" och "Inhyses", d v s boende i annans gård. Som ny brukare antecknas Petter Carlsson och hustru Eva Lisa Svensdotter.

Färden "utför" fortsätter nu för Anders. Sannolikt plågad av svält och umbäranden ertappas han för tredje gången med stöld. Samhället reagerar enligt dåtida praxis hårt och då det är "tredje resan" blir straffet mycket hårt.

Han döms av Häradsrätten, dess utslag överklagas men fastställs av Hovrätten. Utslaget, som förvaras i Riksarkivet lyder i sin helhet:

"Kungl Maj:ts och Rikets Svea Hofrätts utslag uppå en vid Wisnums Häradsrätt hållen och af tillförordnade Domhavanden vice Häradshöfdingen Gustaf Laurell insänd rannsaking, med Häradsrättens den 11te nästlidne Februarii fäldte utslag öfver Backstugesittaren Anders Andersson i Elinderud, ställd under tilltal för det han, efter undergången bestraffning för första och andra resan stöld, skall en natt i slutet af October eller början af November månad sistlidne år, medelst inbrott uti ett Johannes Persson i Berg tillhörigt torkhus, olofligen tillgripit åtskilligt lin; Uti hvilket mål Häradsrätten sig utlåtitt och funnit Anders Andersson lagligen öfvertygad att hafva tillgripit ifrågavarande till ett värde af Två Riksdaler tjugofyra Skillingar Banco skattade lin, samt förthy och då Anders Andersson, hvilken deremot inte ansågs om inbrott förvunnen, tillförene undergått bestraffning för andra resan stöld, med åberopande af 40 Capitlet 3 § Missgerningsbalken, 5 Capitlet 1 § Straffbalken, Kungl Förordningen den 20 Januarii 1779, Kungl Brefven den 16 Februarii 1738 och den 16 Majii 1764 samt Kungl Förklaringen den 23 Mars 1807, dömt Anders Andersson att straffas med tre par spö, tre slag af paret, en söndag undergå

uppenbar Kyrkoplikt i Kihls Sockens kyrka och därefter i Tre år hållas till allmänt arbete å någon Kronans fästning; Gifvet i Stockholm den 20 Mars 1848.

Kungl HofRätten har den insända rannsakingen sig föreläsa låtit; Och emedan Anders Andersson är, genom frivillig, af omständigheter styrkt bekännelse, lagligen öfvertygad att hafva, sedan han fört undan en trasa, som varit insatt uti en å förenämnda torkhus befintlig öppning, derigenom sedermera uttagit Ett lispund fem skålpund lin, uppskattadt till ett värde af Två Riksdaler tjugofyra Skillingar Banco, men Anders Anderssons berörde förfarande icke är att till inbrott hänföra, vid vilket förhållande ansvar därför icke i detta mål eger rum, ty och då Anders Andersson tillförne undergått bestraffning för första och andra resan stöld pröfvar Kungl HofRätten, i förmåga af 40 Capitlet 3 § Missgerningsbalken, Kungl Förordningen den 20 Januarii 1779 och Kungl Förklaringen den 23 Mars 1807, rättvist, det skall Anders Andersson för tredje resan stöld till ofvannämnde belopp, straffas med Tre par spö, tre slag af paret, en söndag i kyrkan till den församling, der kroppsstraffet verkställes, undergå uppenbar kyrkoplikt, derom kungörelse bör meddelas från predikstolen i Kihls Sockens kyrka, och sedermera försändas till någon Kronans fästning att derstädes i Tre år till allmänt arbete hållas.

Den, som med detta utslag icke åtnöjes, eger att deruti hos Kungl Majt i underdånighet söka ändring genom besvär, som af klaganden sjelf eller lagligen befullmäktigadt ombud skola författas och underskrifvas samt sist innan klockan Tolf å Trettionde dagen efter af Utslaget bevisligen erhållen del, den dagen likväl oräknad, uti Kungl Majts justitieRevisionexpedition ingifvas, men försummas det, skall klaganden hafva förlorat sin talan och besvären komma ej under pröfning, dock att Anders Andersson, såsom häktad, om han till ändringssökande sig befogad finner, har att sin underdåniga besvärsskrift, till hvars författande han må om biträde hos Konungens Befallningshavande sig anmäla, inom nämnde tid aflemna till Konungens Befallningshavande, som dermed vidare förfar på sätt 29 punkten i Kungl Förordningen den 23 Mars 1807 föreskrifver.

Joh Axel Örbom
Aug Revel

C Hederström

O A Montelius

Ex Coll den 27 Mars 1848"

Anders far, Anders Jonsson, behövde inte uppleva skammen över sonens fängelsevistelse. Han avled den 15 januari 1848.

För hustrun och barnen var fängelsestraffet naturligtvis en katastrof. Nu fick socknen också gripa in. I husförhörslängden för tiden finns antecknat för hustrun Maria Olsdotter: "*Har fattighjelp för barnen*". Så kommer ytterligare en ödesdiger anteckning: "*Död d 21/8 1848*".

Barnens situation är nu förtvivlad, modern död, styvmodern död och fadern i fängelse.

För barnen, utom för sonen Johannes som flyttar, antecknas nu: "*Fattighjon*".

Kyrkans traditioner skulle dock följas. Dottern Johanna konfirmerades år 1850, 15 år gammal.

Samma år avled Anders mor. I dödsattesten antecknas även hon som fattighjon.

År 1851 återkommer Anders från Långholmen i Stockholm där han uppges ha avtjänat sitt straff. Under ett års tid bor han åter i barndomsbyn Elinnerud. Hos sig har han också barnen Anders Gustaf, Christina Maria och Adam. Fadern kunde dock antagligen inte som återigen ensamstående försörja barnen utan dessa flyttade nu till fattighuset och Anders drog vidare för att åtminstone försörja sig själv. Av husförhörslängderna framgår att han aldrig mer bodde samman med sina barn.

Vi lämnar nu barnen och styvbarnen. Deras öden är ej utredda, men kan antas ha varit fyllda av arbete och bekymmer.

Anders flyttar nu vidare med i stort sett årliga flyttningar. Kanske var hans flyttningar en flykt, kanske var de ett sökande efter ett ställe där han helt enkelt kunde få det bättre.

År 1851 arbetade Anders som dräng hos Johannes Andersson och hustrun Anna Cajsa i Medhamn. Härifrån flyttade han 1852 till kyrkvärden Magnus Jonsson och hans hustru Anna Maria Eriksson i samma by. År 1855 gick flyttningarna vidare. Målet var nu Backa Torp och Linmarken hos torparen Anders Larsson och hans hustru Maria Andersdotter. Kyrkans män var som vanligt noggranna och om Anders antecknas i husförhörslängden: "*Varit tre år på fästning. Har tre barn på fattiglängden*".

Här stannade han till år 1858, då torparen Anders dog och lämnade änkan Maria ensam.

Anders flyttade i stället till Sven Olsson och Ulla Söderström i Fennegårdsviken för att redan året därpå dra vidare till löjtnanten Crispin Löwenhjelm och hans hustru Sara Maria Berger i Silltorp. Året därpå följde flyttning till torparen Jonas Gustafsson med hustru Maria Ersdotter i Smedslätten under Kilsby Störtorp.

Ytterligare några flyttningar var kvar för Anders.

Han flyttar nu med sina få tillhörigheter till Kilsby-Trångholmen till arrendator Adam Magnusson och Sara Cajsa Olsdotter. Den sista flyttningen sker så till Isnäset Norra till torparen Lars Gustaf Andersson och Greta Olsdotter.

Här fick Anders äntligen ro. Han avled nämligen den 13 januari 1870. Om hans liv präglats av ensamhet behövde han emellertid inte dö ensam. Av dödsattesten framgår att han avled i Mosjö socken i Örebro län. Här bodde vid den tiden sonen Anders Gustaf med sin hustru Carolina Salomonsdotter och barnen Hilda Lovisa och Ernst Gustaf.

Hans öde verkar vara en bild av tragik och sorger. Han var dock säkert inte ensam i en sådan situation. 1800-talets Sverige med en exploderande befolkning, som trots bristande försörjningsmöjligheter stannade på landsbygden, lär ha sett åtskilliga liknande öden.

KORTA NOTISER

4:9 Anders Gustaf Andersson (morfars farfar)

I husförhörslängden antecknad som "Försvarslös" år 1853. Denna anteckning var gjord även för hans syster Stina Lovisa. Anteckningen är en notering att de saknade dräng/piga-anställning det året. Det var med andra ord lika självklart att den ogifta kvinnan skulle förvärvsarbета som mannen.

4:15 Anders Gustaf Andersson (ej samma person), (mormors morfar)

Anders "tjänade" tillsamman med (andra) hustrun och de två barnen hos Maja Stina Andersdotter på Löfåsens ägor i Mosjö socken åren 1872-1873. Om denna deras arbetsgivare antecknas i husförhörslängden .

"Stens frånskiljda hustru Andersdotter Maja Stina, svagsint. På Wadstena Hospital skiljd från A Sten genom Consistorii skiljebref den 20/12 1864."

Skilsmässor var garanterat ovanligare då än nu !

5:22 Maja Stina Ersdotter (morfars-morfars-mor)

I husförhörslängd 1841-1845 för "gatan" Viby socken antecknad *"Till arbete oförmögen. Carl Bengtssons enka"*. I följande längd *"Är helt arbetsoförmögen Carl Bengtssons enka"*. Denna Maja Stina, som är mor till Carl Carlsson, se personbeskrivningarna, höll sig dock "vid liv" till år 1856, då hon avled den 20 mars av "Bröstsjukdom".

5:24 Helena (Lena) Ersdotter (morfars-mormors-mor)

Husförhörslängderna för åren 1811-1821 visar ingen familjeidyll. Fadern var torparen Erik Olsson, tidigare soldat vid Hulvik, då med soldatnamnet Huling. För modern med det vackra namnet Ellika Ersdotter antecknas *"Sjuk af Hernia"*, vilket är det samma som bräck. Dottern Lena anges som *"Sjuklig och ofärdig"*. För den fem år yngre system Anna skrivs in *"Går på kryckor, Död 1819"*. Om de samtida besvären för barnen är en tillfällighet eller beror på någon sjukdom kan inte utredas.

5:27 Olof Olsson (mormors-farmors-far)

Olof föddes år 1858 i Ekeby socken. Han gifte sig med Anna Larsdotter, född i Kumla, som var tre år yngre än Olof. Hon avled omkring år 1800. Han gifte dock om sig med en ny Anna Larsdotter, född i Sköllersta. Denna Anna var 20 år yngre än Olof. Olof verkar inte ha varit något bra "parti" för denna Anna. I längden för åren 1811-1815 antecknas för paret *"Utfattiga"* och för sonen Petter *"Krympling"*.

Anteckningen för Olof för åren 1816-1820 lyder: *"Går hvarsom hälst"*. Tillståndet förbättras tydligen inte för i följande längd kan läsas *"Mannen bortgången"*. Denna anteckning har dock senare strukits, vilket tyder på att han till slut hittat hem. Olof avled år 1830. Dödsorsaken anges till "kolik".

6:37 Lars Andersson (morfars-farmors-farfar)

Lars är en av flera soldater i släkten. Som bekant tog sig soldaterna oftast korta och kärnfulla namn, (Krut, Säll, Käck etc) eller namn efter soldattorpet.

Lars hette från början Andersson. Som soldat tog han namnet Herrman, senare Ålbom (Ålsta by) och till sist Froberg (Frogesta). Efter sitt avsked hette han åter Andersson. Han är en av få bland anfädren som inte dött sotsdöden. Enligt dödsattesten 1814 avled Lars den 5 december vid 43 års ålder. Han hade drunknat. Några närmare omständigheter framgår inte. Av dödsdagen att döma har olyckan inte skett vid båt-färd, utan isen har antagligen i något sammanhang brustit under honom. Hustrun stod då ensam med sju hemmavarande barn. Hon klarade tydligen detta och överlevde mannen med närmare trettio år.

6:39 Anders Jonsson, 6:40 Cajsa Mattsdotter (morfars-farmors-mors föräldrar)

Paret tas upp på grund av deras många äktenskap. Anders, född år 1746, inledde med att gifta sig med Maria Andersdotter år 1771. Denna Maria avled år 1785 av "hetsig feber" och år 1787 gifte Anders om sig, nu med änkan Maria Hansdotter. Äktenskapet blev kort och slutade med att även denna Maria samma år avled av "rötfeber". Tredje äktenskapet ingicks med "pigian Cajsa Mattsdotter". Detta äktenskap varade till år 1797, då (denna gång) Anders avled i "hetsig feber". Änkan Cajsa fortsatte i nytt äktenskap då hon den 19 oktober 1817 ingick i sitt andra äktenskap. Nye maken Per var då 59 år och Cajsa 53. Ett bevis så gott som något, hur viktigt äktenskapet var för parternas möjlighet att försörja och föda sig.

(Det är dock inte lite förbryllande för en släktforskare när en och samma husförhörslängd innehåller en man och tre hustrur. Att med hjälp av denna husförhörslängd, vigselattester och dödsattester i en inte särskilt lättläst form reda ut sammanhangen kan ta en och annan timme.)

6:63 Jan Ericsson (mormors-mormors-morfar)

"Sockenkarlen" Jan Ericsson, född i Värmlandssocknen Rudskoga i ett soldattorp är ett exempel på hur kortfattade anteckningar i sig kan rymma ett helt människoöde. Han var bosatt på torpet "Tillfället" i Nysunds socken med hustrun Catharina och döttrarna Anna och Stina. I husförhörslängden för åren 1813-1816, då Jan är omkring 50 år gammal antecknas för honom: "*Sänsliggande, afbrutit högra låret*". Om detta innebär ett regelrätt benbrott är han sannolikt helt hjälplös och, sannolikt med svåra smärtor, helt beroende av omgivningen. Om sammanhanget kan man naturligtvis bara gissa, med året därpå, år 1817, antecknas han död av "förkylningsfeber". Om detta innebär att han aldrig tillfrisknade är oklart. Febern kan givetvis också bero på lunginflammation eller annan tillstötande infektion. Jag tror vi har svårt att föreställa oss ett samhälle utan sjukvård.

7:69 Pehr Eriksson (morfars-farfars-morfars-far)

Denne Pehr Eriksson representerar i och för sig inte något anmärkningsvärt människoöde. Han tas med som ytterligare ett exempel på en föredömlig församlingspräst, i vart fall när det gäller att föra kyrkböckerna. Samtidigt lämnas ett exempel på den del av personakten som innehåller födelse- vigsel- och dödsattester. En sådan akt finns upprättad för varje person. För Pehr lyder den:

FÖDELSEATTEST

KÄLLA

Ekeby födda C:1 13259 1/5

ANTECKNINGAR

1728. Pähr Eriksson i Sörsätter föddes d 2 februari och christnades d 4 dito. Fadren Erik Eriksson modren hustru Anna Pährsdotter. Wittnen Daniel Flinkenbärg i Kimblaberg (?) Pär Pärsson i Wartorp, Pähr Olofsson i Munslätt (?), hustru Ingierd Jönsdotter i Kimbla, Karin Johansdotter i Sörsätter, Karin Olofsdotter i Munslätt.

VIGSELATTEST

KÄLLA

1. Sköllersta vigda E:1 17186 1/2

2. Sköllersta vigda E:1 17186 1/2

ANTECKNINGAR

1. 1755 Januari 1. Drängen Pär Eriksson från Sörsätter i Ekeby sn och pigan Anna Pährsdotter i Södra Nyble.

2. 1760 Nov 9. Sochnemannen Pehr Ersson i Sköllersta by och pigan Brita Pehrsdotter i Winala. 16 lod silfver 2.koppar.

DÖDSATTEST

KÄLLA

Sköllersta döda F:1 17189 3/3

ANTECKNINGAR

1789 October 21, begr 24. Sochnemannen Pehr Ericsson i Sköllersta by född i Sörsätter Ekeby sochn år 1727. Fadren sochnemannen Erik Eriksson moder Anna Eriksdotter. Hade i ungdomen .. läsa i book och .. förstå sin Christendom. Fadren dödde .. måste han tidigt göra sin moder ..med hushollningen. Han fick öfning i åkerbruk och lantmanna., äfwen i snickande och byggande mm. Gift 1 med pigan Anna Petrisdotter i Södra Nyble år 1755 den 1 jan, men hon dog 1758 21/10 quarlemnande en späd son Pehr som hädankallades 1759 13/4. 2. Trädde i annat gifte med pigan och dottren Brita Pehrdsotter i Winala 1760 9/11 med hvilken han fick 9 barn, af dem dödde 3 döttrar för fadren medan 3 söner och 3 döttrar öfwerlevde honom. Giorde sig känd af beröml christendomskunskp, agtadt och dygdigt lefwerne, förnämlig hushollning.. war några år kyrkwärd och waldes i angelägna mål ofta till sochnens fullmäktig. Han beswärades i flera år af swår gicktvärk och föll i början af januari månad i Rötfeber, deraf förlorade krafterna men gickten tilltog tillika. Han dog deraf i christlig påminnelse om sin dödlighet. Han öfverlämnade Hustru och Barn i den högstes wård, längtade efter sin frälsning och tog emot döden med frimodighet. Afled i tillit natten emellan d 20 och 21 sedan han lefwat 61 år 14 veckor.

Vi låter denna präst, vars namn jag tyvärr inte kunnat hitta, fortsätta med två attester ytterligare, först morfars farfars-farfars-far Lars Andersson och sedan morfars farfars-farmors-mor, Margareta Jonsdotter. Som tidigare nämnts är kristendoms-kunskapen ett ständigt åter-kommande inslag i dessa mera utförliga attester. De innehåller dessutom uppgifter som visar att de sannolikt var ganska välbeställda, även om prästen inte helt accepterar Lars vanor (!)

7:65 Lars Andersson

1794 Febr 22, begr Mars 2. Soknemannen Lars Andersson i Eslebo född därstädes 1727 2/12. Fad Anders Pehrsson, Mod Margareta Larsdotter. War ständigt i föräldrarnas hus. Fick någorlunda upfostran lärde läsa och förstå sin christendom en-faldigt. Ingeck år 1757 23/10 ägtenskap med Pig och Dott Catharina Larsdotter ifr Tarsta, som honom öfverlever. Hade med henne 4 barn, 2 st af hvardera könet, som alla lefva. Bodde ständigt i Eslebo. War flitig och arbetsam, så att han förvärfvade och ägde vacker förmögenhet. Önskligt att han beflitat sig om nykterhet och redlighet mer än hvad man kände honom före. Ägde alltid god helsa utom det sidsta året då han begynte besväras af hvarjehanda bräcklighet. Sjuknade medio jan nästlidne och blef därefter ständigt sängliggande. Sjukdomen viste sig vara Gulsot som altmer tiltog ehuru läkemedel söktes och brukades. Wiste mycket tålmod under sina plågor utan någonsin beklaga sig. Erkände sina fel och bad Gud om nådig tilgift. Behöll sansning och rediga sinnen i det sidsta. Afled i stillhet kl 10 fm en lördag. 66 11 2 Gulsot.

7:68 Margareta Jonsdotter

1801 Jun 21, begr 27. Hustru Margareta Jansdotter i Käfvesta född 23/11 1744. Fad Sokneman Joh Nilsson, modr Margr Andersdotter i Käfvesta. Utom 1 års tjänst hos andra vistades hon ständigt hos Föräldrarna tils hon år 1765 trädde i Gifte med sin nu efterlevande man drängen Anders Andersson från Sörby med hvilken hon ägde 2 barn, 1 son och 1 dotter begge ännu lefvande, Soknem Anders Andersson i N Saltorp och Hustru Brita Andersdotter gift med sokenm Anders Larsson i Eslebo. Hade god Christ kunskap och förde en oklandrad lefnad. Hade någorlunda god hälsa i öfrigt men någon känning af Gikt-värk började redan för några och 20 år tillbaka besvära henne. Hon sökte häremot jämte andra Botemedel även Loka och Medevi hälsobrunnar, dem hon flere år nyttjade med icke utan betydelig ändring men kunde dock icke aldeles befrias derifrån, utan tiltog med åldern särdeles de sista åren Gikten med skälfva altmer, dock sänglades hon icke förän nu nyligen då mannen insjuknat i bröst och magplåga som ännu vid hennes frånfälle räcker. Hon förestälde sig detta såsom slutet af sin lefnad, beredde sig dertil Gudeligt under Bön och H h Nattvardens åtnjutande och afbidade tåligt sin förlossning som inföll kl 8 f m. 56 28 4. Gikt.

Så fortsätter vi med ytterligare ett antal notiser.

7:73 Anders Larsson (morfars-farmors-farfars-far)

Ytterligare en "corpral" i släkten. Efter tjänstgöring som soldat med namnet Ekroth befordrades han till korpral med det nya soldatnamnet Lilja. Anders föddes år 1744. Hustrun Lena Larsdotter uppges i alla längder som född samma år. Kontroll i födel-seboken för Ekeby visar att ingen Lena föddes detta år. (Inget ovanligt resultat.) För

att visa problemen med forskning kan fortsättningen beskrivas. Kontroll av födda under perioden 1740-1745 visar flera Lena med fader Lars. Vigselattesten kontrolleras för att eventuellt få fram var Lena bodde vid tiden för vigseln och med den utgångspunkten söka i husförhörslängderna. För en gångs skull finns dock turen med. I vigselattesten anges som närvarande vid lysningen "...drenzens fader Lars Amundsson i Näbbetorp och Lars Jonsson ifrån Boda, Lenas fader". Resten är lätt, och forskningen kan fortsätta både för Anders och Lena som för föräldraparen som då återfinns på angivna platser.

7:89 Anders Pärsson (morfars-mormors-farfars-far)

Prästernas omdömen om den aktuella personen har ju inte alltid varit så positivt. Desto trevligare är det att träffa på en präst med en mera vänlig attityd mot den avlidne. I Anders' dödsattest skriver prästen i Knista: "*Rusthollaren Anders Pärsson i Fjugesta, wälmående, hushollande, glad och ärbar. Dödt af br.feber. 73.*"

7:92 Karin Jonsdotter (morfars-mormors-farmors-mor)

Samma socken och samma tidsperiod, vilket bör betyda samma postiva präst. Dödsattesten lyder: "*Enkan H Karin Jonsdotter i Öfre Ödesta. En utmärkt sedig, hushollande, i kristendomen wääl kunnig och i lefnaden upbyggelig. Dödt af lungsot. 47.*"

7:96 Maja Lisa Jonsdotter (morfars-mormors-mormors-mor)

Dags för dagens överraskning. Som angavs redan i bokens inledning finns ytterligare en släktgren. För Maja Lisa Jonsdotter anges som "födelsesocken" i husförhörslängden för åren 1800-1805 **SMÅLAND !!** Faktum är alltså att min käre broder och jag bär på en 1/128-dels småländskt blod i ådrorna.

7:116 Maria Danielsdotter (mormors-morfars-farmors-mor)

Maria föddes den 19 april 1741 i byn Östra Sund i Visnums socken, i vilken by vi för övrigt har flera anfäder. Hennes levnad blev tämligen kort. Hon avled den 28 dec 1784 av "Rötfeber". Visserligen ett tragiskt livsöde, men inte anmärkningsvärt för denna svåra tid. Enligt vigselattesten, vars riktighet dessutom bestyrks av anteckning i husförhörslängden gifte hon sig med sin make Jonas Olsson "från Gälsbo i Nysunds socken" den 26 december 1756. *Hon var med andra ord inte 16 år fyllda vid sin vigsel.* Detta är något jag överhuvudtaget inte sett i andra sammanhang. Kontroll i dödsattester för socknen visar inget avlidet barn under åren 1755-1758. Det var alltså inte "bråttom". Hennes första barn synes vara sonen Daniel, som föddes år 1759, d v s då Maria var 18 år. Maken Jonas var född år 1726 och var alltså 15 år äldre än sin hustru.

7:118 Catharina Persdotter (mormors-morfars-morfars-mor)

Denna Catharina är omnämnd ovan under "oäktingar" som mor till "oäkta" sonen Jonas. Hon är ett exempel på en kvinna, som uppenbarligen trotsade de moralregler som rådde i samhället. I husförhörslängderna finns nämligen flera barn antecknade. I deras resp födelseattester antecknas:

"1775 d 16 Nov, oäkta Jonas. Fadren säges vara soldaten Carl Killman, mod Catharina Pettersdotter."

"1780 Wästgård d 17 juni. Lena, oäkta. Fadren säges vara Carl Kilman. Mod Catharina Pärnsdotter"

"1788 Prästgården d 1 Nov. Cajsa oäkta. Mod Catharina Persdotter."

Sannolikt var Carl far även till Cajsa. Carl och Cajsa har alltså mer eller mindre levat i ett dåtida "sambo" eller "särbo" förhållande utan att gifta sig.

7:122 Britta Bengtsdotter

Britta föddes den 17 april 1728. Om henne finns i och för sig inget anmärkningsvärt att berätta. Vad som är av intresse är dopattesten. De kyrkliga ritualerna var förvisso inte desamma som idag. Dopet var en form av djävulsutdrivning (exorcism) och föräldrarnas roll var synnerligen blygsam. Som ansvariga för barnet framträdde i stället faddrarna, som alltid anges i attesten. I Brittans födelseattest anges följande "1728 By d 17 april föddes Bengt Pärssons och hustru Annika Nilsdotters barn af ärlige föräldrar, döptes d 19 af Probsten och blef i dopet kallad Britta. Manswittnena voro Bengt Jönsson och Jöns Klementsson. Quinswittnena h Annika Halstensdotter som bar barnet til dopet. Med henne följde h Ingeborg Ersdotter, alla från By.

7:128 Annika Nilsson (mormors-mormors-mormors-mor)

Att personer i slutet av sin levnad varit fattiga och av denna anledning antecknats som "Fattighjon", "Understödshjon", "Har Fattigdel" etc är ingen ovanlighet och har inte tagits som anledning att särskilt omnämna dessa personer i denna bok. För Annika Nilsson har prästen dock i sitt antecknande gått ytterligare ett steg. I hennes sista husförhörslängd, som även nämner hennes död år 1814 antecknas för henne "Tiggande".

8:149 Pär Jönsson (morfars-farmors-farmors-farfar)

En man, född år 1710, för vilket prästen antecknat i husförhörslängden 1739-1754: "En vårdslös man som gör illa up sine wasar". Texten är svårläst. Ordet "wasar" kan eventuellt avse sädesskylar eller liknande. I vart fall var prästen inte nöjd med honom i detta avseende.

9:279 Linnar Ifwarsson (morfars-farfars-morfars-mormors-far)

Denne man avled den 30 mars 1735. Han uppgavs då vara 63 år och 11 månader och skulle då vara född i april/maj 1671. Han var då boende i byn Fall i Sköllersta socken, Örebro län. Det som fångar intresset är (naturligtvis) namnet. I de äldsta handlingarna stavas hans namn "Linnar". Dottern Malin uppges dock med efternamnet "Lennartsdotter", utom i dödsattesten, där hon omnämns som "Leonardsdotter". Namnformen varierade tydligen kraftigt, och det framgår att Lennart och Leonard var utbytbara namn på denna tid.

9:283, 9:284 Anders Dahlgren och Margareta Ström (morfars-farfars-mormors-farmors föräldrar)

Äntligen lite "fint folk" och en sista överraskning. Anders Dahlgren, "befallningsman" på Ökna i Norrbyås socken uppges född i april 1688, även han i Småland. Tyvärr finns inte socknen angiven, vilket gör ett sökande i tidiga attester i Småland i stort sett utsiktslöst. Det hade ju annars varit spännande! Hans hustru är också intressant, då hon för representera den enda "invandraren" i den kända delen av släkten. Margareta Ström anges född i "Finland" år 1693. Hon var antagligen av "fint" folk. Hennes svägeska, Maria Ström, som också bodde hos sin syster och svåger anges som "Madam Maria Ström".

9:298 Malin Svensdotter (morfars-farmors-farmors-farfars-mor)

Att dödsorsaker kunde beskrivas på olika sätt har nämnts på flera ställen i boken. Att Malins sista år var svåra kan vi nog utan vidare anta. Hennes dödsattest lyder. *"1768. Malin Svensdotter, en gammal änka från Leed blef död den 30 Novembris efter 5 års sängliggande i blindhet som föröktes af kräftan i ansigtet, och begrofs den 4 Decembris gammal 85 år."*

SÖDERMANLANDSDELEN

Geografisk utbredning

I födelsebok Husby-Rekarne C-SCB CA 1678 1879 nr 31 antecknas: *"Hilda Maria /5/ Föräldrar Anders Peter Mjöltnare i Rosenfors – Olsson Stina Lotta – Hustru. Gifva 10 år"*. Anteckningen /5/ anger att Hilda var föräldrarnas femte barn.

Husby-Rekarne socken ingick i Österrekarne härad i Södermanlands län. Socknen är belägen omedelbart intill Eskilstuna stad. Hennes anfäder härstammade till stor del från socknarna i ett ganska begränsat område. De övriga socknar som finns angivna är Dunker, Ärila, Lilla Mellösa, Näshulta, Stora Malm och Floda, samtliga inom Södermanland.

Antal personer.

Antal antecknade personer i min farmors släktgren uppgår endast till cirka 50 st. Som jämförelse kan nämnas att i farfars släktutredning finns sammanlagt 176 personer angivna och i den gemensamma utredningen för morfar och mormor 211. Skälet till det ringa antalet anfäder är flera. Dels är farmors far (Anders Petter) s k oäkting. Visserligen gifte sig hans mor med den person (Gustaf Nordström) som väl på goda grunder kan antas ha varit Anders Petters biologiska far, men då det inte på någon plats i kyrkböckerna finns någon anteckning om detta, har den utredning som jag faktiskt genomfört även av denna släktgren inte redovisats, dels är antalet generationer ovanligt litet, d v s att släktlinjen från cirka 1680 – 1900 endast omfattar 7 - 8 generationer (med mig själv räknad som s k proband och pappa Olle räknad som generation 1). Föräldrarna har med andra ord fört linjen vidare vid en betydligt högre ålder än t ex i Hälsingland. I farfars släktutredningar finns upp till 11 generationer redovisade. Till sist är också kyrkböckerna i dessa socknar synnerligen ofullständiga och svårlästa.

Av praktiska skäl har några kartor med födelseorter inte kunnat bifogas. För studium av socknarnas läge hänvisas till lämplig karta.

Yrken

Släktutredning har ovan skett för Ljusdalsområdet och för Örebroområdet. Det material som gått igenom är med andra ord tämligen betydande. Självklart är den stora majoriteten av studerade personer hemmahörande i den stora massa som ägnade sitt liv åt "modernäringen" jordbruk, oftast som torpare, statare eller inneboende (inhysses) arbetare.

Personerna i just denna del återfinns också bland jordbruksbygderna kring Eskilstuna. Trots att boken omfattar den tid då industrialiseringarna började slå igenom i landet och berör ett aktivt industriområde, finns det för huvudparten av personerna ingen anteckning om någon sysselsättning inom den framväxande industrin. Här som på många andra ställen "ärvdes" yrket ofta från far till son. Det helt dominerande "yrket" är därför jordbrukaren som bonde, "brukare", torpare, eller dräng. I materialet finns en enda soldat, nämligen min farmors morfars morfars far Nils Hållberg. Om denne vet vi med ledning av kyrkböckerna i stort sett inte mer än att han föddes 1680.

Anmärkningsvärt är dock att det i vissa av de skilda uppsatserna finns en genomgående tendens angående yrkesvalet, som faktiskt sträcker sig över flera hundra år. Jag kan notera följande:

Hälsingland:

Stor andel självägande bönder. Flera nämndemän. Några soldater (bl a tillhöriga Jerfsö och Delsbo Compagnie, som båda deltog i belägringen av Trondheim under Karl XII:s krig mot Norge). Läs särskild redogörelse.

Örebro (mina anfäder):

Släktgrenen innehåller den enda fängelsedomda personen(!) Ett flertal soldater. Flera statare. Få självägande bönder. Läs särskild redogörelse.

Södermanland:

Samma majoritet jordbrukande personer av skilda slag. Här finns dock ett av de påtagligare undandaten nämligen en släktgren med idel mjölnare ("Mölnare"). Räknat från den förste "mölnaren" till dess verksamheten vid Edefors kvarn i Tallåsen lades ned omspanner den en tid av nära 250 år. Personbeskrivningar, se nedan.

2:2 HILDA NORDSTRÖM, 1879 – 1975**Födelseort: Eskilstuna**

2:3 Hilda Nordström, min farmor.

Hilda Maria Nordström föddes den 19/7 1879. Hennes bostad var Rosenfors Kvarn under Lagersberg i Skogstorp strax sydväst om Eskilstuna. Området tillhör Husby-Rekarne socken.

Hilda Maria var yngsta barnet i en barnaskara om fyra, där de äldre syskonen var Carl August född 26/7 1869, Anna Charlotta född 11/11 1871 och Gustaf Leonard född 17/6 1866. Föräldrar var Anders Peter (Petter) Nordström och Stina Lotta (senare Christina Charlotta) Olsson.

I samtida husförhörslängd uppges som yrke för Anders Peter "Mjölndräng och snickare".

Paret Anders Peter och Stina Lotta förde ett minst sagt kringflackande liv. Sonen Carl föddes i Fors församling, under en tid då Anders Peter var faktoriarbetare vid gevärsfaktoret i Eskilstuna, Anna och Gustaf föddes, då familjen bodde i Eskilstuna. (Se beskrivning Anders Peter och Stina Lotta).

Anders Peter och Stina Lotta fick under sin Eskilstunatid ytterligare en dotter, Maria Lovisa, som dock dog i späid ålder innan femte barnet Hilda Maria föddes.

Efter utflyttning till Husby-Rekarne föddes alltså Hilda Maria. Flyttlasset gick sedan återigen till Fors församling och den 17/6 1886 flyttade hela familjen till Ljusdal och Edefors kvarn i Tallåsen. Efter alla flyttningar i Eskilstunatrakten kan man undra vad som aktualiserade denna långa flyttning.

Om föräldrarna Anders Peter och Stina Lotta kan följande berättas.

Anders Peter föddes i Dunkers församling i Stora Häradsäng som oäkta son till Anna Greta Ferngren. Fadern var med andra ord okänd. Anna Greta Ferngren gifte sig senare med drängen Gustaf Nordström. Efter dennes död fick hon ytterligare ett barn, en dotter Anna (gift Lindelöf) som således också fick beteckningen oäkta. Anna Greta var född i Lilla Mellösa socken den 13 september 1814.

Stina Lotta Olsson föddes den 29 oktober 1840. Hon var då bosatt vid Rinkesta Kvarn i Ärla (dåvarande Ärila) socken. Hennes föräldrar var mjölnaren Nils Olsson från Husby-Rekarne socken och Brita Stina Ersdotter från Näshulta socken. Mjölndrängyrket låg i båda släkterna, eftersom Anna Greta Ferngrens far, Anders Ferngren, som alltså var Anders Peters morfar uppges som mjölnare (mölnare) i Lilla Mellösa.

Anders Peter köpte Edefors Kvarn i Tallåsen. Vid flyttningen till Ljusdal var Hilda 7 år. Hennes skoltid tillbringades i Sillerbo fasta folkskola och betyget från avslutningen den 24 mars 1894 får betecknas som bra. Samma år gick Hilda och "läste". Konfirmandkullen var stor och innehöll 81 barn uppenbarligen ur skilda samhällskretsar då några barn hade adress "Fattiggården".

Hilda tillbringades sedan en tid (omkring år 1902) vid "Rodenstamska Hushållskolan" i Hudiksvall för att lära de sedvanliga "husmorssysslorna".

Såväl Hilda som storasyster Anna lär ha varit skönheter enligt dåtida ideal (och även enligt nutida att döma av ett antal fotografier). Anna skall också ha kallats "Edeforsens ros".

Trots de uppenbart enkla förhållanden föräldrarna kom ur verkar barnen fått en god uppfostran och var dessutom mycket musikaliska. Om Hilda och Anna berättas att de spelade piano fyrhändigt. Carl spelade i musikkår, antagligen kornett, och såväl Gustaf som Carl var medlemmar i "Tallåsens sångkör". Om sångintresset vittnar även bevarad "Sångbok för Hilda Maria Nordström, Edefors kvarn". Enligt anteckning i äldre adressbok spelade Nils Olsson, Hildas morfar också fiol. Att flickorna var populära hos det motsatta könet visar även några bevarade kärleksbrev som är minst sagt glödande: "God Morgon Maria du raraste flicka om du kunde ana hvad jag håller dig kär..."

Att familjen efter en antagligen rätt besvärlig tid i Eskilstunatrakten fått en betydligt bättre social status visar ett flertal fotografier av mycket välklädda föräldrar och barn, brevpapper med Anders Peters namn etc.

Att umgänget var stort och livligt visar även en stor bevarad samling brev och vykort. Oavsett vem som skrivit kärleksbrev och som uppvaktat Hilda gick bondesonen Anders Olsson i Kolsvedja segrande ur "striden". Den 25 november 1906 vigdes Hilda och Anders å "Gästgifvaregården i Ljusdal" kl 2:30 på eftermiddagen. Hilda var då bosatt i Skogsta, strax söder om Edeforsen i Tallåsens samhälle. Efter bröllopet gavs middag för 150 gäster. Olof Andersson hade då inköpt Kolsvedja 2.2, vilken sedan transporterades till Anders Olsson. Köpeskillingen var kr 6.000:-.

Äktenskapet mellan bondesonen Anders och mjölnardottern Hilda blev uppenbarligen mycket lyckligt. Om detta vittnar bevarat brev där Anders skriver:

*"Skulle något hända mig vill jag tacka för allt Ni varit för mig.
Jag har haft ett godt hem, der jag trifts. Ni ha icke vetat hur väl Ni velat mig.
Håll ihop och var ett stöd för varandra".*

*Eder innerligt tillgifne
Pappa"*

Om man studerar bådas härkomst kan man återigen konstatera att parterna kom ur olika samhällsklasser. Anders Olsson härstammade ur en genuin bondesläkt med nämndemän, kyrkvårdar etc som målmedvetet gifte sig mellan ett fåtal större gårdar runt sjön Växnan. Man tillhörde uppenbarligen det övre samhällsskiktet. Hilda Olssons föräldrar hade sannolikt en betydligt mera brokig bakgrund. (se redogörelse Anders Peter och Stina Lotta). I och med flyttningen till Ljusdal tycks dock denna familj ha tagit ett stort steg uppåt på samhällsstegen och har accepterats i de kretsar i vilka barnen sedan gift in sig i.

En reflexion är oundviklig. Hur kunde det ur dessa förhållanden växa fram en synbarligen framgångsrik familj med väluppfostrade barn etc ? Hur stor var egentligen Stina Lottas insats. Denna kvinna blir alltmer fascinerande !

Sammanlevnaden mellan Anders och Hilda präglas av en välbärgad tillvaro. Olof Andersson lämnade en inte helt obetydlig förmögenhet efter sig och några ekonomiska

bekymmer torde inte ha funnits. Anders anlätades ofta som gode man och som ombud i allehanda frågor och var kommunalt engagerad. (Se beskrivning Anders Olsson). Hilda saknade yrkesutbildning och skötte hemmet. Hon tog dock sannolikt liten eller ingen del i det direkta arbetet på gården.

Efter inflyttningen i Kolsvedja kom så barnen. Karin Charlotta föddes 25/7 1907 och Olof (Olle) Anders kom 27/8 1909.

Av syskonen gifte sig Anna den 19/11 1899 med "Bokföraren Per Hamberg". Vigseln ägde rum i föräldrarnas hem i Tallåsen. De fick två söner, Henning och Ivan. Gustaf gifte sig med Barbro, född Lindh. Hennes syster Lisa Lindh gifte sig med Anders Edén Tallåsen. Gustaf och Barbro fick inte mindre än åtta barn, fyra söner Sven, John, Gustaf och Helmer samt fyra döttrar Tekla (Barbro), Edit, Anna-Lisa och Ester.

Broder Carl förblev ogift.

Sorger saknades dock inte. Brodern Carl dog av lunginflammation. Systersonen Henning tog sitt liv 31 år gammal. Brorsonen Gustaf, som ansågs vara den kanske mest begåvade av Gustafs och Barbros barn kom en dag i "dåligt sällskap" och fick antagligen sova ruset av sig hos polisen. Hemkommen fann han skammen alltför stor och tog sitt liv med ett gevär.

Även brorsonen Helmer dog i förtid. Han avled den 2/5 1951 i en ålder av 46 år efter en magsårsoperation.

Föräldrarna dog 1900 (Stina Lotta) enl dödsattesten av "Blindtarmsinflammation och magsår". Anders Peter dog 1905 av "Mjältförstoring och blodbrist". Stina Lotta var vid sin bortgång 60 år och Anders Peter 64.

Hilda fick också uppleva sorgen av sin son Olles död. Olle avled den 2/9 1970 vid 61 års ålder.

Hilda blev 96 år gammal. Efter att de sista åren varit senildement och ständigt vårdad av sin dotter avled hon den 28/12 1975.

I dödsannonsen hänvisades till Psalm 287:

*"Så vandrar våra kära genom evighetens dörr
och ingenting på jorden kan riktigt bli som förr.
Men tacksamhet skall följa dem som stjärnorna i rymd.
Visst unnar vi dem vilan, fast blick av tår är skymd."*

Hilda begravdes i familjegraven på Ljusdals kyrkogård.

Hon är Lennart och Anders Olssons farmor.

3:3 ANDERS PETTER NORDSTRÖM, 1841 – 1905

3:4 STINA LOTTA OLSSON, 1840 - 1900**Födelsort:****Anders: Dunkers socken Södermanland
Stina Lotta: Ärila Socken, Södermanland**

3:3 Anders Peter Nordström, min farmorsfar

3:4 Stina Lotta Olsson, min famorsmor

Anders släkt känner vi något till men hans hustru är på sätt och vis en ny bekantskap. 1840 den 29 oktober föddes flickebarnet Stina Lotta vid Rinkesta kvarn i Årila socken, Österrekarne härad, Sörmland. Föräldrar var mjölnaren Nils Olsson och moder Brita Stina Ersdotter. Anders, som ju härstammar från åtskilliga mjölnargenerationer finner alltså en hustru vars far också tillhör samma skrå.

Denna tid var omvälvande. Befolkningstillväxten var kraftig. Inflyttningen till städerna dock liten, vilket innebar att landsortsbefolkningen tillväxte kraftigt. Möjligheterna till utkomst blev allt mindre, och inom några få decennier skulle en av historiens största folkomflyttningar påbörjas i och med emigrationen till Amerika, där Sverige lämnade ett betydande bidrag.

Potatisen blev en del av räddningen för den hungrande befolkningen. Visserligen hade den långt tidigare gjort sitt intåg, men motståndet från bl a Linné hade försenat bruket. Nu slog den ut rovan som basföda. Att den dessutom var en bra råvara för brännvinstillverkning gjorde inte dess popularitet mindre.

Nykterhetsrörelsen växte fram. Väckelserörelserna sköt fart. Vid horisonten lurade dock många svarta moln. Den första koleraepidemin hade dragit över landet med början år 1834 och i Stockholm skördat 3.500 dödsoffer.

Stina Lotta var familjens förstfödda och till i vart fall en början okunnig om livets hårda villkor. Som vanligt var flyttade familjen omkring. År 1843 gick flyttlasset till "Lundby Qvarn" i Husby-Rekarne socken. Här föddes Stina Lottas lillasyster Maria Lovisa. År 1846 föddes brodern Carl Johan och 1849 kom Anders Gustaf.

Familjen var uppenbarligen trogen kyrkan och dess lära. Enligt anteckning i kyrkböckerna tilldelades Stina Lotta "helbibel" år 1851 och "NT" år 1853. År 1855 bröt familjen upp från Lundby. Flyttlasset gick nu till kvarnen i Tunafors i Eskilstunatrakten, närmare bestämt i Klosters församling. Till denna kvarn kom fyra år senare en dräng vid namn Anders Peter Nordström, nu 18 år gammal, inflyttande. Han hade efter sin flytt från modern tillbringat tiden vid Stockängs kvarn i Lilla Malma socken, hos mjölnaren Pehr Andersson Ferngren, d v s hos sin morbror. Mjölnaryrket var djupt rotat i Anders Peters släkt.

Så gick det som det brukar gå. Den 13 juni 1869 lystes det till bröllop och den 4 juli stod bröllopet. Den 26/7 föddes första barnet Carl August. (Det var nära ännu en oäkting!!-förf. anm). Kvarnen vid Tunafors hade varit i bruk sedan medeltiden. Verksamheten skulle fortsätta till år 1914, då den revs för all lämna plats åt ett kraftverk.

Nu skedde ett i vart fall tillfälligt avbrott från mjölnarlivet. Paret flyttade in till Eskilstuna. Anders Peter arbetade här vid gevärsfaktoriet som sk faktoriarbetare.

Eskilstuna var nu en framstående industriort. I staden, närmare bestämt vid Hyn-darpsån startade järnhantering redan omkring år 1550. Hit inflyttade då den tyske hammarsmeden "Filippus Hammarsmed". Verksamheten utvecklades senare till järnmanufakturverksamhet bl a vid Tunafors Bruk och sedan till vapentillverkning

vid gevärsfaktoriet. Tunafors bruk ägdes nu av Lars Philip Halenius. Verksamheten skulle dock med dåvarande inriktning pågå till år 1873, då det försålles till Eskilstuna Jernmanufakturaktiebolag. (Källa: Kurt Hellberg: *”Järnets och Smedernas Eskilstuna*).

Även Stina Lotta bidrog till familjens försörjning. I ett med sigill bevarat intyg skriver Elfrida Gyllenspetz i Tummelsta den 24 oktober 1868:

”Charlotta Olsson som tjenat härstädes sedan April månad detta år blifver nu denna höst på egen begäran från denna sin tjenst ledig, och lämnas henne det vitsordet att hon varit trogen, höflig, arbetsam och särdeles villig samt till min fulla belåtenhet, varit behjelpig i hvarjehanda inom ett hus förefallande göromål. Med sann välvilja recommenderas hon derföre af mig till det bästa.”

I denna samtida beskrivning ligger kanske något av hemligheten i familjens framtida utveckling mot en mera välbärgad tillvaro och en högre social standard. Förutsättningarna för en ”klassresa” av det slag som skulle bli verklighet, krävde förvisso särskilda krafter och förutsättningar. Stina Lotta är av allt att döma en mycket stark kvinna och jag känner stor beundran inför henne.

Familjen begåvas med fem barn. Förutom Carl August föddes Anna Charlotta år 1871, Maria Lovisa 1874, Gustaf Leonard 1876 och Hilda Maria 1879. Maria Lovisa avled dock redan i späad ålder. Hennes dödsdag, den 31 januari 1875 sammanfaller med den dag Stina Lottas mor Brita Stina Ersdotter avled. Bild på Stina Lottas far, Nils Olsson finns bevarad. På fotografiets baksida har hans dotterdotter, d v s farmor antecknat: Nils Olsson, mjölnare och byggmästare vid Tunafors. Antagligen var titeln ”byggmästare” tilltagen i överkant, men det kan ju tänkas att det tyder på en något mer välbärgad tillvaro.

Ekonomi räckte dock inte till att ta hand om Stina Lottas mor. Efter det att maken, Nils Olssons avlidit år 1867, vid 58 års ålder och sönerna Anders Gustaf och Carl Johan lämnat hemmet, bodde hon en tid kvar vid kvarnen i Tunafors. I husförhörslängden för år 1870 återfinns hon under rubriken ”På socknen skrifve personer”. Fattigvården, hade år 1862 övertagits av den borgerliga kommunen. Med tanke på de begränsade ekonomiska resurserna och motståndet hos dåtidens bönder mot alltför stora utgifter, kan man nog med fog anta att Brita Stina nu endast med svårighet kunde livnära sig. Att vara skriven ”På socknen” innebar ibland att man som sockenhjon fick vandra mellan byns gårdar och på varje gård stanna så lång tid som motsvarande gårdens storlek. Om nöden i landet under denna tid kan man läsa, t ex i Julius Eidsensatms bok *”De fattigas Sverige”*. Brita Stina avled den 31 jan 1875, d v s exakt samma dag som sin dotterdotter Maria Lovisa.

Den unga familjen flyttade nu till Fors församling för en kort vistelse vid ”Rosenbergs Qvarn”. Nästa flyttning skulle komma snart och den skulle bli familjens sista. Här finns möjlighet att spekulera i vad som utlöste denna, antagligen mycket ovanliga handling. Släkten var sedan århundraden rotad i trakterna kring Eskilstuna. Såvitt jag kunnat se i alla de gamla handlingarna hade inga längre flyttningar skett av system eller andra släktingar. Hur ”fastighetsförmedlingen” fungerade under denna tid är för mig också helt okänt. Oavsett alla dessa frågetecken inryms familjens (och våra) framtida öden i den korta och sakliga anteckningen i husförhörslängden för åren 1886-1890. Här läses: *”Utflyttade till Ljusdal 86 17/9”*. I motsvarande husförhörslängd för Ljusdal antecknas för Anders Peter, Stina Lotta, Anna, Gustaf och Hilda:

"Inflyttade från Fors 86". För Carl antecknas inflyttning från Eskilstuna år 1887. Antagligen hade han försökt skapa en egen tillvaro i Eskilstuna, men senare av okända skäl funnit för gott att ansluta till den övriga familjen i Ljusdal (Tallåsen).

Stina-Lottas syskons öden har inte närmare eftersforskats. Vad som är känt är att Lovisa gifte sig med Oscar Waernlund. I bevarat brevfragment från "Skogstorp d 20 juli 1885" skriver Stina-Lotta till sin syster och svåger; *"Snälla Lovis och Oscar. Tusen tack för brefvet som jag bekom Lördagen den 11 juli och Lax som kom med samma på eftermiddagståget allt riktigt och väl framkomit. Nordström och jag hälsar ett riktigt hjertligt..."*

I sitt äktenskap fick Lovisa och Oscar sonen Axel, gift första gången med Lisbeth. Axel Waernlund avlade så småningom civilingenjörsexamen. I äktenskapet föddes sonen Stig. Axel ingick därefter nytt äktenskap, nu med Brita Svensson, fosterdotter till Ida Svensson i Småland. Som kuriositet kan nämnas att denna Ida Svensson jordfästes i Hakarps kyrka den 29 augusti 1958. Vid jordfästningen tjänstgjorde församlingens ordinarie kantor, Göran Håkansson, svåger till undertecknads förra hustru Gunnel. Vid jordfästningen framfördes bl a Preludium i C-moll av J S Bach.

Såväl för Lovisa som för Brita synes äktenskapen ha utgjort en tydlig "klassresa". Vi hoppas att tiderna hade förändrats så att äktenskap kunde ingås på andra grunder än rent praktiska. Det började kanske finnas utrymme för kärlek ?

Brodern Carl Johans öde är okänt.

Anders Gustaf avhördades i brev till Stina Lotta den 15 mars 1875. Brevet är avsänt från Byske. Brevet avhandlar i tur och ordning det som Anders Gustaf bedömer viktigt. Brevet lyder:

"För länge sedan har Ni skulla haft svar för den kärkomna skrifvelsen som kom mig till del för cirka en månad sedan. Men jag är nu tvungen att skriva utan att kunna medskicka mitt Fotografi hvilket ämnat var att gifva Eder. Men händelsen är denna att porträttering ej kan verkställas i anledning af den ogynnsamma väderlek som en längre tid varit rådande här uppe för det snögar och yrar hvarje dag. Men till påsk tror jag Mig kunna lofva eder mitt kort (se derför orsagn till dröjsmålet).

Efter att så ha redogjort för denna viktiga händelse övergår Anders Gustaf till nästa ämne:

"Edert bref hade sorgliga och Nyhetsfulla berättelser. Men att vår kära Mamma skulle vara död det var en sak som kom så oförmodat att jag nästan tviflade om Du på något sätt har tagit miste i brefvet, dock händelsen var tyvärr sanna ty några dagar derefter erhöill jag ny bekräftelse genom bref från Syster Lovisa.."

Efter detta övergår Gustaf till att berätta om sin nya kärlek och om de "Masciner till Sägverket" som intresserar honom.

Familjen accepterades tydligen bland Ljusdalsbönderna. Så även barnen. Gustaf gifte sig med Barbro, född Lindh och övertog kvarnrörelsen. De fick inte mindre än åtta barn, fyra söner, Sven, John, Gustaf och Helmer samt fyra döttrar, Tekla (Barbro), Edit, Anna-Lisa och Ester.

Anna gifte sig med ”bokföraren Per Hamberg. Vigseln ägde rum i föräldrahemmet i Tallåsen. De fick två söner, Henning och Ivan.

Hilda gifte sig med hemmansägaren Anders Olsson. De fick barnen Karin och Olle.

Sonen Carl dog tyvärr i unga år av lunginflammation.

Trots de uppenbarligen enkla förhållanden Anders Peter och Stina Lotta kom från verkar barnen ha fått en mycket god uppfostran. De var dessutom mycket musikaliska. Om Hilda och Anna berättas att de bl a spelade piano fyrhändigt. Carl spelade, antagligen kornett, i en musikkår och både Gustaf och Carl var medlemmar i ”Tallåsens sångkör”. Om musikintresset vittnar även en bevara ”Sångbok för Hilda Maria Nordström, Edefors kvarn”.

Såvitt jag kan bedöma var äktenskapet mella Stina Lotta och Anders Peter lyckligt. Materiellt verkar paret inte heller ha lidit någon nöd efter flyttningen till Hälsingland. I ett bevarat brev från 1887 ”skaldar” Anders Peter:

*God morgon, god morgon lilla Lotta kär !!
Vak upp vak upp nu är jag här.*

.....
.....

*Till sist min Lottas låf jag prisa vill
Så alla dar som denna
För lilla Lotta den väna.
Hejsan, idel glädje, idel frögd
Med min Lotta jag är så glad och nöjd.
Ingen trånad ingen längtan mer
När jag ser hur min Lotta hjertligt mot mig ler”*

Stina Lotta avled den 23 augusti år 1900, enligt dödsattesten av ”Blindtarmsinflammation och magsår.”

Hon framstår alltmer som en kvinna och en mor, som med många ansträngningar och med ett gott sinne haft stor del i en familjs utveckling från svåra förhållanden, för maken Anders Peter direkt fattiga, till en förhållandevis välbärgad och lycklig familj med god social status och med en god start för sina barn. Stina Lotta är begravd på Ljusdals kyrkogård. Graven finns fortfarande kvar och vårdas av hennes efterlevande.

7:41 PETTER FERNGREN, -

7:41 Petter Ferngren, min farmors farmors farfar

Vi börjar med att titta på den omnämnda mjölnarsläkten i farmors släkt. Låt oss gå tillbaka till år 1734. Då födde mölnarhustrun Brita Jönsdotter sin och maken Petter Ferngrens son Petter. Föräldrarnas födelseår är okänt, men bör ha varit ungefär vid sekelskiftet 1600/1700. Som dopvittnen antecknas ”Befalningsman Erik Ekman wid Erichsberg, mölnardrängen Per Erichsson wid Jusefors qvarn, Pigan wid Erichs-

berg Anna W... Rättarens hustru ibidem Anna Pärsdotter". I vigselattest från 1760 läses: "1760 d 23 Sept wigdes mölnardrängen ifrån Forssjö ärliga Petter Ferngren med pigan och dottern ifrån Stensjö, ärliga Karin Andersdotter. Morgongåfva enligt lag."

Tyvär är husförhörslängderna från denna tid mycket svårlästa och ofullständiga. Sonen Petter och hans hustru flyttar dock till Östra Vingåker och för perioden 1763-1791 återfinns de i husförhörslängd boende på "Boda Qvarn". Här finns även barnen Greta Stina (född 1762), Anders (1766), Brita Cajsa (1768), Claes Ulrik (1771), Maria Elis. (1773) och Ulrika Eleonora, (1777). Tyvär "försvinner" de ur böckerna med ett kraftigt bläckstreck utan anteckning om flyttningsort. Vi konstaterar att Petter Ferngren den äldre ovan alltså är min, Anders och även Ingrid's farmors-farmors-farfars-far, och sonen Petter som vi tappar bort i "Wingåker" då är farmors-farmors-farfar.

Sonen Anders, farmors-farmors-far, kan vi dock följa bättre, men det är sannerligen ingen Sörgårdsideyll som beskrivs i kyrkböckerna.

Anders föds som ovan nämnts 1766, närmare bestämt den 26 februari. Han döps den 28 samma månad. Dopvittnen var bl a en annan Anders Ferngren (möjligen en farbror). Familjen blev ju "borttappad" i Vingåker, men sonen Anders återfinns i samtida husförhörslängd över Näshulta socken. Här är han dräng hos Carl Gustaf Lundberg vid "Näsna Qvarn". Han håller uppenbarligen traditionen vid liv. Omkring sekelskiftet 1700/1800 flyttar han till "Näshulta Qvarn" för att arbeta som dräng hos Peter Malmqvist. Här träffar han pigan Anna Brita Andersdotter, som blir hans hustru. Ifrån Näshulta går flytten till Warbro Qvarn, där han uppenbarligen flyttar in hos sin namne Anders. År 1809 flyttar han och hustrun vidare till Lilla Mellösa socken, till Heby Qvarn under Stafberga. Här blir Anders äntligen mjölnare, efter det att tidigare mjölnarfamilj avflyttat.

Dottern Stina föds 1803. Därefter kommer barnen Brita Cajsa (1809), Anders (1811) och Anna Greta (1814). Ulrica föds 1817, Per 1820, Lovisa 1824. Heby Qvarn anges till "skattlagd, 2 par stenar". Uppenbarligen förmår Anders inte riktigt försörja den växande familjen. Han dras också uppenbarligen av någon åkomma. År 1828 flyttar familjen från kvarnen och mjölnartjänsten till en enklare torpartillvaro i "Fernstugan under Remna". Han anges nu som "Sjuk i högra S(idan), Utfattiga." Kvar av barnen i torpet finns Ulla, Per och Lovisa. För dessa antecknas "Vård!" I följande husförhörslängder antecknas för honom "Ofärdig i högra handen", "Ofärdig, Njuter fattigdel". Anders dör den 17 juni 1845. Dödbok saknas. Någon dödsorsak finns därför inte angiven.

Vi går en generation framåt, denna gång på "kvinnolinjen". Om dottern Anna-Greta, nu så nära som farmors-farmor har tidigare en likartad uppsats skrivits. Med risk att trötta ut läsaren redovisar jag även denna berättelse.

4:6 ANNA GRETA FERNGREN, 1814 - 1887

Födelseort Lilla Mellösa socken, Södermanland.

4:6 Anna-Stina Ferngren, min farmorsfarmor

Åter var 1814. I Sverige regerade Karl den XIII, men endast fyra år senare övertogs tronen av den franske generalen Jean Baptiste Bernadotte skulle väljas till ny kung i Sverige. Sverige hade varit inblandat i ett stort antal krig och till slut förlorat Finland. Tanken var att den franske generalen Jean Baptiste skulle återerövra Finland. Nu blev det inte så.

Befolkningen var lika starkt indelad i samhällsklasser som tidigare. De många och långa krigen hade skapat ofattbara förmögenheter åt ett fåtal, medan armodet i övriga lägre klasser närmast ökat. Statarsystemet som nu utvecklades innebar en möjlighet för den lägre samhällsklassen att tillväxa i antal och nödtorftigt försörja sig utan att det hotade de självägande bönderna eller de högre, ofta adliga samhällsklasserna. På detta sätt ökade befolkningen på landsbygden i stället för att som på många andra håll i Europa dras till de större städerna.

Den nya tiden av utveckling och industrialisering låg långt framme vid horisonten.

Detta år föddes i Lilla Mellösa socken vid Heby Qvarn flickan Anna Greta. Fadern var mjölnare vid kvarnen, uppenbarligen utan att äga kvarnstället.

Att vid denna tid födas i en arbetarfamilj var inte bra, att vara en del av en större barnaskara var inte bra och att vara flicka var inte heller bra. Anna Gretas framtidsutsikter var därför inte direkt lysande. Att fadern p g a sjukdom och fattigdom hade uppenbara svårigheter att försörja ens sig själv och hustrun framgår av beskrivningen över fadern Anders. Det var därför naturligtvis mer än önskvärt att Anna Greta så snart som möjligt tog sitt öde i egna händer.

Vid 10 års ålder flyttade hon därför till gården Sundtorp för att arbeta som piga hos bonden Pehr Olsson och hans hustru. Det gick dock inte så bra och redan året därpå flyttade hon hem. Vid 15 år ålder gjorde hon sitt andra försök. Familjen hade nu på grund av fader Anders sjukdom fått lämna kvarnen, och nu fanns inget alternativ för Anna Greta. Hon hamnade som piga hos fjärdingsman Eric Olsson och hans hustru.

Efter detta följde flera flyttningar som så småningom utsträcktes till gården Stålbogatorp i Dunkers socken. Arbetsgivare var här "Bruksinspektoren Herr Joh Ericsson och hans hustru Hed. Sundbäck". Fint folk alltså.

Här föddes 1841 hennes första barn, Anders Peter. Han antecknades, i avsaknad av känd fader, som oäkta. Det finns dock anledning till vissa spekulationer. Tre år senare gifter sig Anna Greta med drängen Gustaf Nordström i Ärila socken. Denne Gustaf Nordström är fyra år yngre än Anna Greta och har, vad jag kan utreda, inte varit gift

tidigare. Han är alltså inte den sortens änkeman som snarast behöver en ny hustru, och i det läget ofta får ta t ex en kvinna med barn. Sådana fall finns det många i släktutredningen. De är alltså jämnåriga. Sonen Anders Peter bär efter detta också livet ut efternamnet Nordström. Mycket tyder alltså på att Gustaf verkligen är hans far. Vad som skulle motsäga detta är att Anders Peter även i senare husförhörslängder anges som oäkta. Visserligen var ju egenskapen "oäkta" så att säga förvärvat för gott, men i ett likartat fall (nämligen min egen morfar) har det för barnet senare antecknats "*gem f ä*", d v s gemensam före äktenskapet. Något sådant erkännande föreligger alltså inte från Gustafs sida eller också har frågan inte intresserat prästen. Anders Peter har därför betraktats som "oäkta" i denna uppsats.

Anna Greta och Gustaf begåvades år 1844 med sonen Eric Gustaf. Den äktenskapliga lyckan blir dock kort. Gustaf Nordström avlider redan år 1846, alltså efter bara två års äktenskap. Ann Greta lämnas nu alltså ensam med sina två barn. Hon avflyttar till Högstens Nystuga, en backstuga under Stålbogatorp, inneboende hos skogvaktaren Jonas MalmLöf. Man kan på goda grunder anta att levnadsbetingelserna nu inte är de allra bästa. Här föddes också Anna Gretas tredje barn, Anna Lotta. Fader naturligtvis okänd och Anna Lotta alltså också oäkta.

Flyttandet fortsatte. Nästa anhalt var Wadsbro gård med pigtjänst. Anders Peter var nu 12 år och i aktuell husförhörslängd har prästen antecknat: "*Anders Peter bör komma till vårförhöret 1854 och gå i skolan.*". Den nya folkskolestadgan hade ju trätt i kraft år 1842, men reformen slog uppenbarligen inte igenom alltför snabbt. Anders Peter lämnade vid 14 års ålder den övriga familjen.

Anna Greta stannade på Wadsbro gård, där det bl a drevs gästgiveri. Dottern Anna Lotta flyttade dock vid 15 års ålder till andra gårdar för att tjäna sitt uppehälle, men det gick tydligen inte bra eftersom det för henne år 1870 antecknas "*På socknen*", d v s omhändertagen på något sätt. Anna Lotta flyttar dock till Malma socken år 1871 och vid 20 års ålder föder hon sin (oäkta) dotter Anna Sophia.

Vår huvudperson i denna uppsats Anna Greta Ferngren vistas i Wadsbro fram till år 1881, då hon vid 67 års ålder sannolikt inte längre är arbetsför. Färden gick då tillbaka till "Högstens Nystuga". Här levde Anna Greta till den 9 juni 1887, då hon i en ålder av 72 år 8 månader och 14 dagar avled. I dödsattesten uppges ingen dödsorsak. Som läsare skulle man kunna gissa en dödsorsak kort och gott som "utsliten".

Hennes liv kan karaktäriseras som en ständig tjänstgöring och kamp för andra utom under de två åren i äktenskapet med Gustaf Nordström. Anders Peter öde är välkänt och framgår närmare i nedanstående personbeskrivning som även beskriver den kvinna som fascinerat mig mest, nämligen hans hustru Stina Lotta Olsson.

Om dottern Anna (Lotta) berättar några bevarade bilder i Hilda Olssons ålderstigna fotoalbum. Efter noggranna studier av hennes anteckningar (*Anteckna alltid på Era släktbilder !!!!!*).framgår följande: Anna Lotta gifte sig med en man vid namn Lindelöf (förnamn okänt). De fick dottern Elin och, med största sannolikhet även sönerna Linus och Verner. Elin gifte sig sedan med Ivar Korth. De fick tillsammans bl a dottern Margit Korth. Jag har många gånger hört min faster Karin tala om denna Margit Korth. Vid ett tillfälle utnyttjade jag vårt kära Telia och begärde fram nummeruppgifter om alla med efternamn Korth eller Kort och ringde helt enkelt upp samtliga nummer. Tyvärr ledde denna enkla form av släktforskning inte till något resultat.

Med en traditionell insats via kyrkböckerna kan dessa personer naturligtvis spåras. Jag hoppas kunna genomföra detta denna gång och redovisa resultatet i annan form. Sammanfattningsvis kan konstateras att Anna Greta Ferngren levde ett liv fullt av svåra umbäranden men hon har lämnat efter sig barn och barnbarn som sannolikt blivit tämligen framgångsrika.

Släktförhållandena gentemot den "omtalade" Margit Korth är då helt enkelt att farmor Hilda Nordström (Olsson) och Elin (Lindelöf) är kusiner, och att dottern Margit och pappa Olle är s k tremänningar.

PERSONER UTANFÖR SLÄKTEN

Att man vid sökandet efter hundratals attester och husförhörslängder mer eller mindre ofrivilligt kommer i kontakt med andra människoöden är mer än naturligt. Många gånger är det naturligtvis frestande att redovisa även sådant material. Om boken skall handla om anfädren får man dock ställa stora krav på detta material för att det ska anses skäligen att det ska tas med i boken. Sådana sakuppgifter bör berika materialet ur någon synpunkt. En berättelse som fyller detta krav och som visar en flerskiktad bild av samhället, sett ur både den enskildes, samhällets och kyrkans perspektiv är onekligen följande ordagrant avskrivna berättelse ur Ekeby församlings dödbok. Året är 1772, ett år, som onekligen innehöll även andra historiska händelser.

"Aprilis den 8.

Maria Pehrsdotter i Wallby, en kona, som af oloflig beblandelse, afladt och födt ett piltebarn den 7 Junii 1771 och strax efter födelsen samma sitt oskyldiga Barn genom fottrampning på vänstra Brösten mördadt uti ett halmsköfve wid Wallby, blef till följd af Höglofliga Kongl Svea Hofrätts dom halshuggen och på bähle bränd, hvilket skjedde på Häradets vanliga afrättsplats den 8 Aprilis vid vanlig tid strax efter Klockan 10.

Hon war född åhr 1746 uti Skyllersta, hvarifrån hon til Ekeby ankom först åhr 1770 uti Junii månad och således allenast ett åhr förrän missgärningen skjedde. Lägersmannen war sonen i huset, drängen Anders Nilsson i Wallby, hvilken för lägersmåhlets förtigande, och flera honom af denna synderska tillagde beskyllningar, dem han likväl ej erkjånna ville, för sitt brott måste pligta med 10 par spö, även som hans föräldrar måste umgjälla sin försummelse i detta lägersmåls uptäckande med 8 dagars sittjande på vatten och bröd.

Maja var eljes, så vida människors omtanke döma kan, til sin död wäl och Christeligen beredd, och undergak sitt dödsstraff med besynnerlig frimodighet och trones fulla visshet om nåd, hjälp och seger i Christo, sedan hon först wid sitt sista slut med ett kort redigt och rörande tal sökt uppmuntra de många närvarande åskådare til sky för synd samt trogen förbön såväl för sin egen själ, til vinnande af tröst i dödsnöden och evig salighet efter döden, som för sin efterlevande K Mor, syskon och anhörige, til vinnande af tröst i sin stora bedröfvelse och skyndsam glömska af denna högst smärtande sorgen."

SAMMANFATTNING

Efter att ha arbetat med denna bok nu i några år hoppas jag att jag kanske i något avseende har fått läsaren att känna att vår egen generation bara är en i ett flöde av nya generationer. Detta flöde kommer att bestå så länge jorden är beboelig för människor. Den tid boken omfattar kan vi uppfatta som lång. I själva verket är detta bara ett mycket litet utsnitt ur den tid människan levat i Världen och i Ljusdal, Eskilstuna, Örebro, måland och alla platser som här skildrats. Hur många generationer som i framtiden kommer att finnas i landet kan ingen veta. Skulle inget oförutsett hända kan det bli åtskilliga.

Materialet är litet, men det är dock helt tillräckligt för att visa den ofattbara utvecklingen i vårt land, inte minst inom jordbruket. Det dagens jordbrukare utför på egen hand med hjälp av traktorer och redskap, kan säkert antas motsvara vad flera tiotal "jordbruksarbetare" från tidigare århundraden kunde hinna med trots långa arbetsdagar. Skulle den andelen sysselsatta personer inom jordbruket finnas kvar skulle vi säkerligen inte ha någon arbetslöshet.

Den känsla och det medvetande som läsandet av alla anteckningar i de gamla böckerna ger, anteckningar som kan vara både grymma, naiva och kanske till och med roande, har gett åtminstone mig själv den uppenbara insikten att de cirka 300 år denna bok berör är en kort tid ur vårt perspektiv. Med övning blir svårigheterna att läsa den äldre tyska skrivstilen allt mindre och man inser att om t ex husförhörlängderna påbörjats något hundratal år tidigare hade vi kunnat spåra våra anfäder tillbaka ytterligare en period, varför inte till Gustaf Vasas tid. En fortsatt forskning i skattelängder och mantalslängder överlåter jag dock åt annan intresserad.

Även om denna min första forskning är mycket grundläggande är det naturligtvis mycket frestande att gå vidare t ex i dessa äldre sk mantalslängder. Varför upprättades dessa? Jo naturligtvis för den första systematiska beskattningen av enskilda personer. Bara vetenskapen om att vi enkelt kan beställa och läsa i de äldre handlingarna hur mycket personer bosatta i Ångsäter och Kolsvedja hade att erlägga till Älvsborgs lösen får tanken att svindla.

Historien är inget torrt uppräknande av kungar och deras krig. Historien är, som Vilhelm Moberg bestämt hävdade, folkets, och folket, med sin ur vår synpunkt ofta ofattbara fattigdom, strapatser i krig, glädjeämnen mm, är våra nära släktingar. Vi är ouplösligt förenade med våra förfäder. Vi bär deras arvsanlag. Vi bör respektera deras liv. Den lilla inblick man får i dessa liv vid sådan enkel forskning som jag nu presenterat ger upplevelser som jag skulle unna alla människor. Jag är fylld av respekt för de, vars liv är en direkt förutsättning för just din och min närvaro här och nu. Jag tillägnar denna bok dels dessa anfäder, dels den nu levande människa som står mig närmast, nämligen min hustru Gunilla.

Lennart Olsson